

Kommunerne og erhvervspolitikken

Betænkning fra det af indenrigsministeren
nedsatte udvalg om
kommunerne og erhvervspolitikken

BETÆNKNING NR. 1153
DECEMBER 1988

trykt på genbrugspapir

ISBN 87-503-7641-1 (Bet.)

ISBN 87-503-7636-5 (Bil.)

ISBN 87-503-7596-2 (Komp.)

In 00-77

Stougaard Jensen/København

INDHOLDSFORTEGNELSE

Side

1. Indledning	5
1.1. Udvalgets kommissorium og sammensætning	5
1.2. Generelt om udvalgets problemformulering	7
1.3. Kommunernes interesse i erhvervspolitikken	7
1.4. De traditionelle rammer	8
1.5. Udvalgets problemformulering og disposition	9
2. Amternes og kommunernes indsats i erhvervspolitikken	10
2.1. Erhvervsplanlægning og formulering af en kommunal erhvervspolitik	10
2.2. Kommunernes plads i den lokale økonomi	13
2.2.1. Kommunen som generel økonomisk miljøfaktor	13
2.2.2. Kommunen som producent	14
2.2.3. Et regneeksempel	14
2.2.4. Kommunen som aftager	16
2.2.5. Kommunene som joint-venture-partner	17
2.3. Kommunen som myndighed	18
2.4. Kommunen som rådgiver	22
2.4.1. Indledning	22
2.4.2. Rådgivningsopgaver	22
2.4.3. Rådgivningens omfang og organisation	23
2.4.4. Markedsføring af lokalområdet	7
2.4.5. Information og kontaktformidling	28
2.4.6. Særligt om ny teknologi	29
2.4.7. Anden rådgivning og service	32
2.4.8. Speciel indsats over for iværksættere	33
2.5. Sammenfatning	34
3. Beskrivelse af den statslige erhvervspolitik og samspillet mellem stat og kommuner	35
3.1. Indledning	35
3.1.1. Den strukturpolitiske strategi	36
3.2. Erhvervsplanlægning gennem den fysiske planlægning	36
3.2.1. Regionplanlægning	37
3.2.2. Kommuneplanlægning	38
3.2.3. Lokalplanlægning	38

3.3. Erhvervsstøtteordninger	39
3.3.1. Generel politik på erhvervsstøtteområdet	39
3.3.2. Konkrete erhvervsstøtteordninger	40
3.3.2.1. Egnsudvikling	40
3.3.2.2. EF's strukturpolitik m.v.	42
3.3.2.3. Frikommuneforsøg	43
3.3.2.4. Det regionale teknologiske servicesystem..	47
3.3.2.5. Indsatsen overfor iværksættere	49
3.3.2.6. Målrettet udnyttelse af den offentlige sektors brugerkompetence - udviklingskon- trakter	52
3.3.2.7. Styrkelsen af turisterhvervet	54
3.4. Uddannelsesordninger	55
3.4.1. Erhvervsuddannelserne	55
3.4.2. Arbejdsmarkedsuddannelserne	59
3.4.3. Efteruddannelsesaktiviteter	61
3.4.4. Uddannelses- og erhvervsvejledning	62
3.5. Arbejdsmarkedspolitik	62
3.5.1. Generel arbejdsmarkedspolitik	62
3.5.2. Arbejdsformidling	63
3.5.3. Arbejdstilbudsordninger	64
3.5.4. Beskæftigelsesmuligheder for unge og andre udsatte grupper	65
3.6. Sammenfatning	68
 4. Kommunalfuldmagtens nuværende afgrænsning af kommunens rolle i erhvervspolitikken	70
4.1. Indledning	70
4.2. Kommunernes muligheder for selv at producere varer og tjenesteydelser	72
4.2.1. Produktion til eget brug	72
4.2.2. Salg af biprodukter	73
4.2.3. Accessorisk virksomhed	76
4.2.4. Forsyningsvirksomheder og kommunal overtagelse af grundejerforpligtelser	77
4.3. Kommunal støtte til erhvervslivet	81

4.3.1.	Generel virkende støtte	82
4.3.1.1.	Støtte via erhvervsråd eller -fonde	84
4.3.2.	Andet	85
4.3.2.1.	Kommunal jordforsyning	85
4.3.2.2.	Hotel- og kursuscentervirksomhed	86
4.3.2.3.	Forsamlingshuse, medborgerhuse og udlejning af lokaler til selskaber, der selv sørger for serveringen	88
4.3.2.4.	Kommunale anlægstilskud til erhvervs- og arbejdsmarkedsuddannelsesskoler	89
4.3.2.5.	Kommuners deltagelse i forsknings- og udredningsarbejde samt udviklingskontrakter	92
4.3.3.	Nødstedte virksomheder	93
5.	Udvalgets vurderinger og forslag	94
5.1.	Udvalgets overvejelser	94
5.1.1.	Kritik af de nugældende muligheder for kommunal erhvervspolitik	94
5.1.2.	Erhvervspolitikens rolle i den økonomiske politik	97
5.1.3.	Udvalgets almindelige synspunkter om kommunerne og erhvervslivet	99
5.1.4.	Arbejdsdeling mellem staten og kommunerne på det erhvervspolitiske område	103
5.2.	Udvalgets forslag	104
5.2.1.	Disposition for udvalgets forslag	104
5.2.2.	Bedre koordinering af lokal og central erhvervs- politik	104
5.2.3.	Kommunal service	105
5.2.4.	Iværksættercentre	106
5.2.5.	Teknologisk udvikling	107
5.2.6.	Erhvervsudviklingsselskaber	108
5.2.7.	Uddannelsesforhold og: arbejdsmarkedsspørgsmål	111
5.2.8.	Særligt om EF	111
6.	Lokal erhvervsstatistik	113
6.1.	Den offentliggjorte statistik	113
6.1.1.	Virksomheder i kommunen	113
6.1.1.1.	Registerbaseret arbejdsstatistik	113
6.1.1.2.	Industristatistik og landbrugsstatistik...	115

6.1.2. Arbejdsstyrke- og beskæftigelsesstatistik på kom-	
muneniveau	115
6.1.3. Oinsætningsstatistik	116
6.2. Den ikke-offentliggjorte erhvervsstatistik	117
6.2.1. KSDB - kommunalstatistisk databank	117
6.2.2. KÅS - kommuneårsservice	118
6.2.3. Det centrale erhvervsregister	119
6.3. De kommunale organisationers ønsker til erhvervsstatistik-	
ken	120
6.3.1. Kommunen som enhed i statistikken	120
6.3.2. Aktualiteten	121
6.3.3. Andre statistikområder	122
6.4. Sammenfatning	123
 Bilag 1	 124
Bilag 2	125
Bilag 3	127
Bilag 4	128
Bilag 5	129

Som et særskilt bind publiceres den af lektor Rind Christensen udarbejdede redegørelse om lokal og regional erhvervsfremme - dansk praksis og udenlandske erfaringer.

1. Indledning.

1.1. Udvalgets kommissorium og sammensætning.

Udvalget om kommunerne og erhvervspolitikken blev nedsat den 24. marts 1988 af indenrigsministeren efter aftale mellem regeringen og Kommunernes Landsforening.

Udvalget fik følgende kommissorium:

"Udvalget skal ved eksempler beskrive kommunernes nuværende indsats i erhvervspolitikken, herunder 1) den direkte erhvervsrelaterede virksomhed, 2) uddannelsesvirksomheden og 3) arbejdsmarkedsforanstaltninger, der tager sigte på erhvervsfremme, samt 4) den almindelige kommunale service overfor erhvervene, bl.a. infrastruktur og forsyningsvirksomheder.

Udvalget skal dernæst beskrive og, bl.a. med eksempler, belyse samarbejdet mellem statslige (centrale og decentrale) myndigheder og kommunerne vedrørende kommunal erhvervsfremme.

Udvalget skal desuden fremkomme med forslag til hvorledes og på hvilke områder, der kan etableres en bedre sammenhæng mellem de statslige og de lokale erhvervspolitiske indsatser.

I den forbindelse skal udvalget tillige fremkomme med forslag til ændringer i den organisatoriske tilrettelæggelse og udførelse af de erhvervspolitiske foranstaltninger.

Udvalget skal endvidere fremkomme med forslag til forenkling og smidiggørelse af de administrative niveaues samarbejde i sager af erhvervsudviklingsmæssig betydning.

Endelig skal udvalget overveje, om der er behov for revision af reglerne for kommunalt engagement i erhvervsvirksomhed, idet det herved er forudsat, at der fortsat ikke skal ydes kommunaløkonomisk støtte til erhvervsvirksomheder.

Udvalget skal beskæftige sig med indsatserne såvel i forbindelse med etablering af nye virksomheder som overfor eksisterende virksomheder."

Udvalget består af:

Direktør Niels Peter Thomsen, Kommunernes Landsforening
Kontorchef Knud Sørensen Schøn, Kommunernes Landsforening
Kommunaldirektør Jørgen Norup, Herning Kommune (udpeget af
Kommunernes Landsforening)
Kontorchef Lone Christiansen, Amtsrådsforeningen
Amtskommunaldirektør Finn Hansen, Sønderjyllands Amtskommune
(Udpeget af Amtsrådsforeningen)
Kontorchef Holger Eriksen, Industriministeriet
Fuldmægtig Kurt Hansen, Industriministeriet, Industri- og Handelsstyrelsen
Kontorchef Niels Lihn Jørgensen, Budgetdepartementet
Underdirektør Niels Østergård, Miljøministeriet, Planstyrelsen
Kontorchef Marius Ibsen (formand), Indenrigsministeriet
Kontorchef Grethe Løgstrup, Indenrigsministeriet
Fuldmægtig Mette Skakkebæk, Arbejdsministeriet
Fuldmægtig Bo Fremming, Undervisningsministeriet

Kontorchef Solvig Øster, Planstyrelsen, afløste Niels Østergård som medlem af udvalget.

Endvidere har fuldmægtig Kåre Stevns, Indenrigsministeriet, fuldmægtig Jørn Kristiansen, Budgetdepartementet, fuldmægtig Hanne Rådecker, Planstyrelsen, fuldmægtig Ole Sommer, Amtsrådsforeningen, fuldmægtig Rolf Hansen, Industriministeriet og fuldmægtig Jørgen T. Møller, Undervisningsministeriet deltaget i udvalgets møder.

Sekretariatsarbejdet er varetaget af fuldmægtig Henrik Kjær, fuldmægtig Steen Frederiksen, fuldmægtig Lisbeth Binderup og fuldmægtig Nils M. Jensen, Indenrigsministeriet.

Udvalget har afholdt møder med kommunalpolitikere og erhvervsfolk i Struer og Silkeborg kommuner.

Lektor Poul Rind Christensen, Handelshøjskolen i Århus har udarbejdet et notat om lokal og regional erhvervspolitik til udvalget. Notatet er optrykt som bilag til betænkningen i et selvstændigt bind.

Udvalget har afholdt 9 møder.

1.2. Generelt om udvalgets problemformulering.

Kommuners og amtskommuners politik overfor erhvervslivet er præget af et dilemma.

På den ene side er der et stærkt kommunalt ønske om at fremme erhvervsudviklingen med henblik på en styrkelse af det lokale samfund.

På den anden side sætter kommunalfuldmagtsreglerne grænser for, hvilke midler kommunerne lovligt kan tage i anvendelse.

1.3. Kommunernes interesse i erhvervspolitikken.

Kommunernes interesse for at medvirke i erhvervspolitikken udspringer af et ønske om at bidrage til løsningen af de samfundsøkonomiske balanceproblemer, men må også ses som et resultat af erfaringerne med bl.a. beskæftigelsesordningerne.

Mange kommuner har således opfattet det som utilfredsstillende, at de har en pligt til at sørge for ungdomsledige og langtidsledige, men ikke har lov til at omsætte de passive beskæftigelsesmidler i egentlig produktiv aktivitet.

Mange kommuner ser det i forlængelse heraf som en naturlig opgave at styrke indkomstdannelsen (og dermed beskæftigelsesgrundlaget) i lokalsamfundet og at fjerne tyngende sociale udgiftsposter.

Kommunernes engagement i erhvervslivets forhold har bl.a. resulteret i, at en række (amts)kommuner har opstillet erhvervspolitiske mål i tilknytning til region- og kommunalplanlægning.

Nogle (amts)kommuner gør udelukkende rede for deres overordnede erhvervsplaner i relation til den fysiske planlægning. De koncentrerer deres beskrivelse om f.eks. retningslinierne for lokalisering af erhvervsområder, retningslinier for særligt forurenende virksomheders beliggenhed m.v. Planlægningen af infrastruktur betones, idet det præciseres at der hermed skabes de rette forudsætninger for erhvervene generelt.

Andre (amts)kommuner angiver mere direkte erhvervspolitiske mål.

Som eksempler på sådanne kan nævnes:

at arbejde for en mere varieret erhvervsstruktur,
at stræbe mod en større sammenhæng mellem fremstillings-
erhvervene indbyrdes og mellem fremstillingserhverv og
servicesektor,

at støtte især små og mellemstore virksomheders udvikling
både i bestræbelserne på produktudvikling og i organisa-
toriske og ledelsesmæssige omstillinger,

at styrke vigtige regionale brancher via et forbedret og
koordineret samarbejde mellem regionens interessenter om
de statslige og regionale erhvervsstøtteordninger og de
kommunale initiativer til erhvervsfremme, samt at skabe
en bedre sammenhæng mellem disse ordninger,

at skabe et nærmere bestemt antal nye arbejdspladser, og
at sikre en stabil erhvervsmæssig udvikling, bl.a. gennem
opbygning af en særlig kompetence indenfor anvendelsen af
ny teknologi.

1.4. De traditionelle rammer.

De gældende kommunalfuldmagtsregler danner det retlige
grundlag for kommunernes erhvervsfremmeaktiviteter. Reglerne
giver kommuner og amtskommuner en særlig frihed, idet de inde-
bærer, at (amts)kommuner i ved udstrækning kan påtage sig løs-
ningen af opgaver, der ikke er særligt hjemlet i lovgivningen.

Kommunalfuldmagtsreglerne indebærer

at en kommune som hovedregel ikke må drive eller medvirke
i erhvervsmæssig aktivitet, jf. nærmere herom i kapitel
4,

at en kommune ikke må yde økonomisk støtte eller på anden
måde begunstige enkeltvirksomheder eller enkelte grupper
af virksomheder.

Derimod må kommunerne gerne bedre erhvervenes vilkår gen-
nem generelt virkende foranstaltninger af infrastruktur-karak-
ter.

Kommunalfuldmagtsreglerne hviler bl.a. på det synspunkt,
at en kommunes tilskud til en virksomhed vil kunne betyde, en

konkurrence på kommunekassen, som ikke forøger den samlede produktion, og som ikke stiller virksomhederne lige.

De målsætninger for erhvervsudviklingen, der er skitseret ovenfor, kan forekomme vanskelige at realisere indenfor disse rammer. Der er derfor hos nogle kommuner et ønske om videre grænser for den erhvervsmæssige aktivitet.

1.5. Udvalgets problemformulering. Disposition.

På baggrund heraf har udvalget set det som sin opgave at beskrive kommunernes faktiske erhvervsfremmende aktivitet i dag

at vurdere, om der er behov for ændrede regler om kommunal erhvervsfremme.

Betænkningen er disponeret således: I kapitel 2 beskrives de kommunale erhvervsfremmende tiltag, der iværksættes uden særlig lovhjemmel. Kapitel 3 indeholder en beskrivelse af den statslige erhvervspolitik og samspillet mellem stat og kommuner. I kapitel 4 redegøres for den nugældende kommunalfuldmagt.

Endelig indeholder kapitel 5 udvalgets overvejelser og forslag, mens kapitel 6 specielt behandler erhvervsstatistikken.

Når der i betænkningen skrives "kommuner" menes der, med mindre andet er anført, både kommuner og amtskommuner.

2. Amtskommunernes og kommunernes indsats i erhvervspolitikken.

I kapitel 2 og 3 vil amts- og primærkommunernes faktiske erhvervsfremmeindsats blive beskrevet. Beskrivelsen i kapitel 3 vil omfatte de tiltag, som iværksættes med særlig lovhjemmel, mens gennemgangen her i kapitel 2 vil være koncentreret om kommunernes indflydelse på erhvervsvirksomhedernes omkostningsniveau, samspillet mellem virksomhed og kommune samt kommunernes frivillige og ulovhjemlede erhvervspolitiske tiltag.

En del amts- og primærkommuner har formuleret en egentlig erhvervspolitik eller taget erhvervspolitiske målsætninger op som led i region- eller kommuneplanlægningen.

En kommunal erhvervspolitik kan sigte mod hvert af de punkter, hvor erhvervslivet direkte eller indirekte er afhængig af kommunens dispositioner. Et sådant afhængighedsforhold eksisterer f.eks., når kommunen driver forsyningsvirksomhed eller optræder som myndighed over for virksomheder i sager om f.eks. ligning, arbejdsgiverkontrol og byggetilladelser. Der til kommer, at man i de fleste primærkommuner gennem oprettelse af erhvervsråd og erhvervschefstillinger har taget skridt til at intensivere kontakten mellem kommunen og erhvervslivet med det formål at yde erhvervslivet støtte og rådgivning.

2.1. Erhvervsplanlægning og formulering af en kommunal erhvervspolitik.

I den fysiske planlægning sker der i dag en koordinering af erhvervsudviklingen med udviklingen indenfor andre sektorer. Ved hjælp af region-, kommune- og lokalplaner har amts- og primærkommuner mulighed for at tilrettelægge en hensigtsmæssig placering af erhvervsudviklingen i forhold til det øvrige samfund.

Blandt andet kan primærkommunerne via kommune- og lokalplanlægningen begrænse antallet af miljøkonflikter og samlokaliseringsproblemer - såvel mellem virksomheder og boliger som mellem virksomheder indbyrdes.

Den stigende viden og bevidsthed omkring miljøforhold vil fremover stille større krav til virksomhedernes lokalisering. Det er i stigende omfang det private erhvervsliv, der i dag efterlyser relativt faste planer for erhvervslokaliseringen. Den fysiske planlægning indtager derfor en central rolle i kommunernes erhvervspolitiske indsats.

Mange kommuner arbejder i disse år med at forbedre planlægningen for erhvervslivet, og der er på det seneste gjort flere erfaringer. Blandt andet har det vist sig, at det i planlægningen af erhvervsarealer ikke er nok at skelne mellem forurenende industri og mindre forurenende. Flere forurenende industrier er samtidig miljøfølsomme og vil ikke samlokaliseres med anden forurenende industri. Det spiller også ind, at mange virksomheder i dag benytter lokaliseringen, bygningerne og omgivelserne til at afgive signaler til omverdenen. Således ønsker f.eks. mange servicevirksomheder eller fremstillingsvirksomheders udviklingsafdelinger attraktive og trafikalt velbeliggende grunde.

En række amts- og primærkommuner har vedtaget en erhvervsfremmeplan eller formuleret en erhvervspolitik. En lokal erhvervspolitik kan udspringe af ønsket om at udvikle beskatningsgrundlaget og fjerne tyngende sociale udgiftsposter. Målet for indsatsen vil da være etablering af en robusthed i den lokale økonomi, som muliggør opretholdelsen af et tilfredsstillende serviceniveau, og som tillader fortsat udvikling af gode levevilkår i lokalsamfundet.

Erhvervspolitikken eller erhvervsfremmeplanen indeholder i reglen en formulering af kommunalbestyrelsens ønsker til den fremtidige erhvervsudvikling holdt i mere generelle vendinger. Der vil typisk være tale om, at kommunalbestyrelsen tilkende-

giver at ville arbejde for en varieret erhvervsstruktur, sammenhæng mellem fremstillingssektor og servicesektor, sammenhæng mellem uddannelsesudbud og arbejdskraftbehov og en særlig indsats over for de mindre virksomheder.

I det omfang amts- eller primærkommunens egen erhvervs-politik suppleres med en statslig erhvervsudviklingsstøtte og måske støtte fra EF, vil den kommunale planlægning kunne have den funktion at koordinere de forskellige støtteordninger. Et eksempel på en sådan koordinerende planlægning er Storstrøms Amtskommunes Regionale Teknologi- og Udviklingsprogram for Lolland, "Start Lolland", jvf. herom kapitel 3.

Som et yderligere eksempel på en amtskommunal erhvervs-politik kan henvises til Nordjyllands Amtskommune, der er friamtskommune.

I Nordjyllands Amtskommune sker den væsentligste indsats via NordTekprogrammet. Formålet med NordTek-programmet er at øge beskæftigelsen i Nordjylland gennem en velovervejet indførelse af ny teknologi. Programmet er bygget op omkring de fire hovedmålsætninger: En styrkelse af områder i erhvervsstrukturen, hvor det er muligt at opbygge industrielle miljøer. En styrkelse af arbejdskraftens kvalifikationer gennem bevidst udbredelse af kendskabet til edb og anden ny teknologi. Produktudvikling, der tager udgangspunkt i den offentlige sektors specielle behov, f.eks. indenfor sundhedssektoren og miljøområdet. For det fjerde sættes der gennem bevidst markedsføring af Nordjylland i Syd-Norge og Vest-Sverige på at trække investeringer med højt teknologiindhold til landsdelen.

Eksempler fra Silkeborg og Århus kommuner kan illustrere erhvervsfremmeplanlægningen i primærkommunerne:

Silkeborg Kommune har indarbejdet en detaljeret erhvervsudviklingsplan i kommuneplanen, og har benyttet sig af såvel offentlighedsfase som organisationsinddragelse i tilblivelsesprocessen. Dette samspil er fortsat efter planens vedtagelse, idet man har nedsat et erhvervspolitisk udvalg, der skal vedligeholde dialogen mellem kommunalbestyrelsen, arbejdsmarkedets parter, erhvervsråd, regionale

myndigheder og andre interessenter i de lokale erhvervsfremmeinitiativer.

Silkeborg Kommune betoner helhedskarakteren af de erhvervspolitiske mål og virkemidler og gør iøvrigt erhvervsfremme til en central politikopgave på grund af erhvervsudviklingens altafgørende betydning for kommunens finansiering m.v.

I Århus Kommune udtrykkes hovedmålet kvantitativt som 20.000 nye arbejdspladse af hensyn til balancen mellem udbud og efterspørgsel af arbejdskraft, og der opstilles kriterier omkring brancher, arbejdskraftkvalifikationer, miljøhensyn og lignende. Eksemplet fra Århus er illustrativt for mange kommuner derved, at formuleringen af en erhvervspolitik har givet kommunalbestyrelsen lejlighed til i et samspil med arbejdsmarkedets parter at drøfte, hvilke virksomhedstyper, man gerne vil skabe de bedste vækstbetingelser for, og hvordan man udnytter lokale forudsætninger optimalt.

2.2. Kommunens plads i den lokale økonomi.

På samme måde som den samlede kommunale sektor beslaglægger en betydelig del af det samlede ressourceforbrug i samfundet, vil den enkelte primærkommune indgå som en væsentlig faktor i den lokale økonomi, både hvad angår omsætning og arbejdskraftefterspørgsel. Desuden vil kommunen bl.a. i kraft af sin skatteudskrivningsret have indflydelse på omkostningsniveauet i den enkelte erhvervsvirksomhed.

2.2.1. Kommunen som generel økonomisk miljøfaktor.

En erhvervsvirksomhed vil indirekte være afhængig af sin hjemstedskommune bl.a. i sine bestræbelser på at tiltrække og fastholde kvalificeret arbejdskraft. De fleste foretrækker at bo i nærheden af deres arbejdsplads. Uden for de større bysamfund vil det ofte være ensbetydende med at bo og arbejde i samme kommune. Derfor vil det **være** af betydning for en virksomhed, der søger nye medarbejdere, at kommunen af potentielle tilflyttere betragtes som attraktiv.

Blandt faktorer, der i den forbindelse kan være af betydning, er kommunens beskatningsniveau, serviceniveauet på f.eks. dagpasnings-, skole- og fritidsområdet og kommunens rekreative muligheder.

Sammenhængen mellem kommunens beskatningsniveau og muligheden for at tiltrække arbejdskraft er først og fremmest af betydning for den større virksomhed. For den mindre familievirksomhed, vil skatteprocenten blive betragtet som en umiddelbar omkostningsfaktor af betydning for virksomhedens rentabilitet. Det samme gælder kommunens grundskyldspromille.

2.2.2. Kommunen som producent.

Man kan sige, at kommunen som ansvarlig for infrastruktur som f.eks. vejnet indtager rollen som producent af en ydelse, hvor såvel kvaliteten som det beløb, ydelsen belaster borgerne med (gennem takster og/eller skatter), er af betydning for erhvervslivet i kommunen.

I de tilfælde, hvor kommunen står som leverandør af el, vand, varme, renovation og kloakforsyning, vil der i kraft af takstfinansieringen være tale om en direkte kommunal indflydelse på virksomhedernes omkostningsniveau. Erhvervslivets interesse i, at kommunen driver sådanne forsyningsvirksomheder så effektivt så muligt, understreges yderligere af, at forsyningsvirksomhederne oftest vil være lokale monopoler.

På spildevandsområdet forventer kommunerne i 1988 at opkræve afledningsafgifter på over 4 mia. kr. Renovationstaksterne forventes at indbringe kommunerne 1,7 mia. kr. og forsyningsvirksomhederne i øvrigt 12,0 mia. kr. Hertil kommer de fælleskommunale forsyningsvirksomheder, hvis omsætning ikke indgår i kommunale budgetter og regnskaber.

2.2.3. Et regneeksempel.

Et regneeksempel kan anskueliggøre, hvor stor indflydelse kommunen har på omkostningerne i en erhvervsvirksomhed. I regneeksemplet tages udgangspunkt i en lille virksomhed, hvor indehaverens skattepligtige indkomst er på 150.000 kr. Virksomhedens grundværdi sættes til 500.000 kr. og den årlige varmeudgift til 15.000 kr.

Varme:

Enhedsprisen for varme leveret fra kommunale varmekilder varierer meget. Hinnerup Varmeværk er et eksempel på et kom-

munalt varmekværk med en meget høj pris. En virksomhed, der i gennemsnitskommunen ville have en varmeudgift på 15.000 kr., ville i Hinnerup skulle betale 16.000 kr. mere, i alt 31.000 kr. Hvis samme virksomhed var tilsluttet Odense Varmekværk ville der være 6.000 kr. at spare i forhold til gennemsnittet, idet udgiften her ville være på 9.000 kr. Bag de store prisforskelle tegner sig det generelle billede, at de kommunale varmekværker i gennemsnit kan levere varme til en billigere enhedspris end de ikke-kommunale kværker. Men prisforskellen forklares af, at den kommunale varmeforsyning i de større provinsbyer - bl.a. i Odense - er baseret på kraftvarme, som er relativt billig.

Skat;

Den gennemsnitlige kommunale udskrivningsprocent er i 1989 19,5. Det er ensbetydende med, at virksomhedsejeren med en skattepligtig indkomst på 150.000 kr. i en gennemsnitskommune vil skulle betale knapt 30.000 kr. i kommuneskat. I en dyr skattekommune som f.eks. Dronninglund Kommune, hvor udskrivningsprocenten er 22,5, ville der skulle betales 33.750 kr. i skat af den samme skattepligtige indkomst. I en anden nordjysk kommune, Hals Kommune er udskrivningsprocenten 16,8. For virksomhedsejeren vil der årligt være 4.050 kr. at spare ved at vælge Hals Kommune frem for gennemsnitskommunen, og der vil være 8.550 kr. at spare pr. år ved at vælge Hals Kommune frem for Dronninglund Kommune. Forskellen i skattebetaling kan naturligvis i større eller mindre grad være udtryk for forskelle i service, altså forskelle i, hvad borgeren får igen fra kommunen.

Grundskyld;

Også grundskyldspromillen varierer betydeligt fra kommune til kommune. I regneeksemplet er der taget udgangspunkt i Albertslund og Ledøje-Smørum kommuner, der har grundskyldspromiller på henholdsvis 25,62 og 6,00. Det giver for virksomheden med en grundværdi på 500.000 kr. en årlig udgift på 13.100 kr. i Albertslund og 3.000 kr. i Ledøje-Smørum.

2.2.4. Kommunen som aftager.

Ca. 27 pct. af kommunens udgifter går til køb af varer og tjenesteydelser på det private marked. De samlede køb af varer og tjenester er i 1988 budgetteret til 54 mia. kr. Det svarer til 4-5 pct. af den samlede indenlandske afgiftspligtige omsætning.

Kommunalfuldmagtsreglerne tillader, at kommunen i vidt omfang selv står som producent af varer og tjenesteydelser til eget forbrug (jf. kap. 4). Kommunerne er ikke momspligtige og har derfor kunnet føle sig tilskyndet til at opretholde egne entreprenør-, håndværker- og transportvirksomheder etc., fordi de ydelser, kommunen selv producerede, ikke var momsbelagte til forskel fra ydelser, der blev købt på det private marked. Indtil 1984 blev denne effekt søgt neutraliseret via den såkaldte "pålægs-moms", - en ordning, der betød, at kommunerne blev pålagt en afgift på visse ydelser, der blev produceret i kommunens eget regi. Fra 1985 refunderes en kommunes udgifter til moms af privat producerede varer og tjenester af en mellemkommunal udligningsordning, således at momsreglerne ikke længere tilskynder til kommunal egenproduktion.

Det kan indgå som et led i en kommunal erhvervspolitik, at kommunes indkøb af varer og tjenesteydelser så vidt muligt sker hos lokale virksomheder.

Kommunens eventuelle ønsker om at benytte lokale virksomheder som leverandører frem for fremmede virksomheder opvejes dog mod forpligtelsen til at forvalte de kommunale midler så økonomisk som muligt. Men trods denne begrænsning vil det af og til være muligt for kommunen i rollen som aftager at tilgodese erhvervspolitiske hensyn. F.eks. er det ikke ualmindeligt, at kommunalbestyrelsen ved projekteringen af større anlægsarbejder tager hensyn til anlægsarbejdets effekt på beskæftigelsen i lokalområdet, f.eks. ved at gennemføre anlægsarbejdet i vinterhalvåret, og at der i kommunens planlægning af vejbyggeri o.lign. indgår hensyn til det lokale arbejdsmarked. Et andet eksempel er, at kommunale indkøbsaftaler formidlet af Kommunernes Landsforening i nogle tilfælde er udformet således, at der opnås rabatter ved køb af bestemte

fabrikater, f.eks. bestemte bilmærker, samtidig med, at varen leveres af et lokalt firma.

2.2.5. Kommunen som joint-venture-partner.

Kommunalfuldmagtsreglerne tillader videre, at en kommune afsætter biprodukter af sin virksomhed på almindelige markedsvilkår i konkurrence med private virksomheder, (jf. kap. 4). Varer, der fremstilles på amtskommunernes revalideringsinstitutioner, er et typisk eksempel på, hvad denne adgang til salg af biprodukter omfatter.

Men adgangen til salg af biprodukter har også relevans for den know-how, der oparbejdes f.eks. i de højt specialiserede dele af det kommunale sygehusvæsen.

Virksomheder, der fremstiller sygehusapparatur og lægemidler, vil have en interesse i at få adgang til afprøvning af produkterne på sygehusafdelinger. I en række tilfælde er der indgået udviklingsaftaler mellem sygehuskommuner og private virksomheder. Blandt aftalerne er såvel udenlandske firmaers danske afdelinger som rent danske virksomheder, der ofte vil være afhængige af samarbejdet med sygehuskommunerne i deres bestræbelser på at vinde markedsandele på det internationale marked.

Ultralyd-afdelingen på KAS Herlev indgår i et samarbejde med Brüel og Kjær A/S om udvikling af ultralydudstyr. Firmaet stiller 1,5 ansat til rådighed for afdelingen, og afdelingen modtager et eksemplar af nyt ultralydudstyr, som firmaet sætter i produktion. Desuden modtager Københavns Amtskommune licensindtægter svarende til 2 pct. af Brüel og Kjærs nettoindtægter fra salg af firmaets ultralydsudstyr, der for 98 pct.'s vedkommende eksporteres. I 1987 udgjorde licensindtægten til amtskommunen 2,5 mio. kr.

På klinisk-kemisk afdeling på Aalborg Sygehus er der gennem en årrække forsket i brugen af fiskeolie til fremstilling af lægemidler, - det drejer sig bl.a. om midler til forebyggelse af blodpropper.

Handelsfirmaet LUBE i Hadsund har taget initiativ til udnyttelse af forskningsresultaterne i erhvervsmæssigt øjemed. Sygehusafdelingen rådgiver firmaet vedr. produktudviklingen og modtager 75.000

kr. pr. kvartal fra det norske firma, som står som producent af fiskeolien. Samarbejdsaftalen, der er godkendt af sygehusudvalget i Nordjyllands Amtskommune, indebærer bl.a., at handelsfirmaet kan henvise til udviklingssamarbejdet i sin markedsføring. Reklamen skal godkendes af sygehuset i hvert enkelt tilfælde.

2.3. Kommunen som myndighed.

Primærkommunen er den offentlige instans, som virksomhederne hyppigst vil være i kontakt med, når det drejer sig om dispensationer, tilladelser, godkendelser, tilsyn osv. i medfør af gældende lovgivning. Kommunen vil i mange tilfælde være den myndighed, der administrerer reglerne for virksomheders lokalisering, miljøpåvirkning, skattepligt osv. Amtskommunen vil være inde i billedet i miljø- og planlægningssager af regional betydning.

Antallet af lovbestemmelser, som har relevans for erhvervslivet, og som administreres af kommunen, er meget stort. For den enkelte virksomhed og måske især mindre og nystartede virksomheder, er det derfor af stor betydning, om kommunen i rollen som offentlig myndighed indtager en serviceorienteret holdning.

Spørgsmålet om forenkling af sagsbehandlingen og harmoniseringen af de mange regelsæt har været overvejet i samtidighedsudvalget (betænkning nr. 1035/1985) og arealudvalget (betænkning nr. 1124/1987). Samtidighedsudvalget anbefalede bl.a., at kommunen tilbyder at fungere som en "samlecentral" i sager vedrørende byggeri, - dvs. modtager alle ansøgninger og fordeler dem videre til rette myndighed, overvåger, at sagsbehandlingen afsluttes inden for en rimelig frist og eventuelt rykker for svar. Arealudvalget fremkom med forslag om en række kompetenceoverflytninger til amts- og primærkommuner fra forskellige statslige myndigheder. Begge udvalg peger således på løsninger, der vil betone kommunernes nøgleposition som myndighed yderligere.

Som led i de initiativer regeringen har iværksat om afbureaukratisering af centraladministrationen og om ændret opgavefordeling mellem stat, amter og kommuner, har miljøministeren i efteråret 1988 nedsat et embedsmandsudvalg som udar-

bejder et debatoplæg om Miljøministeriets areal-relaterede lovgivning. Udvalget skal blandt andet se på, hvorledes der kan skabes bedre sammenhæng og forenkling i den arealrelaterede lovgivning.

Kommunernes Landsforening står sammen med Administrationsdepartementet og Statens Informationstjeneste bag projektet, "Erhvervskontakt i kommunerne", der fokuserer på kommunernes varetagelse af deres rolle som myndighed over for erhvervslivet. Projektet tager udgangspunkt i en række kritikpunkter, der ofte hæftes på kommunerne, når de optræder i denne rolle, og i den indsats kommunerne gør for at yde en bedre service. Blandt de kritikpunkter, der tages op, er åbningstidens længde og placering, vanskeligheden i at få kontakt med den rette person i forvaltningen, mangelfuld rådgivning og lang sagsbehandlingstid.

I projektet anskues information, service og regelforenkling som midler i en kommunal erhvervsfremmepolitik, der især er betydningsfuld i relation til de små og mindre virksomheder, som ikke har de samme muligheder for et professionaliseret samspil med myndighederne, som de store virksomheder har.

Projektet bestod b.a. af en undersøgelse - "Erhvervskontaktundersøgelsen, 1986" -, hvor man gennem et stort antal interviews søgte at vurdere kommunernes holdning til og imødekommelse af de rejste kritikpunkter.

Undersøgelsen identificerede tre væsentlige barrierer:

"Forståelses-forventningsbarrieren" opstår, fordi virksomhedskultur, målsætninger og viden er forskellig hos henholdsvis virksomheder og det offentlige. Virksomheder og kommunale myndigheder møder hinanden direkte og konfronteres med hinandens kultur.

Manglende viden fører ofte til forskellig forståelse af problemer, løsningsmuligheder og procedurer. Heraf følger en risiko for, at parternes forventninger til hinanden er forkerte.

"Holdningsbarrieren" udtrykker de mangler i service, information og menneskelig adfærd, der hindrer, hvad den enkelte virksomhed vil opleve som optimal betjening.

"Procedure-barrieren" omfatter alle de erhvervspolitisk relevante love og regler, som afgør myndighederne faktiske beslutninger og proceduremæssige adfærd.

På grund af den ofte beskedne viden om den offentlige forvaltning oplever mange virksomheder, at deres mellemværende med de offentlige myndigheder behandles dårligt. På en række områder mener kommuner og amtskommuner, at regelforenkling vil være hensigtsmæssig.

Som led i undersøgelsen spurgte man bl.a. borgmestre, chefer og sagsbehandlere om deres oplevelse af kommunens virksomhedskontakter og kommunens service og information over for virksomhederne.

Af svarene fremgår, at såvel borgmestre som embedsmænd har en bred og nuanceret kontaktflade til virksomhederne i kommunen. Som typiske eksempler på, hvad kontakterne drejer sig om, nævnes kommunens erhvervspolitik, byggemodning, kommunens service over for virksomhederne, kommuneplanen, licitationer og udbud, den overordnede miljøplanlægning, klager, andre myndigheders sagsbehandling, fortolkninger, igangværende sager, skattetekniske spørgsmål og ligningstekniske spørgsmål.

Det fremgår således, at en stor del af kontakterne udspringer af kommunens rolle som myndighed eller som rådgiver i forbindelse med virksomhedernes sager med andre myndigheder.

Undersøgelsen viste, at kommunerne i et vist omfang selv oplever kritikken af f.eks. sagsbehandlingstiden og vanskeligheden med at få kontakt til den rette person i forvaltningen som relevant. På den anden side var det en udbredt opfattelse blandt borgmestrene, at virksomhederne ikke har et realistisk billede af den service, som kommunen er i stand til at tilbyde.

For så vidt angår kommunens informationsindsats, viste undersøgelsen, at kommunerne kun i meget beskedent omfang afholder informationsmøder og udsender selvstændigt produceret informationsmateriale. Det viste sig videre at være et problem for mange virksomheder, at kommunen ikke altid ved modtagelsen af en anmodning eller lignende udsender en kvitteringsskrivelse med besked om, at brevet er modtaget, hvem der behandler

sagen, og hvor lang sagsbehandlingstiden kan forventes at blive.

Enkelte kommuner har dog iværksat en målrettet indsats med det sigte at yde en bedre service og information i sager, hvor kommunen optræder som myndighed:

Gladsaxe Kommune indførte i 1986 som forsøg og i samarbejde med Kommunernes Landsforening en kontaktpersonordning med det formål at lette nyetablerede virksomheders kontakt med de kommunale myndigheder. Ordningen er senere gjort permanent.

Der er i den kommunale forvaltning udpeget fem kontaktpersoner med fast tilknytning til h.h.v. arbejdsgiverkontrollen, byplankontoret, teknik- og miljøforvaltningen, beskæftigelseskontoret og social- og sundhedsforvaltningen. Når man gennem f.eks. arbejdersgiverkontrollen eller den lokale presse bliver opmærksom på, at en ny virksomhed er ved at etablere sig, opsøges virksomheden af en kontaktperson. Kontaktpersonen orienterer om kommunale forhold og tilbyder en erhvervshåndbog, der bl.a. rummer oplysninger om relevante regelsæt og nødvendige relationer til kommunale myndigheder m.v.

Kontaktpersonen, der via samarbejdet med de øvrige fire kontaktpersoner, har tilegnet sig et bredt kendskab til den kommunale forvaltning, tilbyder endvidere at fungere som vejleder og formidler i alle senere kontakter mellem virksomheden og de kommunale myndigheder.

På initiativ fra Esbjerg Erhvervsråd har man i Esbjerg etableret en "tovholderfunktion" i form af et kontaktudvalg, der består af fire kommunale chefer, fire private forretningsfolk og erhvervschefen. Kontaktudvalget sørger for, at trådene redes ud, når det får kontakt med virksomheder, der har problemer i relation til de kommunale myndigheder.

Frederikshavn Kommune udsender årligt et brev til virksomheder, hvor de bedes anføre, hvilke planer virksomheden har for det kommende år, som vil involvere kommunale beslutninger; det kan f.eks. være ønske om udvidelse af virksomheden. Herved sikres en hurtigere sagsbehandling.

Holmegård Kommune har etableret en egentlig serviceforvaltning, hvor borgerne og virksomheder kan nøjes med at henvende sig ét sted uanset forvaltnings- og sagsgrænser.

I Ravnsborg Kommune har man på Fejø etableret et lokalt kommunekontor, hvor befolkningen og det lokale erhvervsliv kan henvende sig.

2.4. Kommunen som rådgiver.

2.4.1. Indledning.

De fleste kommuner lægger så megen vægt på at styrke kontakten til erhvervslivet, at de har etableret særlige erhvervsråd og oprettet erhvervschefstillinger, erhvervssekretariater eller lignende, der alle har erhvervsrådgivning som en vigtig opgave. Markedsføring af lokalområdet med det sigte at trække nye virksomheder til samt informations- og kontaktfremstilling er opgaver, som ofte kædes sammen med **erhvervsrådgivningen**, og som derfor også omtales i dette afsnit om kommunernes rådgivningsinitiativer.

2.4.2. Rådgivningens opgaver.

På regionalt niveau findes der en række erhvervs- og udviklingsråd.

Desuden findes der nogle eksempler på, at flere amtskommuner i fællesskab har oprettet tværregionale råd (f.eks. Vestjyllands udviklingsråd - Viborg, Ribe og Ringkøbing amtskommuner). Syd- og Sønderjysk Udviklingscenter modtager tilskud fra Ribe, Sønderjylland og Vejle amtsråd.

Rådenes opgaver er mangeartede og oftest af generel art, men rådene løser også en række konkrete rådgivningsopgaver over for regionens kommuner og virksomheder.

Det kan f.eks. nævnes, at rådenes formål er:

at fremme samarbejdet mellem de lokale erhvervsråd og foranstalte aktiviteter af fælles erhvervspolitisk interesse for regionen,

at etablere en regional erhvervsdatabase, hvori f.eks. indgår virksomhedsdatabase,, uddannelsesdatabase, erhvervsplanlægningsdatabase m.m.,
at formidle samarbejdet mellem regionens offentlige og private virksomheder og områdets højere læreranstalter om udførelse af udviklings- og forskningsprojekter og om udvikling, og afholdelse af efteruddannelseskurser m.m. ,
samt
at varetage overordnede eksportfremmeaktiviteter og udarbejde oversigt over lokaliseringsfaktorer i området til brug for erhvervslivets lokaliseringsovervejelser.

Der kan endvidere gives eksempler på, at erhvervsrådenes arbejde indgår i friamtsforsøg. I Sønderjylland har amtsrådet fået mulighed for at finansiere en væsentlig udvidelse af Sønderjyllands Erhvervsråds aktiviteter, især i relation til uddannelse og eksportfremme.

Desuden findes der eksempler på regionale erhvervscentre.

Sluttelig er der også eksempler på, at der i selve den amtslige forvaltning er oprettet en erhvervssektion, (Storstrøms Amt). Sektionen varetager sekretariatsfunktioner over for udvalg i erhvervspolitiske spørgsmål og spørgsmål i relation hertil indenfor uddannelses-, arbejdsmarkeds-, turist- og trafikpolitik.

2.4.3. Rådgivningens omfang og organisation.

En kortlægning af den kommunale erhvervsrådgivning er foretaget af Kommunernes Landsforening og offentliggjort i "Undersøgelse af lokale erhvervsrådgivningsinitiativer", april 1987. Undersøgelsen omfatter dels en spørgeskemaundersøgelse af samtlige kommuner, dels en interviewundersøgelse af seks udvalgte kommuner.

Spørgeskemaundersøgelsen viser, at de fleste kommuner (225 eller 82 pct.) har en form for lokal erhvervsrådgivning. Nogle kommuner løser opgaven selv, mens andre er tilknyttet et tvær- eller fælleskommunalt rådgivningsorgan.

De fleste kommuner er dækket af et erhvervsråd, der er sammensat af repræsentanter fra kommunen, erhvervsliv og even-

tuelt fagbevægelsen, og hvis opgave er at yde støtte og vejledning til eksisterende og nyetablerede virksomheder. Erhvervsrådet står som regel uden for den kommunale organisation og har til huse uden for den kommunale forvaltning.

Andre kommuner har nedsat erhvervsudvalg, der består af repræsentanter fra kommunen og erhvervslivet og har til opgave at virke som kontaktforum mellem kommunen og virksomhederne.

I et mindre antal kommuner findes initiativråd, der er tættere knyttet til kommunerne end erhvervsrådene, og som ofte varetager et bredere spektrum af opgaver, f.eks. beskæftigelsesproblemer eller turisme.

I de fleste tilfælde udføres erhvervsrådgivningen i praksis af en erhvervschef. Erhvervscheffunktionen kan variere fra at være en deltidsstilling i nogle kommuner til i andre kommuner at udgøre et erhvervskontor med flere ansatte.

Med særlig henblik på at rådgive iværksættere og mindre virksomheder er der i nogle kommuner oprettet lokale rådgivningsudvalg (bestående af advokater, revisorer og lignende) og erhvervsrådgivningscentre.

Nedenstående tabel 1 giver en oversigt over erhvervsrådgivningens omfang.

Tabel 1. Den lokale erhvervsrådgivnings omfang og afgrænsning.

Rådgivningstype	Antal	Dækkede kommuner
Ingen rådgivning	50	50
Lokale erhvervsråd o. lign.:		
Lokale erhvervsråd	143	143
Erhvervsudvalg	22	22
Initiativråd	5	5
Andre lokale	10	10
Fælleskommunale erhvervsråd o.lign.:		
Fælleskommunale erhvervsråd	16	64
Andre fælleskommunale	1	14
Lokal erhvervscheffunktion o.lign.:		
Lokale erhvervschefer	118	118
Rådgivningsgrupper	5	5
Rådgivningscentre	5	5
Andre lokale	1	1
Fælleskommunale erhvervscheffunktioner o. lign.:		
Fælleskommunale erhvervschefer	17	78
Andre fælleskommunale	1	4

- 1) De 197 erhvervsråd o. lign. dækker tilsammen 225 kommuner, mens de 147 erhvervscheffunktioner/rådgivningsinitiativer dækker 180 kommuner.

Det fremgår af undersøgelsen, at der er betydelige geografiske variationer i rådgivningens omfang og karakter. Af de 50 kommuner uden nogen rådgivning ligger således næsten 3/5 i hovedstadsområdet og resten overvejende i Sønderjyllands og Vestsjællands amter, (i sidstnævnte findes dog Vestsjællands Udviklingsråd). Hvad angår erhvervscheffunktionen, har de jyske kommuner den største dækning. Derudover er der en markant tendens til, at rådgivningsvirksomheden er mere intens i egnsudviklingskommuner end i øvrige kommuner.

Tabel 2 viser bemandingen af erhvervscheffunktionen:

Tabel 2. Kommunernes bemanding af erhvervscheffunktionen.

Sekretariats- funktion	Deltidsansat erhvervschef	Fuldtidsansat erhvervschef	Erhvervschef. med én eller flere medarb.	I alt	
Ingen sekre- tariatsfunktion	19	21	6	46	(39 %)
Deltids- sekretariat	7	25	2	34	(29 %)
Fuldtids- sekretariat	7	21	10	38	(32 %)
I alt	33 (28 %)	67 (57 %)	18 (15 %)	118	(100 %)

Det fremgår endvidere af undersøgelsen, at der for 1987 er budgetteret med 77 mio. kr. til finansiering af rådgivningsfunktionen, - en vækst på 56 pct. i forhold til 1984. Kommunerne tegner sig for 80 pct. af finansieringen. Rådgivningsfunktionen havde et personaleforbrug på 164 erhvervschefer/rådgivere og 82 sekretariatsmedarbejdere.

Rådgivningsfunktionens tidsforbrug, fordelt på målgrupper, er vist i tabel 3.

Tabel 3. Tidsforbrug fordelt på målgrupper efter kommunestørrelse.

Kommunestørrelse	Tidsforbrug på målgrupper:			
	Iværk- sættere	Eksisterende virksomheder	Tiltrækning af nye virksomheder	Andet
- 5.000	35 pct.	52 pct.	10 pct.	3 pct.
5.001 - 10.000	24 pct.	53 pct.	14 pct.	9 pct.
10.001 - 15.000	21 pct.	53 pct.	15 pct.	11 pct.
15.001 - 20.000	16 pct.	57 pct.	21 pct.	6 pct.
20.001 - 50.000	25 pct.	51 pct.	16 pct.	8 pct.
50.001 -	25 pct.	53 pct.	12 pct.	10 pct.
I alt	23 pct.	53 pct.	15 pct.	9 pct.

Erhvervsrådgivningens organisation og dens placering i forhold til den kommunale forvaltning varierer betydeligt fra kommune til kommune. I Kommunernes Landsforenings undersøgelse

nævnes, at den organisatoriske og fysiske placering ofte afspejler, om erhvervsrådgivningen er udsprunget af et kommunalt initiativ eller et initiativ fra erhvervslivet. To eksempler fra undersøgelsens interview-del kan her stå som type-eksempler:

I Høje-Taastrup er erhvervschefen ansat af erhvervsrådet. Erhvervsrådet er blevet til på initiativ af en hundrede år gammel erhvervsforening, men kommunen er repræsenteret med ét medlem i erhvervsrådets bestyrelse på i alt fem medlemmer. Erhvervsrådets finansieres for 80 procents vedkommende af kommunen.

Erhvervschefen fungerer som erhvervsrådets sekretær. Erhvervschefen har lokaler uden for rådhuset, skønt kommunen har været interesseret i, at funktion blev placeret på rådhuset. Erhvervschefen og erhvervsrådet har derimod ønsket at undgå en tættere fysisk og organisatorisk tilknytning til kommunen, idet erhvervschefen opfattes som erhvervslivets mand og dermed i nogle henseender som modspiller til den kommunale forvaltning.

I Holmegaard Kommune varetages erhvervsrådgivningsfunktionen af en beskæftigelses- og erhvervs-konsulent. Denne stilling blev oprettet i 1984, og den primære opgave var at skabe beskæftigelse for unge og arbejdsløse. Efterhånden er arbejdsløshedsprocenten bragt ned, og konsulenten beskæftiger nu sig i højere grad med erhvervsrådgivning.

Beskæftigelses- og erhvervskonsulentfunktionen finansieres 100 pct. af kommunen. Konsulenten har kontor på rådhuset og var oprindeligt tilknyttet borgmesterkontoret som en stabsfunktion. Siden har man valgt at placere funktionen under teknisk forvaltning.

I Holmegaard Kommune er der dannet en erhvervsgruppe på 10 medlemmer, der repræsenterer lokale erhvervsorganisationer. Kommunen er ikke repræsenteret i gruppen. Beskæftigelses- og erhvervskonsulenten var initiativtager til gruppens dannelse.

2.4.4. Markedsføring af lokalområdet.

Til erhvervsrådgivningens arbejdsområde hører ofte markedsføring af kommuner/regioner med det sigte at trække nye virksomheder til. Der er eksempler på, at denne markedsføring gennemføres meget målrettet.

Erhvervscheferne i Nordjyllands Amt samarbejder om en markedsføring af Nordjylland og de nordjyske virksomheder i det sydlige Norge. Sydnorge er valgt, fordi afstanden er kort, og der ikke findes nogen sprogbarriere. Desuden udnytter man, at mange norske virksomheder er interesserede i at oprette en EF-filial.

2.4.5. Information og kontaktformidling.

De fleste erhvervsrådgivninger betragter formidling af information og kommunikation mellem kommunens virksomheder som en væsentlig opgave.

Der er hos mange kommuner og erhvervschefer eksperimenteret med forskellige former for erhvervsregistre/erhvervsdatabaser, der kan bruges til at give virksomhederne den nødvendige information om hinandens forhold.

Det enkleste register er papir-medie, der kan sammenlignes med udbyggede telefonbøger. Der er nogle opslagsmuligheder om virksomhederne med hensyn til brancher, størrelser, adresser og eksempelvis typiske produktlinier.

Sådanne registres begrænsning er dels deres karakter af øjebliks-billeder af virksomhederne, hvis forhold hurtigt ændres, og dels de store begrænsninger i søgemuligheder.

De avancerede registre er databaser, hvor man i fuldtekst kan søge på enhver forekomst af ord og data og på denne måde finde frem til et snævert udvalg af virksomheder i en vis størrelse og alder og i en bestemt branche og med eksempelvis kinesisk eksporterfaring.

Et parallelt EF-rettet informations-initiativ gennemføres nu i form af BC-nettet (Business Cooperation Network), som EF har etableret til styrkelse af samarbejdet mellem europæiske virksomheder. BC-nettet er i Danmark i høj grad rettet mod brugere som erhvervskontorerne, fordi danske enkeltvirksomheder næppe vil have tilstrækkelig nytte af systemet til hver især at investere i udstyr og brugeruddannelse.

Kommunernes Landsforenings undersøgelse giver et indtryk af, hvordan informationsopgaven gribes an i Kolding, Vamdrup og Lunderskov Kommuner, der har indgået et samarbejde på erhvervsområdet.

En kreds af erhvervsfolk dannede i 1982 med bistand fra erhvervsrådet en eksportklub. Gruppen har ca. 100 medlemmer og har været et forum for erfaringsudveksling gennem afholdelse af en række møder.

Der findes i området også en underleverandørklub, der bl.a. er utraditionel derved, at medlemskredsen også tæller større virksomheder, der ønsker at lægge dele af produktionen ud til underleverandører. Et initiativ, der er udsprunget af underleverandørklubben, er etableringen af et markedsføringssselskab, der tager sig af udenlandske kunder. Selskabet er finansieret ved indskud fra 25 af områdets virksomheder.

I Herning Kommune er informationsindsatsen ikke organisatorisk placeret under erhvervsrådet, men under Herning Centralbibliotek. Bibliotekets "Erhvervsservice" tilbyder såvel specifik informationssøgning som løbende overvågning af fremkomsten af ny information inden for områder af særlig interesse for den enkelte virksomhed. Biblioteket er i stand til at trække på et meget stort antal danske og udenlandske databaser fordelt på over 40 databaseværter. Ofte giver disse databaser referencer til bøger og artikler m.v. Fordelen ved at etablere en sådan erhvervsservice i biblioteksregi består derfor i, at biblioteket har mulighed for at tilvejebringe de artikler m.v., der henvises til. Ca. 50 virksomheder benytter sig af den del af ordningen, som består i overvågning på bestemte områder. "Erhvervsservice" beskæftiger fast fem medarbejdere. I en forsøgsperiode er medarbejderstaben yderligere udvidet i forbindelse med, at en række andre kommuner i området drages ind under ordningen.

2.4.6. Særligt om ny teknologi.

Mange amts- og primærkommuner har set det som en særlig opgave at indsamle og formidle viden om ny teknologi og etablere uddannelses-, rådgivnings- og vejledningsvirksomhed på dette specielle område.

Amtskommunernes indsats inden for f.eks. rådgivning, vejledning og uddannelse på teknologiområdet kan opdeles efter, hvilken målgruppe aktiviteterne er rettet mod. Nogle aktiviteter er specielt rettet mod ledige, andre mod små og mellemstore virksomheder eller deres medarbejdere, og en tredje målgruppe er regionens befolkning som helhed.

Nordjyllands Videnspark (Nordjyllands Amtskommune) har til formål at fremme etablering og udvikling af højteknologiske virksomheder gennem et tæt samarbejde mellem erhvervslivet og forskningen på Aalborg Universitetscenter.

I Storstrøms Amtskommune startedes i 1988 et teknologisk servicecenter, "Syd-tek", som et af projekterne under **START-LOLLAND**. "Syd-tek" etableres i tilknytning til Nakskov Uddannelsescenter og skal formidle samarbejde og løse konkrete opgaver som salg af teknologiske serviceydelser, konsulentvirksomhed, undervisning samt forsknings- og analysevirksomhed.

Mange kommuner laver teknologiske programmer for hele eller dele af kommunen. Formålet hermed kan for det første være at bedre de lokale virksomheders konkurrenceevne ved at fremme deres anvendelse af ny teknologi (både i administration og produktion). For det andet kan det være et formål at få opbygget en infrastruktur med lokale informations- og servicecentre, som kan medvirke til at standse affolkningen af landområderne gennem decentralisering af de kommunale servicefaciliteter.

De anvendte midler har gennemgående været koncentreret om

etablering af teknologifaciliteter,
teknologisk service og rådgivning,
information om ny teknologi, og
motivering af virksomheder til at anvende ny teknologi.

Konkrete initiativer, som kommuner har været involverede i, er bl.a.

teknologiske erhvervsfremmecentre med direkte kontakt mellem centret og virksomhederne,
forsøg med ny informationsteknologi,
datastuer, evt. kombineret med aktivitetshuse, produktionshøjskoler og lignende,
forsøg med informationsdatabaser i landbrug,
forsøg med lokal TV og
formidling af information via lukkede mobiltelesystemer.

Som eksempel på en aktivitet, der kombinerer flere af disse områder, kan nævnes Ravnsborg Bredbåndsnet på Fejø. Projektet skal styrke lokalsamfundet, og aktiviteterne består bl.a. i information, undervisning og forsøg over for erhvervsliv, landbrug og turisme.

I mange kommuner er oprettet teknologicentre, specielt rettet mod de lokale virksomheder og mod at fremme den teknologiske udvikling i det pågældende område.

Som et eksempel herpå skal nævnes **Mikrodatamatisk** Institut i Hobro, som er uddannelsessted og samspilspartner for virksomhederne i området i forbindelse med ny teknologi. Instituttet skal fremtidig indgå som en del af den selvejende institution "Hobro Uddannelses- og Informationscenter". Hobro Kommune planlægger at yde tilskud på 3 mio. kr. til anlægsudgifter ved oprettelse af dette center.

En anden type institution, hvor virksomhederne kan søge råd og vejledning om brug af den nye teknologi, er de såkaldte data- og EDB-højskoler, der bl.a. findes i Herning, Hjørring, Ranum og Odense. Her kan fås konsulentbistand, uddannelse, rådgivning, vejledning og information om udnyttelse af de teknologiske muligheder i produktion og administration.

Af eksempler på teknologiforbrug rettet mod specielle brancher kan nævnes fiskerilaboratoriet i Nexø på Bornholm. Fiskerilaboratoriets formål er at være medvirkende til forædling/produktudvikling indenfor fiskeriindustrien. Et andet bornholmsk initiativ er landbrugstræningscenteret i Rønne, hvis hovedformål er at fremme landbrugets anvendelse af ny teknologi, f.eks. produktions- og markstyring via edb. Laboratoriet er oprettet med tilskud fra Bornholms Amtskommune samt Nexø Trafikhavn. Der ydes ikke kommunal støtte til driften af laboratoriet.

Endelig skal nævnes Midtjyd.sk Teknologi-Center i Herning, hvis formål er at styrke sammenhængen mellem virksomheder og institutioner, der beskæftiger sig med eller anvender edb og elektronik.

2.4.7. Anden rådgivning og service.

Ud over teknologispørgsmålene beskæftiger amtskommunernes og kommunernes erhvervsrådgivning sig også med videnformidling og rådgivning inden for finansiering, eksport, markedsføring og offentlige støtteordninger, herunder EF's støtteordninger.

Virksomheder i Ribe Amtskommune kan hente hjælp primært vedrørende afsætningsmæssige forhold i Vestjyllands Udviklingsråd, som står for effektiv eksportrådgivning over for især mindre virksomheder.

I Storstrøms Amtskommune gennemføres konferencer og kurser for erhvervschefer og virksomheder bl.a. vedrørende tilskuds- og finansieringsmuligheder samt eksport- og management rådgivning. Endvidere gives generel rådgivning om EF. I et forsøg på at opbygge et samarbejdsnet for kommunale erhvervsfolk gennemfører amtet kontaktformidling for erhvervschefer og erhvervskontorer.

Nordjyllands Amtskommunes NordTek-sekretariat har fungeret som rådgivningskontor vedrørende nationale erhvervsfremmeordninger og i EF-spørgsmål. Der er hovedsagelig tale om henvendelser fra virksomheder samt hel- og halvoftentlige myndigheder/institutioner.

I Ringkøbing Amt har amtskommunen og Egvad, Lemvig og Struer kommuner etableret et erhvervsprojekt, hvis formål er at bistå små og mellemstore virksomheder med anvendelse af ny teknologi. Erhvervsprojektet er godkendt som forsøg af det tværministerielle udvalg om informationsteknologi. Projektet er desuden delvis finansieret ved midler fra EF's regionalfond. Virksomhederne kan låne udstyr (maskiner og programmer) og få gratis konsulentassistance.

Århus Kommune har etableret et venskabsbysamarbejde med den kinesiske kommune Harbin. Dette samarbejde er fulgt op af udveksling af erhvervsdelegationer, der vil bane vejen for øget samhandel mellem Danmark og Kina.

2.4.8. Speciel indsats over for iværksættere.

Amtskommunerne er for størstepartens vedkommende involverede i iværksætteraktiviteter gennem ydelse af finansiel støtte til iværksætterkurser, som arrangeres i samarbejde med eller af de teknologiske informationscentre (T.I.C.). I nogle amter er samarbejdet lidt bredere og inddrager f.eks. kommunerne, erhvervscheferne og Teknologisk Institut.

I Storstrøms Amtskommune er der i fællesforvaltningen oprettet et arbejdsmarkedskontor, som bl.a. varetager administrationen af iværksætterfremme. Derudover er der specifikke kurser for kvindelige iværksættere og for iværksættere på Lolland. Aktiviteten i Storstrøms Amtskommune finansieres bl.a. ved tilskud fra EF¹s socialfond.

Århus Amtskommune udbyder iværksætterkurser, emnekurser for iværksættere og mindre virksomheder, koordinerede iværksætterprogrammer for delområder i amtet samt individuel vejledning. Der ydes særlig indsats over for henholdsvis kvindelige iværksættere og indvandrere, som ønsker at starte egen virksomhed.

I Sønderjyllands Amtskommune ydes som led i friamtsforsøget tilskud til et iværksætterhus i Tinglev Kommune, der har status som frikommune. Amtskommunen har endvidere, for at bistå især mindre virksomheder og iværksættere i udvikling af nye produkter og fremstillingsmetoder, givet støtte til produktudvikling ved erhvervsskolerne. Der indrettes lokaler til formålet og stilles rådgivere til rådighed.

Iværksætternes specielle rådgivningsbehov bliver i vidt omfang tilgodeset gennem de primærkommunale erhvervskontorers arbejde.

Et meget ofte etableret tilbud er iværksætterkurser, hvor iværksætterne kan få undervisning og rådgivning i de problemer, som er forbundet med en virksomhedsopstart. Undervisning i regnskabsføring, budgettering, markedsføring og vurdering af virksomhedens muligheder og startgrundlag - eller mangel på samme - indgår som vigtige elementer.

Tilsvarende er der erhvervskontorerne rådgivning i forbindelse med indkøb/leje af lokaler og maskiner, ansættelse af medarbejdere, orientering om støttemuligheder og kontakt til andre rådgivningsinstanser.

Endvidere har nogle frikommuner etableret særlige iværksætterhuse, hvor et antal iværksættere har mulighed for at leje sig ind.

Ofte giver den tætte fysiske placering iværksætterne mulighed for at samarbejde på forskellige områder. Det kan f.eks. være opbygning af fælles administration, telefonpasning samt brug eller indkøb af fælles maskiner og teknologi.

2.5. Sammenfatning.

I dette kapitel er behandlet den erhvervsfremmende indsats, der består i planlægning, tilrettelæggelse af kommunens produktion af serviceydelser, en hurtig ekspedition af sager, hvor kommunen optræder som myndighed og almindelig informationsformidling til og fra erhvervslivet.

Der er tale om aktiviteter, som i langt de fleste tilfælde let rummes indenfor rammerne af den nugældende kommunalfuldmagt, og som heller ikke i øvrigt er bundet af et statsligt regelsæt.

Heraf kan man imidlertid ikke slutte, **at** disse aktiviteter har ringe betydning for erhvervsudviklingen. Tværtimod er der efter udvalgets skøn grund til at antage, at en fleksibel og billig produktion af serviceydelser, en overskuelig og kortvarig behandling af sager om miljø, byggetilladelser m.v. og en effektiv formidling af oplysninger om f.eks. ny teknologi vil være af meget stor betydning for erhvervslivets konkurrenceevne og udviklingsmuligheder.

Allerede de gældende regler må da siges at tildele kommunerne en central plads i den samlede erhvervspolitik.

3. Beskrivelse af den statslige erhvervspolitik og samspillet mellem stat og kommuner.

3.1. Indledning.

Det statslige engagement i regionalt sigtende erhvervsfremmeordninger skal ses i lyset af et ønske om en stærkere erhvervsmæssig udvikling af landets regioner gennem støtte til overvindelse af de særlige strukturelle barrierer, der hindrer en sådan udvikling. Dette skal bl.a. ske ved, at adgang og kendskab til teknologisk service og andre erhvervsfremmende foranstaltninger forbedres; i alle egne af landet, dog med særlig vægt på de svagt industrialiserede regioner.

I dette kapitel vil de regler, som gælder for det statslige engagement i erhvervsfremmeordninger, blive gennemgået. Regelgennemgangen vil omfatte en beskrivelse af den opgavefordeling, der er etableret gennem lovgivningen på de forskellige områder, ligesom det samarbejde, der finder sted mellem staten og (amts)kommunerne vil blive søgt kortlagt.

Det er karakteristisk for erhvervspolitikken, at den består af en lang række forskelligartede foranstaltninger, der henhører under forskellige ministerområder. De væsentligste elementer er således den direkte målrettede erhvervsstøtte (egnsudviklings- og teknologistøtte) samt uddannelse og beskæftigelsesordninger. Administrationen af erhvervspolitikken finder sted på flere administrative niveauer og sker under medvirken af bl.a. arbejdsmarkedets parter.

Der er i de senere år søgt formuleret et samlet, overordnet mål for de erhvervspolitiske bestræbelser, den såkaldte strukturpolitiske strategi. Denne strategi vil indledningsvis blive beskrevet, og dernæst behandles i de følgende afsnit:

3.2. Erhvervsplanlægning gennem den fysiske planlægning.

3.3. Erhvervsstøtteordninger. (Industriministeriets område), herunder frikommuneforsøg samt det regionale teknologiske servicesystem.

3.4. Uddannelsesordninger.

3.5. Arbejdsmarkedspolitik.

3.6. Sammenfattende karakteristik.

3.1.1. Den strukturpolitiske strategi.

Den strukturpolitiske strategi er bl.a. formuleret i "Debatoplæg om vækst og omstilling", udgivet af Arbejdsministeriet, Finansministeriet, Industriministeriet og Undervisningsministeriet i maj 1986.

Formålet er at styrke eksport og konkurrenceevne til gavn for betalingsbalancen. Der skal i den forbindelse tages hensyn til, at den teknologiske udvikling stiller store krav til virksomhedernes omstillingsevne og udviklingsniveau.

Den strukturpolitiske indsats skal fremme og understøtte vækst og omstillingsevne i erhvervslivet.

De nødvendige redskaber til fremme af denne udvikling kan kort gengives som:

En styrkelse af innovationsprocessen i dansk erhvervsliv gennem øget prioritering af forskning og teknologiudvikling.

En uddannelses- og arbejdsmarkedspolitik, der sigter mod, at arbejdskraften har nødvendige kvalifikationer og fleksibilitet, således at ubalancer på arbejdsmarkedet forebygges.

Den strukturpolitiske strategi udgør en overordnet ramme om de erhvervsfremmende foranstaltninger, som skal medvirke til at styrke virksomhedernes tilpasning til 1990'ernes erhvervsvilkår. I vurderingen af mulighederne for og ønskværdigheden af ændrede samspilsrelationer mellem de offentlige myndigheder inden for det erhvervspolitiske område spiller det derfor en meget betydelig rolle, i hvilket omfang sådanne ændringer kan medvirke til at fremme implementeringen af den strukturpolitiske strategi.

3.2. Erhvervsplanlægning gennem den fysiske planlægning.

Lovgivningen om den fysiske planlægning findes i lov nr. 375 af 13. juni 1973 om lands- og regionplanlægning med senere ændringer, lov nr. 376 af 13. juni 1973 om regionplanlægning

i hovedstadsområdet med senere ændringer samt lov nr. 287 af 26. juni 1975 om kommuneplanlægning med senere ændringer.

Planlovsystemet bygger på tre hovedprincipper:

- rammestyning
- decentralisering
- offentlighedens medvirken

Amter og kommuner varetager henholdsvis region- og kommuneplanlægning indenfor et rammestyningssystem. Borgerne (herunder erhvervslivet) inddrages i debatten om det nærmere indhold af planerne, inden disse endeligt vedtages. Der foreligger i dag region- og kommuneplaner for stort set hele landet, og siden 1977 har kommunerne udarbejdet ca. 15.000 lokalplaner.

3.2.1. Regionplanlægning.

Overordnede nationale planlægningshensyn og -opgaver udmøntes i miljøministerens årlige landsplanredegørelse. Bindende forudsætninger for planlægningen fastsættes i landsplandirektiver.

Statslige interesser sikres desuden gennem amtskommunernes (Hovedstadsrådets) regionplanlægning, idet disse planer efter forudgående drøftelse og koordinering med relevante sektorministerier godkendes af miljøministeren.

Amtskommunernes øgede interesse for erhvervspolitik kommer på flere måder til udtryk i regionplanlægningen. Der stilles i lands- og regionplanloven krav om, at regionplanerne indeholder retningslinier for erhvervslokalisering såvel for virksomheder generelt som for virksomheder med særlige beliggenhedskrav.

Herudover indeholder stadig flere regionplaner amtsrådenes overordnede målsætninger for regionernes erhvervsudvikling, såvel for egnsudviklingskommuner som for amtet som helhed, jf. også kapitel 2.

I tilknytning til planlovgivningen er der endvidere givet visse muligheder for at finansiere gennemførelsen af den erhvervsplanlægning, der sker i regions- og kommuneplaner. I en

bekendtgørelse af 6. juli 1987 om anvendelse af udlån af frigørelsesafgiftsfondenes midler til virkeliggørelsen af region- og kommuneplanlægningen, har miljøministeren udvidet amtskommunernes muligheder for at yde lån fra disse fonde til et bredt spektrum af erhvervsfremmeforanstaltninger, såsom rådgivningscentre, produktudviklingscentre, erhvervsrettet undervisning, tekniske anlæg, rekreative anlæg, byggeri til betjening af bolig- og erhvervsområder, kulturhuse m.v.

3.2.2. Kommuneplanlægning.

Kommuneplanlægningens formål er at "bidrage til en udvikling i kommunen, der er gunstig for befolkningens trivsel" (§ 1).

Kommuneplanen tilvejebringes ud fra en samlet vurdering af arealmæssige, naturgivne og økonomiske ressourcer, målene for befolkningen og erhvervsudviklingen i kommunen samt målene for den kommunale sektorplanlægning (§ 2).

Kommuneplanerne revideres én gang i hver valgperiode.

I kommuneplanen fastlægges retningslinier for bl.a. lokalisering af byfunktioner, for infrastruktur, og for andre fysiske og tekniske anlæg, som har betydning for de lokale produktionsbetingelser.

Gennem kommuneplanbestemmelser lægger kommunalbestyrelserne de nærmere rammer for, hvilke virksomhedstyper, brancher m.v. som kan lokaliseres i kommunen. Der er i den forbindelse mulighed for, at kommunen ved planlægningen kan satse på et afgrænset spektrum af brancher.

3.2.3. Lokalplanlægningen.

Kommuneplanerne fastlægger bindende rammer for lokal planlægningen.

1 lokalplaner findes de nærmere - og for grundejerne bindende - bestemmelser vedrørende arealudlæg og bebyggelsesmæssige krav, og det er her muligt at skelne mellem forskellige typer erhverv, f.eks. administration, service- og funktionserhverv. Der kan fastlægges lokaliseringsbetingelser, f.eks. i form af støjkrav eller afstandskrav for henholdsvis

miljøbelastende og miljøfølsomme funktioner, således at traditionelle samlokaliserings- og miljøproblemer forebygges.

Lokalplanforslag sendes til høring i sektorministerierne, som i kraft af deres vetoet bidrager til at sikre, at sektorinteresserne er varetaget på betryggende vis. Dette giver samtidig en rimelig sikkerhed for at bestemmelser i sektorlovgivningen ikke hindrer at lokalplanerne kan gennemføres.

3.3. Erhvervsstøtteordninger.

3.3.1. Generel politik på erhvervsstøtteområdet.

På Industriministeriets område kommer den strukturpolitiske strategi især til udtryk i Industripolitisk Redegørelse 1986 og Regeringens erhvervspolitiske program for byerhvervene, 1986.

Redegørelsen udtrykker dels en præcisering af arbejdsdelingen mellem den offentlige og den private sektor, dels en drejning af de **erhvervspolitiske** indsatsområder i overensstemmelse med den strukturpolitiske strategi.

Udgangspunktet for arbejdsdelingen mellem den offentlige og den private sektor er virksomhedernes egne dispositioner. Kun, hvor virksomhedernes markedsbaserede vækst møder særlige vanskeligheder - f.eks. som følge af dansk erhvervslivs særlige størrelsesstruktur - er der grund til at anvende erhvervspolitiske virkemidler. Udgangspunktet er således at koncentrere indsatsen med henblik på overvindelse af særlige barrierer, fremfor at de offentlige ressourcer spredes ud i et tyndt lag til opgaver, som virksomhederne selv kan løse. I konsekvens heraf skal erhvervsfremmemidler principielt tilbagebetales, hvis det støttede projekt bliver en succes.

Et centralt element i strukturtilpasningspolitikken er en væsentlig stærkere satsning på især de store virksomheders langsigtede teknologiudvikling. En af svaghederne ved den danske fremstillingssektors struktur er manglen på store og forskningstunge virksomheder, der kan virke som dynamoer for hele sektorens udvikling. Den statslige indsats til **afhjælning** af denne barriere bygger først og fremmest på bedre adgang til risikovillig kapital og bedre samspil mellem dels den private

og den offentlige forskning, dels mellem private virksomheder og offentlige styrelser om en mere effektiv udnyttelse af offentlige brugerkompetencer, jf. nedenfor afsnit 3.3.2.6.

Som et nødvendigt supplement hertil gennemføres en udbygning af det teknologiske servicesystem, som særligt retter sig mod de mange små og mellemstore virksomheders teknologi- og ledelsesmæssige kompetenceudvikling.

Et andet væsentligt element er en større målretning af eksportfremmeordningen, således at midlerne i højere grad rettes mod nye eksportinitiativer. Hertil kommer en generel indsats for at øge danske virksomheders internationalisering i lyset af EF's indre marked. Endelig tilstræbes en koordineret turistpolitik, som kan medvirke til at styrke denne sektors bidrag til beskæftigelse og valutaandtjenning.

3.3.2. Konkrete erhvervsstøtteordninger.

3.3.2.1. Egnsudvikling.

Egnsudviklingsloven, lov nr. 221 af 13. april 1988, har til formål at fremme industriel og anden erhvervsmæssig udvikling i de svagest udviklede områder af landet.

Egnsudviklingsloven administreres af Egnsudviklingsrådet, hvor følgende institutioner og organisationer er repræsenteret: Industriministeriet, Finansministeriet, Arbejdsministeriet, Miljøministeriet, Indenrigsministeriet, Industrirådet, Håndværksrådet, Det danske Handelskammer, Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, Kommunernes Landsforening og Amtsrådsforeningen i Danmark. Endvidere beskikkes et medlem udpeget af de regionale udviklingsudvalg som fællesrepræsentant. Ved denne sammensætning af rådet gives de lokale myndigheder indirekte repræsentation.

Efter indstilling fra Egnsudviklingsrådet udpeger industriministeren de områder af landet, hvor egnsudviklingslovens foranstaltninger kan finde anvendelse. Denne områdeafgrænsning er under fortsat revision, idet rådet er pålagt til stadighed at være opmærksom på, om den erhvervsmæssige udvikling medfører, at andre områder må inddrages under lovens gyldighedsområde. En sådan inddragelse forudsætter EF-kommissionens god-

kendelse. For at tilgodese langsigtede dispositioner fastsættes et områdes status som egnsudviklingsområde normalt for en periode af minimum 5 år. Ved den seneste etapevise ændring af egnsudviklingsområderne reduceredes disse til i 1990 at omfatte 20 pct. af landets samlede befolkning mod nu 24 pct.

Efter egnsudviklingsloven kan staten yde til tilskud til industri- og servicevirksomheders anlægsudgifter. Tilskud kan ydes til nyetableringer, herunder filialer o.lign., lokale virksomheders igangsætning af ny produktion af væsentligt omfang, samt mindre virksomheders første væsentlige kapacitetsudvidelse. Tilskud ydes med op til 25 pct., i særligt vanskeligt stillede egne af landet dog op til 35 pct. af anlægsudgifterne. Tilskuddet skal tilbagebetales, hvis projektets økonomiske succes betinger det.

Herudover kan der ydes tilskud til driften af regionale udviklingsudvalg, til undersøgelse af særlige lokale forudsætninger for erhvervsudvikling, udvikling af erhvervsudviklingsprogrammer m.v.

Der er tillige mulighed for i særlige tilfælde at yde tilskud til etablering af teknologisk infrastruktur af væsentlig betydning for et områdes erhvervsudvikling samt til specielle former for konsulentbistand til fremme af virksomhedernes teknologiske udvikling.

Muligheden for at yde støtte til teknologisk infrastruktur er et nyt element, som er indføjet i den egnsudviklingslov, der trådte i kraft 1. juli 1988. Denne udvidelse må ses i lyset af to aspekter af den stedfundne økonomiske udvikling. For det første har udviklingen på kapitalmarkedet medført, at rentebelastning og kapitalknaphed ikke i samme omfang som tidligere udgør barrierer for virksomhedsetablering. For det andet er adgangen til teknologisk viden af stadig større betydning for virksomhedernes lokalisering og udviklingsmuligheder, jf. også kapitel 3.3.2.4.

Egnsudviklingsstøtte til erhvervsfremme kan også ydes via en kommune. Der kan således ydes lån til opførelsen af kommunale erhvervsejendomme til salg eller udlejning til virksomheder, der kan tilføre den pågældende egn særlige udviklings-

muligheder og nye arbejdspladser. Det er en forudsætning for ydelse af lån til opførelse af kommunale erhvervsejendomme, at der på forhånd er sikret en lejer eller køber, som kan godkendes af egnsudviklingsrådet. Med henblik på at sikre en hensigtsmæssig fleksibilitet, f.eks. i forbindelse med udvidelse af virksomheden, kan et kommunalt industrihus kun lejes ud til én bruger.

De samlede tilskud under egnsudviklingsloven andrager i 1988 104 mio. kr., hvortil kommer videreudbetaling af 70 mio. kr. fra Den Europæiske Fond for Regionaludvikling. De samlede udlån beløber sig til 58 mio. kr., hvoraf de 23 mio. kr. vedrører lån til opførelse af kommunale erhvervsejendomme.

3.3.2.2. EF's strukturpolitik m.v.

Foruden egnsudviklingsstøtten administrerer Egsudviklingsrådet videreudlånning af såkaldte globallån til egnsudviklingsformål, som er optaget i Den Europæiske Investeringsbank. Disse lån ydes til industri- og servicevirksomheder, og de kan maksimalt udgøre 50 pct. af de tilskudsberettigede anlægsomkostninger.

Der er endvidere med støtte fra EF's strukturfonde igangsat nationale udviklingsprogrammer i Nordjyllands (NordTek), Storstrøms (Start Lolland), og Sønderjyllands amter. Disse programmer forudsætter kommissionens godkendelse. Der foreligger for tiden ansøgning om yderligere 3 udviklingsprogrammer fra henholdsvis Bornholm, Århus og Viborg amter.

Det overordnede ansvar for gennemførelsen og styringen af det enkelte program ligger hos Industri- og Handelsstyrelsen og det lokale amtsråd i forening. Der nedsættes en styringskomité med deltagelse af de organer, der skal medvirke til programmets gennemførelse, herunder de nationale myndigheder og Kommissionen. Komiteen fastlægger de overordnede retningslinier for administrationen af programmet og koordinerer dets gennemførelse. I nogle tilfælde er programmerne kombineret med finansieringsordninger, der er udformet som et led i frikomuneforsøg, jf. nedenfor kapitel 3.3.2.3.

Udover nationale udviklingsprogrammer ydes der fra EF's strukturfonde støtte til offentlige infrastrukturinvesteringer. Endelig ydes der gennem den særlige fiskeriaktion støtte til områder, der er særligt berørt af EF's fiskeripolitik.

Fælles for alle de nævnte former for støtte er, at den er betinget af, at der ydes tilskud af tilsvarende størrelse fra danske myndigheder.

Kommissionen har - til gennemførelse af en topmødebeslutning fra sidste år - fremlagt et forslag til ny rammeformordning for strukturfondene. Forslaget indebærer, at Danmarks muligheder for at indgive nye ansøgninger til fonden sandsynligvis ophører eller begrænses stærkt pr. 1. januar 1989. Det forventes dog, at der via overgangsbestemmelser i rammeformordningen vil blive mulighed for at videreføre allerede godkendte flerårige programmer, dog med visse budgetmæssige forbehold.

3.3.2.3. Frikommuneforsøg.

Ifølge lov om frikommuner, jf. lovbekendtgørelse nr. 316 af 15. juni 1988, kan de af loven omfattede kommuner indtil udgangen af 1993 gennemføre en række forsøg med henblik på at fremme det lokale selvstyre. Reglerne for sådanne frikommuneforsøg fastsættes i såkaldte "frikommuneregulativer", der - afhængigt af indholdet - forudsættes godkendt af ressortministerierne.

Frikommunelovens § 20 giver således mulighed for at godkende forsøg, hvorefter en kommune kan opføre 100 pct. kommunalt finansierede iværksætterhuse med plads til flere iværksættere med henblik på udlejning.

Opførelsen kan ske, uden at der på forhånd er sikret lejere, men det er en betingelse, at udlejningen sker til markedsleje. Hobro, Tinglev og Ringkøbing kommuner har fået godkendt forsøg med opførelse af iværksætterhuse. I Hobro og Ringkøbing har husene plads til 6 iværksættere.

Frikommunelovens § 21 giver mulighed for forsøg, hvorved en kommune kan finansiere erhvervspolitiske aktiviteter, som ikke er omfattet af statslige ordninger, og som egner sig for kommunale initiativer.

Nordjyllands Amtskommune har med hjemmel i § 21 fået godkendt et regulativ om iværksættelse og finansiering af visse erhvervspolitiske initiativer i forbindelse med det såkaldte NordTek projekt. Initiativerne styres af et udvalg med repræsentation fra bl.a. Industriministeriet, hvis tilslutning er en betingelse for initiativer, der ønskes gennemført i henhold til frikommunelovens §§ 20-21.

Finansieringen af NordTek sker ved en kombination af amtskommunale midler og frigørelsesafgiftsfondsmidler, ligesom projektet er blevet tilført en bevilling fra EF's regionale udviklingsfond (EFRU) til den del, der angår støtte til øget anvendelse af ny teknologi i små og mellemstore virksomheder i Nordjylland.

Bevillingen af regionalfondsmidler sker i princippet af Industri- og Handelsstyrelsen (tidligere Egnsudviklingsdirektoratet) efter indstilling fra NordTeks styrelseskomité, og projekter, der alene finansieres med midler herfra, falder derfor uden for frikommuneforsøget. Af projekter under NordTek, der omfattes af § 21 i frikommuneloven, er der herefter bevilget støtte til følgende:

Forskellige konsulentstøtteordninger omfattende medfinansiering af enkeltvirksomheders køb af konsulentbistand hos private samt støtte til enkeltvirksomheders tilknytning af en teknologichef i op til 2 1/2 år.

Engangstilskud til delvis finansiering af udstyrsanskaffelser og generelle administrationsudgifter det første år i forbindelse med etablering af et eksporthandelshus.

Eksporthandelshuset skal hjælpe mindre og nyetablerede virksomheder med at undersøge, gennemføre og følge op på eksportarbejdet gennem overtagelse af produkterne samt ved at videresælge disse på nærmere aftalte eksportmarkeder for egen regning og risiko. Producentvirksomhederne kan herefter selv overtage eksporten, når den er blevet tilstrækkelig stor, til at virksomheden kan oprette egen eksportafdeling.

Storstrøms Amtskommune har ligeledes med hjemmel i § 21 fået godkendt et regulativ vedrørende iværksættelse og finansiering af erhvervspolitiske initiativer. Initiativerne indgår også her i et større, kombineret program - Start Lolland-programmet - hvis formål er at styrke den regionale erhvervsudvikling gennem støtte til iværksættere og ved støtte og inspiration til anvendelse af ny teknologi. Programmet bliver ligesom NordTek delvis finansieret med midler fra amtskommunens fond for frigørelses- og afståelsesafgift samt midler fra EF's regionalfond.

Start Lolland-programmet omfatter bl.a. følgende:

Udbygning og drift af det højteknologiske videns- og servicecenter, SydTek.

Tilskud til forsøg med ny informationsteknologi.

Privat/offentligt samarbejde om produktudvikling.

Tilskud til projekt Renere Teknologi. Projektet skal bidrage til udvikling og implementering af produktionsmetoder m.v, der tager vidgående hensyn til såvel det eksterne miljø som arbejdsmiljøet.

Tilskud til omstillings- og udviklingscenter for landbruget og agroindustrien.

Tilskud til infrastrukturinvesteringer med omstillingsformål.

Af projekter under Start Lolland-programmet, der omfattes af § 21 i frikommune loven, er der bl.a. bevilget støtte til følgende:

Sekretariatsmæssig betjening af Start Lolland, herunder udarbejdelse af rapporter og evaluering.

Tilskud til Vestlollands Erhvervsudviklingsfond, som har til formål at medvirke til at styrke og støtte det etablerede erhvervsliv, samt søge at tiltrække nye virksomheder, bl.a. gennem formidling af finansieringsmuligheder.

Tilskud til opstart af SydTek. Der vil senere blive søgt tilskud til SydTeks egentlige drift, når endelig plan er

udarbejdet, og SydTek er etableret som selvejende institution.

Endvidere har Storstrøms Amtskommune fået godkendt et forsøg med etablering af en regional energifond, hvorfra der kan ydes støtte under enhver form - eksempelvis som tilskud, lån eller prisgaranti - til etablering og drift af kollektive varmforsyningsanlæg i overensstemmelse med en for kommunen godkendt varmeplan.

Sønderjyllands Amtskommune har som led i sin erhvervspolitik udarbejdet et program for et friamtsforsøg med erhvervsfremme, hvorefter der er ydet tilskud til

Erhvervsrådgivning gennem Sønderjyllands Erhvervsråd.
Udarbejdelse af brancheudviklingsprogrammer.
Etablering af et transportinstitut i Bov.
Anskaffelse af ny teknologi til erhvervsskoler.
Samordning af efteruddannelsesaktiviteter på erhvervsskolerne.
Udvikling af turismen gennem Sønderjydsk Turistkreds.
Udvidet støtte til Teknologisk Informationscenter.

Forsøget finansieres af midler fra amtskommunens fond for frigørelses-og afståelsesafgift efter et forsøgsregulativ godkendt af miljøministeren efter den tidligere § 30 i frikommuneloven, samt af midler fra EF til Sønderjyllands Nationale program.

Videregående erhvervspolitiske aktiviteter skal godkendes af industriministeren efter et forsøgsregulativ omfattet af § 21 i lov om frikommuner. Efter dette regulativ er godkendt, at der ydes støtte til opførelsen af et iværksætterhus i Tinglev, ligesom der i Industriministeriet ligger en ansøgning om tilladelse til at yde støtte til produktudviklingsservice på erhvervsskolerne. Forsøgsbestemmelserne i frikommunelovens §§ 20 og 21 har givet frikommunerne mulighed for at gå langt videre ind på opgaver, der i almindelighed varetages i den private sektor, såsom produkt- og teknologiudvikling, markedsføring

m.v. Der er dog som udgangspunkt stadig tale om opgaver af mere generelt virkende karakter, som har betydning for flere virksomheder/bestemte typer af virksomheder, og formålet med støtten er den generelle udvikling af regionens erhvervsliv.

3.3.2.4. Det regionale teknologiske servicesystem.

De teknologiske informationscentre (TIC) er etableret med det formål at styrke erhvervslivets udvikling i amtskommunen, især håndværket og den mindre industri. Den overordnede styring af den teknologiske servicevirksomhed sker ved Teknologirådet, hvis sammensætning og opgaver er fastlagt ved lov nr. 142 af 21. marts 1973 med senere ændringer om teknologisk service.

Der findes et TIC i hvert amt, i Nordjyllands Amt dog 2 centre, i alt 15 centre.

Det enkelte center er bemandet med 4-5 konsulenter og 1 sekretær.

Driften af centrene finansieres med 2/3 af Teknologirådet og 1/3 fra amtskommunen.

Formål og arbejdsopgaver.

TIC's formål, at styrke erhvervslivets udvikling i amtskommunen - især håndværket og den mindre industri - under hensyn til det lokale områdes behov, er præciseret i TR's "Rammevedtægter for de teknologiske informationscentre":

at afklare virksomhedernes behov for teknologisk service, primært gennem opsøgende arbejde, informere om servicemuligheder fra de teknologiske serviceinstitutter og andre viden- og servicecentre, såsom organisationer, byerhvervenes konsulenttjeneste, private konsulenter, revisorer, pengeinstitutter, uddannelsesinstitutioner og også lokale virksomheder og institutioner, formidle samarbejde mellem på den ene side den enkelte virksomhed og på den anden side de teknologiske serviceinstitutter og øvrige viden- og servicecentre m.fl., således som nævnt ovenfor, udbrede kendskabet til gældende erhvervsfremmeordninger,

løse opgaver af begrænset omfang for mindre virksomheder og grupper heraf, samt medvirke til, at udbuddet af teknologisk service tilpasses udviklingen i håndværkets og den mindre industris behov.

Organisation.

Koordinationsudvalget for de teknologiske informationscentre (TICKU) er nedsat af TR for at varetage den overordnede koordination af TIC¹ernes arbejde. TICKU er samtidig TR's rådgiver i spørgsmål vedrørende TIC'erne.

TICKU er sammensat af repræsentanter for hver af følgende parter: **Amtsrådsforeningen** (1), Kommunernes Landsforening (1), Håndværksrådet (1), Industrirådet (1), Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (1), Teknologirådet (1), lokale centerudvalg (2), centerlederne (1), Teknologisk Institut (1), Jysk Teknologisk (1), ATV-Institutrådet (1) samt en observatør for Industri- og Handelsstyrelsen.

Det enkelte TIC ledes fagligt, inden for TR's rammevedtægter for centrene, af et lokalt centerudvalg med repræsentanter for hver af følgende parter: Amtsrådet (1), Dansk Arbejdsgiverforening i Amtskommunen (1), Landsorganisationen i Amtskommunen (1), Teknologisk Institut eller Jysk Teknologisk (1), Erhvervsvirksomheder i Amtskommunen (6).

Det økonomiske og juridiske ansvar for centrenes drift påhviler Teknologisk Institut og Jysk Teknologisk, som også yder den administrative betjening af centrene.

TIC'ernes ressourceanvendelse og resultater.

Gennemsnitlig anvender TIC'erne 3/4 af deres tid på kontakt og informationsarbejde, herunder problemformulering og gratis rådgivning over for enkeltvirksomheder i regionen. Ca. halvdelen af disse kontakter opnås gennem TIC'ernes opsøgende virksomhed.

TIC har kontakt med en betydelig del af den mindre industri. Besøgsprocenten skønnes at ligge mellem 25 og 40% af samtlige virksomheder med under 50 ansatte.

TIC'erne formidler ca. 2.500 kontakter om året til andre rådgivere.

Regionalt samarbejde.

Siden centernettets etablering har det været en forudsætning, at centrenes arbejde skal være forankret i det regionale erhvervsliv og dets behov, og at centrene for at opfylde dette behov skal samarbejde med såvel landsdækkende som regionale organisationer, myndigheder, virksomheder, videntcentre mv.

Det regionale, teknologiske servicesystem er under stadig udbygning, og dets endelige form og indhold er endnu ikke fastlagt. Teknologirådet har vedtaget en handlingsplan over 3-4 år til forsøg med generel regional teknologisk service.

Fra Industriministeriets side er der en særlig interesse for at indhøste erfaringer med konstruktioner, som åbner for forbedrede samarbejdsformer med større lokal indflydelse og dermed bedre ressourceudnyttelse. Som eksempel herpå kan nævnes det nyetablerede Erhvervscenter Bornholm, hvor det er lykkedes at samlokalisere et CAD/CAM teknologicenter, Det regionale TIC og erhvervskontor-/erhvervscheffunktionerne. Endvidere inddrages lokale uddannelsesinstitutioner tættere i arbejdet.

3.3.2.5. Indsatsen over for iværksættere.

Med regeringens erhvervspolitiske program for byerhvervene fra 1986 blev der varslet en koordineret indsats for iværksættere og nye virksomheder.

I oktober 1987 udsendte Teknologirådet i samarbejde med Egnsudviklingsrådet, Eksportfremmerrådet, Patentdirektoratet og Undervisningsministeriet et koordineret iværksætterprogram.

Iværksætterprogrammet opererer dels med en generelt forøget bevillingsramme til de iværksætterprægede ordninger, dels med etablering af en forsøgspulje, fx til støtte for nye forsøg på iværksætterområdet. Der er i 1988 afsat 40 mio. kr. i Industri- og Handelsstyrelsens regi til iværksætterprogrammet.

Til støtte for den overordnede koordination af indsatsen over for iværksættere er der nedsat et koordinationsudvalg med

repræsentanter for Teknologirådet, Eksportfremmerådet, Undervisningsministeriet, Patentdirektoratet og Industri- og Handelsstyrelsen.

Det overvejende sigte med programmet er dels at fremme tilgangen af nye produktioner, der i særlig grad kan bidrage til forbedret betalingsbalance og beskæftigelse, dels at fremme den generelle tilgang af iværksættere. Hovedvægten i programmet ligger på fremstillingssektoren samt den teknologi- og videnbaserede servicesektor, idet man herunder søger at fremme tilgangen af ideer, der kan føre til ny produktion.

Stipendieordningen for iværksættere har til formål at fremme oprettelsen af nye danske virksomheder med højt teknologi-/videnindhold.

Tilbuddet består i, at iværksættere med særligt perspektivrige planer på højteknologifelter kan få stipendier til medfinansiering af deres egen arbejdsindsats i etableringsfasen.

Teknologirådets etableringsordning tilbyder potentielle iværksættere inden for fremstillingssektoren og teknologibaserede servicefag assistance til vurdering af bæredygtigheden af en påtænkt virksomhedsetablering og til opstilling af en handlingsplan for realisering af virksomhedsetableringen, samt konsulentbistand på favorable vilkår til den nærmere udmøntning af handlingsplanen.

Scout-funktionen har til formål at identificere forskerresultater, der kan danne grundlag for produktion. Funktionen gennemføres som opsøgende virksomhed på læreanstalter, offentlige laboratorier mv.

Produktstøtteidéordningen tilbyder rådgivning til forskere og andre idéhavere om patenteringsaspekter, finansiering af indledende patenteringsomkostninger, opsøgning af danske virksomheder, der kunne være interesserede i at iværksætte en kommerciel udnyttelse, samt bistand ved forhandlinger mellem forskere og virksomheder om indgåelse af licenskontrakter og know-how aftaler.

Siden 1984 har lokalområder haft mulighed for at opnå tilskud til at gennemføre iværksætterkurser efter en model

udviklet på Jysk Teknologisk. Kurserne består af 20 til 24 timers undervisning, fordelt på 5 til 6 gange.

Som en nyskabelse på det iværksætterpolitiske område er der i 1988 afsat en pulje på 4 mill, kr., der kan støtte nye, relevante forsøg på iværksætterområdet.

Generelle ordningers iværksætterpolitiske perspektiver.
For så vidt angår de støtteordninger, som mere generelt sigter på at fremme erhvervsudviklingen, er der sket en drejning, således at de i højere grad tilgodeser regeringens iværksætterpolitiske intentioner.

Undervisningsministeriet.

I konsekvens af undervisningsministerens og industriministerens redegørelse fra maj 1986 til Folketinget om regeringens iværksætterpolitik har Undervisningsministeriet realiseret en række initiativer på uddannelsesområdet.

Dette gælder fx initiativer i folkeskolen og gymnasiet, som sigter på at stimulere de egenskaber, som kræves af selvstændige.

Der gennemføres desuden en udbygning af projekt- og informationskontorer på universiteter og læreanstalter. Der etableres et samarbejde mellem disse og Teknologirådets scout-ordning med henblik på interne "scout-funktioner".

Konkret er der etableret nye kursustilbud til iværksættere i form af

HF enkeltfagskurser specielt for iværksættere

Merkonom- og teknonom-kurser for iværksættere

Iværksætterkurser i henhold til efteruddannelsesloven.

Arbejdsministeriet.

Igennem det forlig, som regeringen har indgået med Socialdemokratiet, er der skabt en væsentlig forbedring af de lediges muligheder for at få iværksætterydelse. Ifølge forslaget kan arbejdsløse, der har været ledige i 5 ud af 8 måneder, opnå en årlig ydelse svarende til havldelen af højeste dagpengebeløb i en periode på 3 1/2 år.

Som nævnt i kapitel 3 har en del (amts)kommuner udbudt kurser for iværksættere, som delvis finansieres ved tilskud fra Industriministeriet.

Kurser rettet mod iværksættere kan endvidere være:

iværksætterkurser i henhold til efteruddannelsesloven
merkonomkursus eller teknonomkursus for iværksættere
HF-enkeltfagskurser for iværksættere.

3.3.2.6. Målrettet udnyttelse af den offentlige sektorsbrugerkompetence - udviklingskontrakter.

Formålet med en udviklingskontrakt er at skabe en ramme for et konkret udviklingssamarbejde mellem en eller flere virksomheder og en offentlig institution.

Nærmere regler om indgåelse og finansiering af udviklingskontrakter findes i lov nr. 104 af 20. marts 1970. Reglerne administreres af Fondet til fremme af teknisk og industriel udvikling (Udviklingsfondet), der har sekretariat i Industri- og Handelsstyrelsen. Udviklingsfondets bestyrelse udnævnes af industriministeren, og dets afgørelser er endelige.

I en udviklingskontrakt påtager virksomheden eller virksomhederne sig at gennemføre et udviklingsarbejde med henblik på at opfylde et konkret behov hos den offentligeinstans eller et behov hos andre, som er affødt af det offentliges regulerende eller regelfastlæggende virksomhed. Det tilstræbte resultat af udviklingsarbejdet kan være et produkt, en proces eller et system, som den offentlige part ønsker udviklet.

Det er et kriterium for offentlig finansiering af udviklingskontrakter, at disse skal føre til produktfornyelse i industrien og dermed give mulighed for øget produktion og eksport. Det kræves endvidere, at udviklingssamarbejdet har en vis teknisk nyhedsværdi og en særlig samfundsmæssig interesse.

Ved Industriministeriets aktstykke af 14. juni 1988 er regelgrundlaget for etablering af udviklingskontrakter med statslig finansiering blevet justeret. Sigtet er for der første at styrke virksomhedernes produkt- og teknologiudvikling, og for det andet at opnå en højere grad af kommerciel

nyttiggørelse af kompetencer og videnressourcer i den offentlige sektor i forbindelse med tilpasning af fremtidige produkter og systemer. Justeringerne omfatter følgende:

Udviklingsfondet er på finanslov 1988 blevet tilført yderligere 25 mill. kr. med henblik på en bedre erhvervsmæssig udnyttelse af offentlige brugerkompetencer og offentlig regelfastsættelse.

Den tidligere gældende forudsætning om, at et offentligt køb på 5 - 10 gange udviklingsindsatsen skal kunne sandsynliggøres, er blevet lempet. I stedet vurderer Udviklingsfondet de kommercielle afsætningsmuligheder på grundlag af markedsvurderinger af såvel hjemme- som eksportmarkeder. Sigtet hermed er blandt andet at åbne for udviklingskontrakter på perspektivrige felter, hvor den indkøbende beslutningsmyndighed er decentral, f.eks. kommuner og amter.

Kravene til udviklingsprojekters tekniske nyhedsværdi er blevet lempet således, at f.eks. den ofte komplicerede, risikofyldte og omkostningskrævende kobling af forskellige teknikker kan godkendes som udviklingsprojekt, selvom de enkelte elementer i sammenstillingen bygger på kendt teknologi.

Dette kriterium kan også tages i anvendelse, hvor projektbidraget fra den offentlige instans alene består i opstilling af kravspecifikationer.

Den tidligere hovedregel om 100 pct. offentlig finansiering af de deltagende virksomheders omkostninger er blevet erstattet af varierende tilskudsprocenter afhængig af udviklingsarbejdets karakter og kommercielle perspektiver.

Som tidtil vil der blive fastsat tilbagebetalingsaftaler, hvorefter virksomheden tilbagebetaler tilskuddet som en afgift på de kommercielle resultater.

Der er etableret stærkere incitament for offentlige instansers deltagelse i udviklingsprojekter. Hvor det maksimale tilskud i en række tilfælde tidligere var på 50 pct. af udgifterne, kan Udviklingsfondet i dag, hvor det skønnes

nødvendigt, yde tilskud på op til 100 pct. af den offentlige deltagers ekstra udgifter og personaleforbrug.

I tilfælde af efterfølgende eksportsucces kan den offentlige deltager modtage en bonus fra Udviklingsfondet på indtil 10 pct. af den støtte, som tilbagebetales af den deltagende virksomhed.

Reglerne om godkendelse og støtte af udviklingsprojekter gælder såvel statslige som kommunale myndigheder.

3.3.2.7. Styrkelsen af turisterhvervet.

Med fremlæggelsen af den turistpolitiske redegørelse i november præsenterede Regeringen turistpolitikken som integreret element i den samlede erhvervspolitik.

I redegørelsen fremhæves amters og kommuners betydning i turistfremmearbejdet. Ligeledes fremhæves behovet for et tættere og bedre koordineret samarbejde på kommunalt, amtskommunalt og statsligt plan.

Fra statslig side er det opgaven at tilvejebringe de grundlæggende forudsætninger for, at erhvervet kan klare sig i den internationale konkurrence. Med det sigte er der igangsat en række initiativer, bl.a. markedsføringskampagner, dels med sigte på at styrke indlandsturismen, dels med henblik på udvalgte udenlandske markeder. Der er desuden vedtaget en støtteordning for erhvervets produktudvikling, og i samarbejde med Undervisningsministeriet arbejdes der på udvikling af et forbedret uddannelsessystem for branchen. Fra Industriministeriets side ydes et tilskud på godt 77 mio. kr. til Danmarks Turistråd, ligesom der er afsat 40 mio. kr. til gennemførelse af Det turistpolitiske Handlingsprogram.

For amter og kommuner må opgaven være at tilvejebringe hensigtsmæssige rammer for den lokale og regionale turistudvikling. Dette kan bl.a. ske gennem inddragelse af turistpolitiske synspunkter i forbindelse med den fysiske planlægning. I flere amter er der indarbejdet turistpolitiske målsætninger i regionplanerne, og en del kommuner har udarbejdet turistpolitiske programmer, bl.a. med henblik på at indarbejde disse i kommuneplanerne.

Støtte kan endvidere ske gennem tilskud til turistforeningernes varetagelse af lovlige, kommunale opgaver, først og fremmest rådgivning m.v. af mere generel karakter.

En finansieringsundersøgelse, som er udarbejdet af Turismens Fællesråd i 1987, viser, at amts- og primærkommunerne tilsammen gav tilskud til lokale turistkredse og turistforeninger på 51,5 mio.kr. Når hertil lægges de øvrige kommunale udgifter til investeringer, planlægning og service, må det skønnes, at amts- og primærkommunernes samlede bidrag til turismen er af samme størrelsesorden som statens.

3.4. Uddannelsesordninger.

3.4.1. Erhvervsuddannelserne.

Erhvervsuddannelserne består af en række forskellige uddannelser, som primært tager sigte på de 16-19 årige. Uddannelserne er typisk af længere varighed, og undervisningen finder sted på tekniske skoler, handelsskoler m.v. Erhvervsuddannelserne henhører under Undervisningsministeriet.

Regler om styring og planlægning af erhvervsuddannelserne findes bl.a. i lov om erhvervsfaglige grunduddannelser, jf. lovbekendtgørelse nr. 150 af 18. marts 1987.

Undervisningsministeren træffer herefter bestemmelse om adgangsbetingelser, undervisningsplaner, eksamen, oprettelse og nedlæggelse af uddannelser, dimensionering og geografisk placering m.v. vedrørende erhvervsuddannelserne. Ministerens beslutninger herom træffes på baggrund af indstillinger fra erhvervsuddannelsesrådet samt brancheopdelte erhvervsuddannelsesudvalg. Erhvervsuddannelsesrådet består af repræsentanter for arbejdsmarkedets parter. Herudover deltager repræsentanter for bl.a. Arbejds- og Undervisningsministerierne samt Kommunernes Landsforening og Amtsrådsforeningen i rådets møder, dog uden stemmeret. Erhvervsuddannelsesudvalgene består af repræsentanter for arbejdsmarkedets parter samt lærere og skoleledere ved uddannelserne.

Erhvervsskolernes drift finansieres fuldt ud af staten, ligesom anlægsudgifterne for størstepartens vedkommende afholdes af statsmidler. Skolerne skal dog selv finansiere 1/6

af udgifterne til anlæg af nye skoler samt om- og tilbygninger. Det følger af lov om godkendelse af handelsskoler, tekniske skoler samt maskinmester- og maskinistskoler, jf. lovbe kendtgørelse nr. 178 af 2. april 1987, at såvel kommuner som amtskommuner har mulighed for at yde tilskud til skolernes egen andel af anlægsudgifterne, jf. nedenfor i kapitel 4. Der er endvidere mulighed for at yde lån til skolerne af midler fra frigørelses- og afståelsesafgiftsfondene.

De statslige udgifter til erhvervsuddannelserne er i 1988 af størrelsesordenen 4,5 mia. kr.

Erhvervsskolerne er selvejende institutioner, som hver ledes af en bestyrelse, hvori først og fremmest arbejdsmarkedets parter, men som regel også de kommunale interesser, er repræsenteret.

Kommunernes væsentligste indflydelse vedrører den lokale eller regionale dimensionering og den geografiske placering af uddannelserne. Endvidere kan kommunerne i et vist omfang støtte etableringen af erhvervsskolerne økonomisk. Det samarbejde, som kommunerne således indgår i på lokalt plan, er ikke formaliseret ved lovregler. Samarbejdet vedrørende uddannelses- og erhvervsvejledning er derimod formaliseret, og disse regler omfatter både Undervisningsministeriets, Arbejdsministeriets og kommunernes opgaver, jf. nedenfor kap. 3.3.4.

Kommunernes organisationer er herudover repræsenteret i enkelte erhvervsuddannelsesudvalg, faglige udvalg og uddannelsesnævn, som har rådgivende og administrerende opgaver på afgrænsede uddannelsesområder.

Amtsrådene får én gang årligt fra Undervisningsministeriet en samlet oversigt over den forventede kapacitet og geografiske placering af efg- og lærlingeuddannelserne og enkelte andre erhvervsuddannelser for de kommende år. Formålet med denne orientering er dels at give amtsrådene lejlighed til at fremkomme med forslag til ændringer, dels at åbne mulighed for at koordinere erhvervsuddannelsesplanlægningen med den amtslige planlægning - bl.a. på gymnasieområdet.

Kommunerne er - også på politisk niveau ved borgmestre og amtsborgmestre - ofte aktive deltagere i enkeltsager, hvor erhvervsskoler søger Undervisningsministeriet om tilladelse

til nye aktiviteter m.v., således at kommunen i realiteten kommer til at optræde som forhandlingspart til støtte for skolens ansøgning.

Herudover deltager kommuner og amter visse steder i et mere uformelt samarbejde, som sigter mod at søge antallet og arten af uddannelsesmuligheder i området planlagt i overensstemmelse med erhvervslivets forventede fremtidige arbejdskraftbehov.

I Vejle amt tilvejebringes grundlaget for planlægning og koordinering af ungdomsuddannelserne i samarbejde mellem amtets kommunalforening, amtskommunen og Arbejdsmarkedsnævnet, der har dannet RACU, (Regionalt Analyse-center vedrørende Ungdomsuddannelserne i Vejle Amt). Hver af parterne er ansvarlig for fremskaffelsen af bestemte data.

Arbejdsmarkedsnævnet er således ansvarlig for generelle og branchespecifikke analyser af regionens arbejdskraftbehov. Amtet leverer data om antallet af elever på de forskellige ungdomsuddannelser i amtet, og kommunerne indsamlet oplysninger om den del af de unge, som ikke påbegynder, eller som afbryder en ungdomsuddannelse.

RACU's fællessekretariat udarbejder bl.a. erhvervsvejledningsmateriale til eleverne i 9.-10. klasse og deres forældre og står endvidere som initiativtager til forskellige projekter på beskæftigelsesområdet, bl.a. projekt "Kvinder i arbejde", der har som formål at nedbringe ledigheden blandt voksne kvinder og at sikre især de ekspansive erhverv den fornødne kvalificerede, lokale arbejdskraft.

Esbjerg Erhvervsråd finder,, at erhvervsrådet har bedre muligheder end kommunen for gennem f.eks. kontakt til statslige myndigheder at udvirke, at relevante uddannelser etableres i Esbjerg-området. For at få et billede af, hvilke uddannelser det ville være vigtigt at trække til, har man i en større undersøgelse kortlagt virksomhedernes vurdering af, hvilke typer af arbejdskraft der vil være behov for på kortere og på længere sigt. Undersøgelsesrapporten har ud over funktionen som planlægningsgrundlag tjent som dokumentation overfor bevillingsmyndighederne i konkurrencen om fordelingen og lokaliseringen af nye uddannelsesretninger og -institutioner.

Som nævnt søger man at drage fordel af, at ønsker på uddannelsesområdet fremføres af erhvervsrådet frem for kommunen, og Esbjerg Erhvervsråd arbejder derfor uafhængigt af kommunen, idet dog kommunen finansierer 50 pct. af rådets virksomhed.

I Sønderjyllands Amtskommune har man i 1988 etableret et samarbejdsorgan, der har navnet "4 + 2", med amtets fire tekniske skoler, AMU-center Sønderjylland og Ingeniørhøjskolen. Fra en situation, hvor erhvervsskolerne konkurrerer indbyrdes om elever til basisuddannelserne og navnlig til efteruddannelserne, ønsker man at opnå et samordnet uddannelsesstilbud. Endvidere sigter projektet mod at yde erhvervslivet en bedre service, idet samarbejdet f.eks. muliggør, at kurser i højere grad skræddersyes til den enkelte virksomheds eller branches behov. Områdets virksomheder orienteres om de nye muligheder gennem skriftligt materiale og opsøgende arbejde i form af virksomhedsbesøg. Projektet vil blive udbygget med et tilsvarende samarbejde mellem amtets handelsskoler.

Amtsrådet har støttet projektet, der har eget sekretariat, med midler fra frigørelses- og afståelsesafgiftsfonden i størrelsesordenen 2 mio. kr. Men i løbet af tre år vil finansieringen fuldt ud ske gennem bidrag fra de omfattede skoler og uddannelsesinstitutioner.

Regeringen har i oktober 1988 fremlagt to lovforslag til en reform af erhvervsuddannelserne: Forslag til lov om erhvervsuddannelser og forslag til lov om erhvervsskoler.

Forslaget til lov om erhvervsuddannelser samler lærlinge-, efg- og de grundlæggende teknikeruddannelser i et fælles uddannelsessystem. Herved gøres uddannelserne mere overskuelige for eleverne og mere dynamiske i forhold til erhvervslivets behov.

Der opbygges en uddannelsesstruktur, hvor de unge kan begynde enten på skole eller i praktik, samtidig med at uddannelsen er den samme. Der bliver fri adgang til at begynde på skole-delen.

Med hensyn til de rådgivende organer indebærer forslaget en forenkling og harmonisering af de nugældende regler. Det foreslås samtidig, at Kommunernes Landsforening og Amtsråds-

foreningen bliver repræsenteret i et nyt erhvervsuddannelsesråd som fuldgældigt medlem.

Forslaget til lov om erhvervsskoler lægger op til en stærkt øget selvforvaltning af skolerne gennem en vidtgående decentralisering af ansvar og kompetence til disse.

I henhold til dette lovforslag bliver det den enkelte skoles bestyrelse, der træffer beslutning om skolens erhvervsuddannelsesprofil. Det vil sige, at skolen som udgangspunkt selv bestemmer, hvilke af de i henhold til lov om erhvervsuddannelser godkendte uddannelser skolen ønsker at udbyde.

Skolernes bestyrelser vil derfor blive vigtige organer for vurderinger af uddannelsestilbud i sammenhæng med den lokale erhvervsstruktur og udviklingstendenserne i denne struktur for så vidt angår beskæftigelse og kvalifikationskrav.

I henhold til lovforslaget skal en bestyrelse bestå af lokale arbejdsgiver- og arbejdstagerrepræsentanter samt mindst 1 medlem udpeget af amtsrådet og mindst 1 medlem udpeget af kommunalbestyrelser i skolens lokalområde.

Med henblik på at sikre den bedst mulige tilrettelæggelse af uddannelsestilbud i relation til det lokale arbejdsmarkeds behov bør der så vidt muligt være personsammenfald mellem et eller flere af bestyrelsens medlemmer og medlemmer af arbejdsmarkedsnævnet.

Det er således et centralt punkt i forslaget, at en erhvervsskoles brogede virksomhed i langt højere grad fastlægges af skolens ledelse i samspil med lokalområdet.

3.4.2. Arbejdsmarkedsuddannelserne.

Arbejdsmarkedsuddannelserne har til formål at give specialarbejdere, faglærte arbejdere samt grupper, der kan side-stilles med disse, en erhvervsmæssig uddannelse eller efteruddannelse, der vedligeholder, udbygger og forbedrer erhvervskvalifikationerne i overensstemmelse med den teknologiske udvikling og arbejdsmarkedets behov. Endvidere skal arbejdsmarkedsuddannelserne medvirke til at afhjælpe omstillings- og tilpasningsproblemerne for arbejdsmarkedet i det hele taget.

Arbejdsmarkedsuddannelserne er sammensat af følgende kursustyper: uddannelses af specialarbejdere, efteruddannelse af faglærte, uddannelse for andre målgrupper, omskolingsordninger, erhvervsintroducerende kurser, Arbejdsmarkedskurser af længere varighed (LAMU) samt kurser for flygtninge.

I henhold til lov nr. 237 af 6. juni 1985 om arbejdsmarkedsuddannelser er der nedsat et uddannelsesråd med repræsentanter for arbejdsmarkedets parter. Uddannelsesrådet rådgiver arbejdsministeren i spørgsmål vedrørende arbejdsmarkedsuddannelserne og afgiver en årlig indstilling til ministeren om det samlede uddannelsesbehov samt om fordelingen af bevillinger på de enkelte uddannelsesområder.

Den nærmere fastlæggelse af indholdet af uddannelsesaktiviteterne på de enkelte områder sker ved - eller efter indstilling fra - uddannelsesudvalg, der er sammensat paritetisk af arbejdsgiver- og arbejdstagerrepræsentanter.

Kommuner og amtskommuner har alene indflydelse på indholdet af den erhvervsforberedende uddannelse. Indflydelsen sker indirekte gennem Amtsrådsforeningen og Kommunernes Landsforenings repræsentation i uddannelsesudvalget for dette område.

Herudover har kommuner og amtskommuner mulighed for at rekvirere kurser indenfor det samlede arbejdsmarkedsuddannelsesområde. Der kan være tale om kurser, der ligger indenfor det almindelige kursusudbud, eller kurser, som udvikles med henblik på at dække mere specifikke behov. Betaling for rekvirerede kurser sker efter Finansministeriets almindelige regler om udførelse af indtægtsdækket virksomhed. Adgangen til at rekvirere kurser kan tænkes anvendt såvel til kurser for kommunalt ansatte som til gennemførelsen af kurser for særlige grupper som et element i den kommunale, sociale indsats overfor disse, f.eks. unge arbejdsløse på bistandshjælp.

Enkelte kommuner har oprettet uddannelsescentre, hvor der også afvikles arbejdsmarkedsuddannelser, for at mindske den geografiske afstand til uddannelsesstederne.

Med henblik på at søge arbejdsmarkedsuddannelserne yderligere tilpasset de regionale behov er der fra den 1. januar 1988 iværksat en række forsøgsprojekter. Disse forsøg indebæ-

rer en decentralisering af styrelsesbeføjelserne på området. Ved et forsøg i Fyns Amt er **arbejdsmarkedsnævnet** blevet til-
lagt kompetence til at iværksætte kurser. Nævnet afgør de for-
skellige uddannelsers dimensionering og dermed prioriteringen
af de samlede bevillinger mellem uddannelsesområderne. I for-
søget er der dog givet visse begrænsninger for omprioriterin-
gen mellem uddannelsesområderne.

Ved regionale forsøg på henholdsvis metal- og handels- og
kontorområderne er beslutning om iværksættelse af kurser hen-
lagt til de pågældende branchers uddannelsesudvalg.

De samlede statslige udgifter til arbejdsmarkedsuddan-
nelserne er i 1988 ca. 1,85 mia. kr.

3.4.3. Efteruddannelsesaktiviteter.

Efteruddannelsesloven, lov nr. 271 af 6. juni 1985, har
til formål at fremme udvikling og gennemførelse af erhvervs-
rettede efter- og videreuddannelser. Uddannelserne tilrette-
lægges og gennemføres lokalt i samarbejde mellem uddannelses-
institutioner og erhvervsliv.

Efteruddannelser kan gennemføres på samtlige uddannel-
sesinstitutioner under Undervisningsministeriets område. Kur-
serne rekvireres og betales af virksomhederne. Staten yder dog
tilskud til udvikling af nye **kurser, hvis** sigte er at styrke
eksporterende eller importkonkurrerende virksomheders udvik-
ling, bl.a. gennem omstilling **til** ny teknologi. Endvidere kan
staten give tilskud til kursusbetalingen for kurser, der er
tilrettelagt med henblik på "mellemløbet" mellem faglærte og
akademikere.

Deltagerne i de kurser, hvortil der ydes statsstøtte, kan
tildeles voksenuddannelsesstøtte, der udgør 40 kr. i timen.

Undervisningsministeriet har for tiden afsat ca. 140 mio.
kr. til disse formål.

Kommunalt ansatte kan deltage i efteruddannelseskurser,
dog uden kursustilskud og voksenuddannelsesstøtte, hvilket
medfører, at kommunen må afholde såvel kursusbetaling som de
ansattes løn fuldt ud.

Kommunerne har i forbindelse med den almindelige erhvervsrådgivning en væsentlig opgave i at være opmærksom på de kursusmuligheder, der ligger i efteruddannelsesloven.

3.4.4. Uddannelses- og erhvervsvejledning.

Uddannelses- og erhvervsvejledning foregår såvel i tilknytning til erhvervs- og arbejdsmarkedsuddannelserne som gennem de offentlige arbejdsformidlingskontorer, folkeskolen og øvrige uddannelsesinstitutioner under Undervisningsministeriets område samt den kommunale ungdomsrådgivning.

Ved lov nr. 276 af 10. juni 1981 om uddannelses- og erhvervsvejledning blev Rådet for uddannelses- og erhvervsvejledning nedsat. I rådet sidder der repræsentanter for bla. Arbejdsministeriet, Undervisningsministeriet, arbejdsmarkedets parter, Kommunernes Landsforening og Amtsrådsforeningen. Rådet har til opgave at følge vejledningsarbejdet på lokalt og regionalt plan, og Rådet kan fremsætte forslag om samordning af vejledninger overfor den minister, hvorunder det pågældende vejledningsanliggende hører. Desuden forestår rådet udarbejdelse og distribution af vejledningmateriale m.v. til alle dele af vejledningssystemet.

3.5. Arbejdsmarkedspolitik.

3.5.1. Generel arbejdsmarkedspolitik.

Arbejdsmarkedspolitikken skal indgå i den generelle økonomiske politik som støtte for erhvervspolitikken. Sigtet er at skabe rammerne for et smidigt og velfungerende arbejdsmarked, der tilgodeser erhvervsudviklingen, samtidig med at der gøres en indsats overfor særligt udsatte grupper på arbejdsmarkedet.

Til dette formål er redskaberne overvågning af arbejdsmarkedsudviklingen, information og vejledning af virksomheder og arbejdstagere, tilvejebringelse af nødvendige og tilstrækkelige uddannelsesmuligheder for arbejdskraften samt effektiv formidling og samarbejde mellem arbejdsmarkeds- og uddannelsesmyndigheder.

Dette skal medvirke til at forebygge ubalancer på arbejdsmarkedet og skabe en smidigere tilpasning mellem erhvervslivets behov og arbejdsstyrkens kvalifikationsstruktur.

Et af de midler, der opprioriteres i arbejdsmarkedspolitikken er øget regional og lokal indflydelse på uddannelse, vejledning m.v. Herigennem tilstræbes det, at de anvendte foranstaltninger i højere grad tilpasses specifikke lokale forhold, bl.a. erhvervstraditioner. Konsekvenserne heraf vil være, at arbejdsmarkedspolitiske foranstaltninger i højere grad end tidligere vil blive differentieret.

De kommende år vil være præget af et stort efteruddannelsesbehov, der ikke er begrænset til særlige grupper eller brancher på arbejdsmarkedet. I det nye forslag til ændring af lov om arbejdstilbud til ledige indgår en forbedring af uddannelsesmulighederne for disse grupper. Navnlig ledige uden kompetencegivende uddannelse tilgodeses. Der er nedsat et udvalg, der nærmere skal tilrettelægge etableringen og indholdet af de nye uddannelsestilbud.

3.5.2. Arbejdsformidling.

Nærmere regler om Arbejdsformidlingen findes i lov nr. 114 af 24/3 1970 med senere ændringer.

Arbejdsdirektøren leder arbejdsformidlingen på landsplan under medvirken af **Landsarbejdsnævnet**, hvor Kommunernes Landsforening og Amtsrådsforeningen er tilforordnet. Arbejdsformidlingen samt øvrige beskæftigelsesfremmende initiativer finansieres hovedsageligt af statsmidler, idet de regionale **Arbejdsmarkedsnævn** udarbejder budgetforslag, som sendes til landsarbejdsnævnet, der forelægger et samlet budget til godkendelse hos arbejdsministeren. Amtskommunerne finansierer dog 1/4 af omkostningerne ved oprettelse og drift af arbejdsformidlingskontorerne i de pågældende amter.

Den samlede statslige bevilling til beskæftigelsesinitiativer fordeles mellem arbejdsmarkedsnævnene, som videreformidler pengene til henholdsvis nævnet, kommunerne og amtskommunerne.

En af arbejdsformidlingens/arbejdsmarkedsnævnets primære opgaver er overvågning af arbejdsmarkedet - en opgave, der

bl.a. varetages gennem et løbende analyse- og prognosearbejde. De vurderinger af udviklingen i arbejdsløsheden, beskæftigelsen, arbejdskraftefterspørgslen, uddannelsesbehov, brancheanalyser m.v., der er resultatet af dette arbejde, vil være anvendelige i tilrettelæggelsen af den regionale og lokale erhvervspolitik, ligesom direktoratets sammenfatning og vurdering af udviklingen på landsplan vil kunne tjene tilsvarende formål.

Der foregår et vist samarbejde mellem arbejdsformidlingen og de kommunale erhvervsråd, erhvervschefer o.lign. Endvidere medvirker arbejdsmarkedsnævnene i behandlingen af konkrete egnsudviklingssager, ligesom nævnene for nylig er blevet høringsberettigede ved fastlæggelsen af egnsudviklingsområder. Arbejdsdirektoratet er tillige repræsenteret i Egsudviklingsrådet.

Der foregår ofte et intensivt samarbejde mellem statslige og kommunale myndigheder samt det private erhvervsliv i situationer, hvor det lokale arbejdsmarked er ramt af krise. I forbindelse med lukning eller indskrænkning af store, lokalt dominerende virksomheder, udfoldes der således meget betydelige bestræbelser for at afhjælpe den beskæftigelseskrise, som masseafskedigelse skaber. Samarbejdet har normalt til hovedformål at stimulere beskæftigelsen i de lokale virksomheder og tiltrække nye virksomheder, og arbejdsformidlingens indsats vil primært bestå i en kortlægning af de afskedigedes kvalifikationer, intensiveret formidling og vejledning samt henvisning til relevante kurser/uddannelser. Disse aktiviteter søges koordineret med kommunale og amtskommunale erhvervsfremmeinitiativer.

3.5.3. Arbejdstilbudsordninger.

Efter lov nr. 277 af 10. juni 1981 med senere ændringer om arbejdstilbud til ledige, har langtidsledige medlemmer af statsanerkendte arbejdsløshedskasser indenfor nærmere fastsatte terminer ret til at modtage et arbejdstilbud af 9 måneders varighed - ved offentlig ansættelse dog kun 7 måneder.

Arbejdsmarkedsnævnet søger - sammen med arbejdsformidlingen og arbejdsløshedskasserne - at skaffe den langtidsle-

dige et tilbud om arbejde, fortrinsvis i den private sektor. Staten skal ansætte mindst 10 pct. af de langtidsledige, der inden for hver amtskommune skal tilbydes arbejde. Hvis arbejdsmarkedsnævnet ikke kan skaffe et rimeligt arbejdstilbud, skal bopælskommunen tilbyde arbejde inden for sit eget forvaltningsområde eller hos en anden offentlig eller offentligt støttet virksomhed eller institution.

I de tilfælde, hvor kommunen heller ikke er i stand til at skaffe den langtidsledige et arbejdstilbud, skal amtskommunen ansætte vedkommende inden for sit forvaltningsområde. Den fulde lønudgift ved ansættelse i kommunen, amtskommunen eller andre offentlige eller offentligt støttede virksomheder eller institutioner afholdes af bopælskommunen. Staten og amtskommunen betaler dog tilskud hertil.

I 1988 er der budgetteret med statslige tilskud til jobtilbudsordningen på knap 1,4 mia. kr. - heraf 970 mill, til kommunerne. Herudover afholder staten lønudgifterne til de langtidsledige, der tilbydes job i statsligt regi - i 1988 315 mill. kr.

Henved 70 pct. af de langtidsledige placeres i (amts)kommunalt regi.

Lov om arbejdstilbud til ledige åbner desuden mulighed for at give ledige tilskud til start af egen virksomhed - den såkaldte iværksætterydelse. Arbejdsformidlingen forestår administrationen af lovgivningen og vejledning af målgruppen i den forbindelse. Herudover etableres der på forsøgsbasis iværksætterkurser.

I efteråret 1988 fremsættes forslag til revision af lov om arbejdstilbud til ledige, og der vil i denne forbindelse bl.a. blive forbedrede muligheder for at ledige kan starte som selvstændige og modtage iværksætterydelse.

3.5.4. Beskæftigelsesmuligheder for unge og andre udsatte grupper.

I henhold til lov nr. 293 af 21. juni 1985 med senere ændringer om beskæftigelsesmuligheder for unge har kommunerne pligt til at afsætte et årligt beløb pr. indbygger til særlig indsats mod ungdomsarbejdsløsheden. Beløbet andrager i 1988

mindst 130 kr. pr. indbygger. Amtskommunerne afsætter et beløb svarende til 10 kr. pr. indbygger, og Københavns og Frederiksberg kommuners udgifter er sat til 140 kr. pr. indbygger.

Kommunerne har mulighed for at lade lokale behov og interesser være afgørende for, hvorledes indsatsen mod ledighed skal udformes. Således er f.eks. definitionen af, hvem der må betragtes som udsatte grupper over 30 år, overladt til kommunerne. For yderligere at styrke det regionale samarbejde og øge den lokale frihed i valget af, hvilke midler der skal anvendes, har Arbejdsministeriet med virkning fra 1. januar 1988 samlet de statslige tilskud til beskæftigelsesprojekter, løn-tilskud og beskæftigelsesarbejder til ét samlet tilskud, der fordeles til de 14 regionale **arbejdsmarkedsnævn**, der igen fordeler dette mellem kommuner, amtskommuner og arbejdsmarkedsnævn. De statslige bevillinger på dette område andrager i 1988 ca. 438 mio. kr. De samlede kommunale udgifter til bekæmpelse af ungdomsledigheden er p.t. af størrelsesordenen 1,1 mia. kr. årligt.

Loven giver kommuner og amter mulighed for at iværksætte beskæftigelsesprojekter med statsstøtte for ledige mellem 18 og 30 år samt særligt udsatte grupper over 30 år. Kommunerne kan desuden foranledige, at de nævnte grupper af ledige bliver ansat i private virksomhed med løntilskud fra staten.

Beskæftigelsesprojekter, der indebærer fremstilling af produkter til afsætning, skal godkendes af arbejdsmarkedsnævnet.

Af de øvrige aktiviteter, som kommuner og amtskommuner kan iværksætte med henblik på de af loven omfattede grupper af ledige, kan nævnes iværksættelse af kurser under arbejdsmarkedsuddannelserne samt ydelse af tilskud til driften af uddannelser på specialarbejderskolerne.

Kommuner og amtskommuner kan endvidere anvende de afsatte beløb til gennemførelse af lokale uddannelsesprojekter samt kontakt- og informationsordninger for **unge**. Der er desuden mulighed for at rekvirere kurser på erhvervsskoler, specialarbejderskoler, højskoler eller andre uddannelsesinstitutioner. Uddannelse kan tillige indgå som et led i et beskæftigelses-

projekt eller ansættelse hos en privat arbejdsgiver med løn-tilskud.

Uddannelsesprojekterne etableres og gennemføres som nævnt på lokalt initiativ og varierer derfor meget med hensyn til form og indhold. Fælles for projekterne er dog, at uddannelsesaspektet og vejledningen tillægges betydelig vægt med det formål at styrke selvtilliden og motivationen hos deltagerne til at begynde et egentligt uddannelsesforløb eller finde beskæftigelse.

Der lægges i særlig grad vægt på en indsats over for kvinderne. Dette sker eksempelvis gennem daghøjskolerne, hvor deltagerne fortrinsvis er arbejdsløse kvinder, der på grund af familiemæssige forpligtelser aldrig er kommet i gang med en uddannelse eller har opnået en fastere tilknytning til arbejdsmarkedet.

I visse tilfælde kan finansieringen af den særlige indsats overfor ungdomsarbejdsløsheden suppleres gennem midler fra andre statslige tilskudsordninger.

Som en særlig mulighed har kommuner og amtskommuner ved lov af 6. juni 1985 om produktionsskoler fået hjemmel til at oprette lokale uddannelsesinstitutioner; enten som selvejende institutioner eller i den kommunale ungdomsskoles regie.

Produktionsskolernes tilbud gives til unge, som ikke har gennemført en kompetencegivende uddannelse og ikke umiddelbart har motivation eller forudsætninger for at påbegynde en sådan uddannelse. Deltagelsen giver ikke disse unge - der hører til de svagest stillede blandt de ledige - nogen kompetence i formel forstand, men målet er i første omgang at give dem et forbedret udgangspunkt for at påbegynde en kompetencegivende uddannelse eller komme i beskæftigelse.

Skolerne rummer muligheder for at introducere såvel kvinder som mænd til utraditionelle uddannelses- og arbejdsområder. Produktion, som i reglen er af håndværksmæssig art, indgår i det pædagogiske arbejde som udgangspunkt for den mere teoretisk prægede undervisning.

De produkter, der fremstilles på skolerne, kan afsættes, for derigennem at give deltagerne en anerkendelse og en oplevelse af eget værd. Produktionen må dog ikke være konkurren-

ceforvridende, hvorfor aktiviteterne skal godkendes, bl.a. under deltagelse af de lokale arbejdsmarkedsorganisationer.

3.6. Sammenfattende karakteristik.

Indenfor store dele af det offentlige aktivitetsområde er det karakteristisk, at amter og kommuner dels udgør forvaltningens lokale led, dels har en betydelig selvstændighed i udførelsen af deres opgaver.

De stadigt eksisterende statslige bindinger med hensyn til opgavevaretagelsen søges nu i betydeligt omfang ophævet eller lempet, jf. betænkning nr. 1123 om amtskommunalt udgiftspres og styringsmuligheder samt betænkning nr. 1143 om kommunalt udgiftspres og styringsmuligheder.

Administrationen af erhvervsfremmende og arbejdsmarkedspolitiske foranstaltninger udviser et helt andet mønster. Den lokale og regionale forvaltning på disse områder varetages typisk med beskeden eller slet ingen kommunal medvirken (TIC'er, handelsskoler, arbejdsmarkedsuddannelserne) og i et vist omfang af regionale, dekoncentrerede statslige forvaltninger, eksempelvis arbejdsformidlingen. I det omfang, kommunerne medvirker, er der ganske overvejende fastsat detaljerede regler for deres opgavevaretagelse (industrihuse, arbejdstilbudsordningen).

Tilsvarende er den kommunale andel i finansieringen af det lovregulerede erhvervspolitiske område beskeden. Den største kommunale finansieringsindsats ligger derimod på de ulovbestemte områder. Staten finansierer således fuldt ud driftsudgifterne vedrørende erhvervs- og arbejdsmarkedsuddannelserne samt den overvejende del af udgifterne til arbejdsformidlingen. Der ydes ligeledes et statstilskud af væsentlig størrelse til beskæftigelsen af langtidsledige. Staten yder 3/4 af lånene til kommunale industrihuse og 2/3 af udgifterne ved driften af de regionale TIC'ere.

Foranstaltning til bekæmpelse af ungdomsarbejdsløshed er ligledes finansieret af både (amts)kommuner og staten, således at statens andel er knap halvdelen af (amts)kommunernes.

Den kommunale handlefrihed er på dette område betydelig større, idet krav til (amts)kommunerne overvejende retter sig mod den økonomiske indsats, hvilket sker gennem fastsættelsen af et pligtmæssigt minimum for kommunernes udgifter på området.

Begrundelsen for, at det erhvervspolitiske område ikke har været inddraget i den kommunalisering af de offentlige opgaver, der er sket siden 1970, er utvivlsomt, at erhvervsfremmende aktiviteter ofte vil have virkninger på tværs af kommunegrænserne. Således følger arbejdskraftoplandene sjældent kommunegrænserne.

Aktiviteters tværkommunale karakter kan imidlertid alene begrunde, at kommunerne ikke frit bør kunne tilrettelægge deres egen erhvervs-, beskæftigelses- og uddannelsespolitik, men forklarer ikke, hvorfor staten ikke i højere grad anvender det kommunale forvaltningsapparat. Den beskedne kommunale inddragelse må derfor formentlig ses i sammenhæng med den centrale rolle, som arbejdsmarkedets organisationer traditionelt har haft og fortsat har på disse områder. Denne centrale rolle er udmøntet i en stærk grad af deltagelse i tilrettelæggelse, styring og forvaltning af de eksisterende erhvervsfremme- og arbejdsmarkedsforanstaltninger. Således er arbejdsmarkedets parter centrale aktører i **Landsarbejdsmarkedet** og stærkt repræsenteret i ledelsen af erhvervs- og arbejdsmarkedsudannelserne. Organisationerne er endvidere inddraget i forvaltningen af industripolitikken.

4. Kommunalfuldmagtsreglernes nuværende afgrænsning af kommunernes rolle i erhvervspolitikken.

4.1. Indledning.

Udtrykkene "kommunalfuldmagten" og "kommunalfuldmagtsreglerne" bruges i flere forskellige betydninger.

Erik Harder anvender i Dansk Kommunalforvaltning II, 1987, begrebet kommunalfuldmagt i betydningen "kommunalbestyrelsens legale fuldmagt til at iværksætte foranstaltninger, der tilgodeser lokalt afgrænsede fællesbehov, og som har økonomisk baggrund i kommunernes skattegrundlag". Den "legale fuldmagt" er ikke ubegrænset. Kommunalbestyrelsen kan således kun varetage opgaver, der har hjemmel i lovgivningen, herunder i uskrevne retsregler. Kommunalfuldmagtsreglerne er ifølge Harder i konsekvens heraf de regler -skrevne som uskrevne - der regulerer kommunernes opgavevaretagelse.

Begrebet "kommunalfuldmagten" anvendes også undertiden alene om den ulovbestemte del af kommunernes opgaver- altså om de fællesskabsopgaver, som kommunerne kan varetage uden direkte lovhjemmel. På tilsvarende måde benyttes udtrykket "kommunalfuldmagtsreglerne" som en samlet betegnelse for de uskrevne retsregler om kommunernes ulovbestemte opgaver. Det er i denne betydning udtrykket **kommunalfuldmagt** /kommunalfuldmagtsregler anvendes i denne betænkning.

Indtil der i 1863 for købstædernes og 1867 for sognekommunernes vedkommende blev indført adgang til en samlet skatteudskrivning til finansiering af de kommunale opgaver, kunne kommunerne alene varetage udgiftskrævende opgaver i det omfang, der forelå hjemmel såvel til opgaven som til dækning af udgifterne gennem opkrævning af bidrag - de såkaldte udgiftsrepartitioner. De enkelte bidrag var "øremærkede" til løsnin-gen af en bestemt opgave. Ved reformerne i 1863 og 1867 blev der skabt økonomisk grundlag for, at kommunerne overhovedet kunne påtage sig ulovbestemte opgaver.

Det er idag ganske utvivlsomt, at kommunerne har adgang til at beskæftige sig raed ulovbestemte opgaver. Kommunernes varetagelse af ulovbestemte opgaver har dog rejst behov for en afgrænsning af det kommunale virkefelt over for såvel staten

som den private sektor. Denne afgrænsning er sket gennem udviklingen af de uskrevne kommunalfuldmagtsregler, der dels beror på retsgrundsætninger, der er blevet til gennem kommunernes faktiske varetagelse af opgaver over en længere periode, dels på skreven ret -specielt ved modsætningsslutninger fra den heri angivne opgavefordeling. Endvidere kan afgrænsningen i et vist omfang støttes på tilsynsmyndighedernes praksis. Derimod findes der praktisk taget ingen domstolsafgørelser på området.

Den afgrænsning af de lovlige kommunale opgaver, der således sker ved kommunalfuldmagtsreglerne, er imidlertid ikke skarp. Grænserne har endvidere udviklet sig i takt med den almindelige samfundsudvikling, og der har således været grundlag for et dynamisk samspil mellem stat og kommuner om udviklingen af de kommunale opgaver. Der kan således iagttages en tendens til, at opgaver, der i et vist tidsrum har været varetaget som ulovbestemte kommunale opgaver, bliver lovfæstet og underlagt nærmere regulering. Tilskud til fritidsaktiviteter i henhold til fritidslovgivningen er et eksempel på denne udvikling.

Kommunalfuldmagtsreglerne finder sine konkrete udtryk i tilsynsmyndighedernes praksis. Den udvikling af reglerne, der sker over tid, skal ses på baggrund af forvaltningspolitisk betonedede overvejelser om fordele og ulemper ved placeringen af en opgave hos kommunerne, herunder bl.a. en vurdering af de samfundsøkonomiske konsekvenser af placeringen. Det må endvidere overvejes, om den pågældende virksomhed egner sig for varetagelse gennem et forum som kommunalbestyrelsen, hvis særkende er dens politiske mandat, og om placeringen på lokalt niveau øger risikoen for favorisering af enkeltinteresser. Overvejelserne må omfatte en vurdering af de totale samfundsmæssige konsekvenser af den kommunale varetagelse af opgaven - ikke kun betydningen for det lokale samfund.

Hovedparten af kommunernes opgaver er idag fastlagt ved lov eller i henhold til lov. Kommunernes lovbestemte opgaver inden for erhvervspolitikken er beskrevet foran i afsnit 3. Afgrænsningen af kommunernes mulighed for en aktiv erhvervs-

fremme er dog i vid udstrækning baseret på de uskrevne kommunalfuldmagtsregler, som omtales nedenfor.

4.2. Kommunernes muligheder for selv at producere varer og tjenesteydelser.

På grund af den mulighed, som kommunerne har for via skatteudskrivning at subsidiere kommunal produktion, er det som udgangspunkt ikke lovligt for en kommune at drive handel, håndværk og industri uden for de tilfælde, hvor der foreligger lovhjemmel. En sådan adgang antages at ville medføre risiko for konkurrenceforvridning og en på længere sigt dårligere udnyttelse af de samfundsmæssige ressourcer.

I en række tilfælde vil hensynet til en hensigtsmæssig udnyttelse af kommunernes ressourcer dog veje tungere end ønsket om at undgå direkte indgreb i den private sektors markedsmekanismer. Dette gælder først og fremmest kommunernes produktion til eget brug. Kommunerne kan endvidere lovligt afsætte biprodukter samt i en vis udstrækning varetage opgaver, der har meget tæt tilknytning til i øvrigt lovlig kommunal virksomhed, såkaldt accessorisk virksomhed. Endelig varetager kommunerne traditionelt en række opgaver på forsyningsområdet.

I det omfang kommunerne, som beskrevet nedenfor i afsnit 4.2.2. - 4.2.4., har ret til at drive virksomhed med fremstilling og/eller afsætning af produkter til private, dvs. ved salg af biprodukter, varetagelse af accessorisk virksomhed og ved forsyningsvirksomhed, kan kommunerne normalt også - alene eller i samarbejde med private - benytte de fra det private erhvervsliv kendte organisationsformer, herunder drive virksomheden som aktieselskab.

4.2.1. Produktion til eget brug.

Kommuner har en almindelig adgang til at forsyne sig selv med varer og tjenesteydelser i det omfang, kommunalbestyrelsen finder, at den herved bedst kan varetage sin forpligtelse til at udnytte de kommunale ressourcer forsvarligt. Nogle kommuner har således egne kørselsafdelinger, håndværksafdelinger, vaskeri for kommunale institutioner, gartnerier osv. Så længe

disse varer og tjenesteydelser ikke afsættes på markedet, kan de fremstilles uden begrænsninger. En kommune kan i den forbindelse tillige udvikle de maskiner og materialer mv., der er nødvendige for produktionen.

Adgangen til at producere rækker imidlertid ikke videre end til opfyldelsen af de kommunale behov. I april 1988 har Indenrigsministeriet således udtalt, at amtskommunerne ikke lovligt kunne overtage aktier i Falck-koncernen. Ved udtalelsen blev det lagt til grund, at en betydelig del af aktiviteterne i Falck-koncernen vedrørte ikke-amtskommunale opgaver.

Kommunernes adgang til at producere til eget brug er klart forudsat i lovgivningen om udligning af visse kommunale og amtskommunale udgifter til merværdiafgift og om det kommunale momsfond, jf. lov nr. 212 af 16. maj 1984 med senere ændringer. Denne lov sikrer neutralitet i kommunernes valg mellem køb af private ydelser, der er momsbelagte, og kommunal egenproduktion, der typisk ikke er momsbelagt, idet en kommune får refunderet sine momsudgifter ved køb hos private af en fælleskommunal udligningsordning. Udligningsordningens udgifter finansieres gennem bidrag, der pålignes samtlige kommuner efter beskatningsgrundlag (indtil 1990 indgår dog også de enkelte kommuners momsudgiftsniveau i 1984 i fordelingsnøglen), dvs. helt uafhængigt af den enkelte kommunes aktuelle køb af private ydelser.

4.2.2. Salg af biprodukter.

Det er ikke i alle tilfælde ulovligt for en kommune at afsætte produkter på almindelige markedsvilkår i konkurrence med private firmaer.

Kommuner kan sælge biprodukter, der er opstået som en naturlig følge af lovlig kommunal virksomhed. Som eksempler på biprodukter kan nævnes koks og tjære fra kommunale gasværker, varer, der fremstilles ved revalideringsvirksomhed, samt træ fra kommunale skove. Periodisk overkapacitet kan ligeledes være et biprodukt, der lovligt kan afsættes. I en sag om en kommunes salg af overskydende brandslukningskapacitet var et udvidet beredskab i -kommunen nødvendigt for at overholde krav fra Statens Brandtilsyn. Mandskab og materiel blev dog ikke

fuldt udnyttet. Indenrigsministeriet anså det herefter for lovligt, at kommunen solgte den overskydende kapacitet til andre kommuner. I det konkrete tilfælde var det ikke nødvendigt, at kommunen anskaffede yderligere materiel eller ansatte yderligere personale for at kunne opfylde sine leveringsaftaler med andre kommuner.

Det er ikke muligt generelt at angive, hvor stor en andel et biprodukt lovligt kan udgøre af en produktion. En afgørelse heraf må bero på en konkret vurdering. Normalt vil biproduktets andel af hovedproduktionen dog kun undtagelsesvis kunne nærme sig halvdelen af den samlede virksomhed. Når et biprodukt udelukkende afsættes til andre kommuner, der selv lovligt ville kunne udføre den pågældende opgave, kan det dog ikke udelukkes, at grænsen for biproduktets forholdsvis andel af dets samlede produktion må hæves. I en sag om en amtskommune, der selv havde produceret materiel til at foretage vejafstribning, antog ombudsmanden således, at amtskommunen lovligt kunne udnytte den maskinelle overkapacitet til at udføre vejafstribning for andre kommuner, selv om denne virksomhed oversteg halvdelen af amtskommunens samlede afstribningsvirksomhed. Jf. ombudsmandens skrivelse af 25. september 1987, j.nr. 1987-155-42.

Baggrunden for at tillade salg af biprodukter er hensynet til en forsvarlig omgang med de værdier, der opstår som følge af kommunal virksomhed. Dette hensyn vejer her tungere end hensynet til den private sektor. Kommunen er forpligtet til at anlægge forretningsmæssige synspunkter på afsætningen, der således må ske til markedspris.

Adgangen til at afhænde biprodukter suppleres af en ret for kommunerne til at forarbejde biprodukterne med henblik på at gøre disse salgbare. Det antages således, at hvis en kommune ikke kan finde aftagere til sine biprodukter, kan forarbejdning ske, indtil en økonomisk forsvarlig afsætning kan finde sted. Det er dog en forudsætning, at biproduktet ikke herved bearbejdes så meget, at det kun udgør en mindre del af det færdige produkt. I så fald vil der være tale om en ny, selvstændig og derfor som udgangspunkt ulovlig produktion.

Hensynet til at undgå konkurrenceforvridning i forhold til det private erhvervsliv får så igen overvægt.

I de senere år har der været rejst spørgsmål om kommuners adgang til at sælge den know-how,, der opsamles i de kommunale forvaltningssystemer - herunder f.eks. i forbindelse med kommunal forsyningsvirksomhed. Salgbar know-how har mange lighedspunkter med traditionel kommunal biproduktion. **I det omfang kommunen erhverver know-how som en konsekvens af en lovlig kommunal aktivitet, kan denne know-how som udgangspunkt lovligt sælges.** Salg af viden kan f.eks. ske ved, at en kommune stiller en konsulent til rådighed for en offentlig eller privat aftager af den kommunale know-how.

Salg af know-how kræver ofte såvel systematisering og bearbejdning af den opsamlede viden som et mere omfattende salgsarbejde. Disse opgaver kan ligge langt fra den kommunale opgave, som har dannet baggrund for opsamlingen af den omhandlede know-how.

Efter samme retningslinjer, som ovenfor er skitseret vedrørende adgang til at forarbejde biprodukter, må det anses for lovligt at afholde udgifter, som er nødvendige for at kunne afsætte **know-how'en** til en rimelig pris. Dette gælder, selv om salget sker i konkurrence med private erhvervsdrivende. Det vil dog være en forudsætning, at udgifterne til systematisering og markedsføring mv. står i et rimeligt forhold til den forventede indtjening, og at markedsføring mv. ikke har et sådant omfang, at denne i sig selv har karakter af en ny, selvstændig virksomhed.

Selv om biprodukter/know how kan afsættes uafhængigt af konkurrencehensyn, vil det ved afgrænsningen af, i hvor stort omfang en kommune lovligt kan forarbejde sit biprodukt, næppe kunne udelukkes, at konkurrencehensyn kan spille ind. Hvor der således ikke findes tilsvarende know-how i den private sektor, vil formentlig selv et meget omfattende markedsføringsarbejde mv. kunne anses for lovligt under forudsætning af, at der ikke påføres kommunen en uacceptabel økonomisk risiko ved projektet.

Der foreligger endnu kun en begrænset praksis vedrørende spørgsmålet om grænserne for den kommunale oparbejdning og

salg af know-how. Industriministeriet har ved cirkulære af 22. september 1988 fastsat nærmere regler for statslige myndigheds deltagelse i systemeksportprojekter, herunder om tilskudsmuligheder i forbindelse med eksportprojekter. Reglerne i dette cirkulære er ikke bindende for kommuners og amtskommuners salg af biprodukter og know-how til udlandet, men Indenrigsministeriet har i en skrivelse, der er optrykt som bilag til cirkulæret, opfordret kommunerne til at følge reglerne i det omfang, det er muligt at overføre cirkulærets regler på kommunale forhold.

4.2.3. Accessorisk virksomhed.

Modsat biproduktet, der fremkommer som et resultat af en given lovlig kommunal produktion, er accessorisk virksomhed en i princippet ikke-kommunal virksomhed, der knytter sig naturligt til en i øvrigt lovlig kommunal opgave på en sådan måde, at det ville forekomme urimeligt ikke at give kommunen adgang til at udføre opgaven. Ved afgrænsningen af, i hvilket omfang sådan accessorisk virksomhed lovligt kan udføres, vil der bl.a. kunne lægges vægt på, om opgaven i øvrigt varetages på rimelig måde - dvs. svarende til den pågældende kommunes behov - af private erhvervsdrivende eller andre offentlige myndigheder. Desuden må den accessoriske virksomhed i sit omfang være underordnet i forhold til hovedvirksomheden.

Som eksempel på lovlig accessorisk virksomhed kan nævnes en kommunal restaurant i et kommunalt musikhus. Det er normalt ikke en lovlig opgave for en kommune at eje og indrette restaurationslokaler. Da det imidlertid må anses for nødvendigt, at der findes en restauration i tilknytning til et musikhus, og da etableringen af restaurationen typisk vil være et naturligt og praktisk led i selve opførelsen af musikhuset, vil kommunen i dette tilfælde som accessorium kunne eje og indrette en restauration. Kommunen vil dog ikke selv kunne drive denne restauration, men skal af konkurrencehensyn bortforpagte den til markedsprisen.

Et andet eksempel er de kommunale naturgasselskabers såkaldte pakkeløsninger, hvor naturgasselskaberne - som led i den lovlige kommunale opgave at distribuere naturgas til for-

brugerne - som et accessorium i forbindelse med konvertering til naturgas kan tilbyde forbrugerne udskiftning af fyr og andre installationer samt løbende service på disse. Ved bedømmelsen af lovligheden af denne virksomhed er der bl.a. lagt vægt på, at det er sædvanligt inden for energiforsyningssektoren, at forsyningsselskabet også sørger for udskiftning og service på sædvanlige installationer.

4.2.4. Forsyningsvirksomheder og kommunal overtagelse af grundejerforpligtelser.

Kommunerne har traditionelt medvirket til forsyningen af borgerne med elementære forbrugsgoder såsom vand, elektricitet, gas, varme mv. Kommunerne har således selv ejet og drevet forsyningsvirksomheder eller gennem garantistillelse for lån støttet etableringen af private forsyningsselskaber, der typisk er organiseret som andelsselskaber uden erhvervsøkonomisk formål.

I den juridiske litteratur har kommunernes faktiske deltagelse i denne form for forsyningsvirksomhed bl.a. været begrundet med, at der normalt var tale om meget kapitalkrævende anlæg, og at etablering af forsyningsvirksomhederne i kommunalt regie eller med kommunal garanti derfor i mange tilfælde var den eneste måde, hvorpå man kunne fremskaffe det fornødne kapitalgrundlag. Mere væsentligt er måske hensynet til brugernes interesse i gennem kommunale virksomheder at sikre kontrol med priser og leveringsbetingelser, da forsyningsvirksomheden som regel vil være et lokalt monopol. Fælles for de fleste af de her omhandlede forsyninger er, at produkterne aftages gennem ledninger til den enkelte ejendom. Flere "konkurrerende" ledninger inden for samme forsyningsområde vil ikke være økonomisk hensigtsmæssigt. En offentlig indgriben under en eller anden form er derfor velbegrundet.

Formålet med forsyningsvirksomheden skal dog primært være at opfylde det lokale behov for forsyningsgoderne. I en sag om en kommune, der ønskede at opføre en vindmøllepark alene for gennem salg til et privat elfordelingsselskab at tjene penge til kommunens kasse, udtalte Indenrigsministeriet i skrivelse af 29. juni 1987, at sådan virksomhed måtte anses for omfattet

af retsgrundsætningen om, at kommunerne ikke uden lovhjemmel må drive handel, håndværk og industri.

Hensynet til bl.a. brugernes interesser er med tiden blevet tilgodeset gennem direkte lovgivning på forsyningsområdet, jf. lovebekendtgørelse nr. 337 af 4. juli 1985 om **vandforsyning** m.v. med senere ændringer, lov nr. 54 af 25. februar 1976 om **elforsyning**, lov nr. 330 af 29. juni 1983 om **varmeforsyning** med senere ændringer, lov nr. 84 af 11. maj 1897 om **telegrafer og telefoner** med senere ændringer, lov nr. 377 af 30. juni 1919 med senere ændringer om udfærdigelse af nye telefonkoncessioner mm., lov nr. 77 af 13. marts 1922 om udfærdigelse af koncession på anlæg og drift af telefoner i Jylland mm., lov nr. 270 af 22. maj 1986 om udfærdigelse af koncessioner på anlæg og drift vedrørende visse telekommunikationstjenester og lovebekendtgørelse nr. 451 af 25. juni 1987 om radio- og fjernsynsvirksomhed; **kommunal radio- og TV-virksomhed, støtte til lokal radio- og TV-virksomhed samt fællesantenneanlæg**.

De nævnte love omfatter såvel private som kommunale forsyningsvirksomheder, men alene vandforsyningsloven og lov om radio og fjernsynsvirksomhed giver udtrykkelig hjemmel til kommunal organisering af forsyningsvirksomheden. Endvidere er det i henhold til sidstnævnte lov i en bekendtgørelse om fællesantenneanlæg udtrykkelig angivet, at oprettelsestilladelse kan gives til kommunale myndigheder.

Både elforsyningsloven og varmeforsyningsloven indeholder prisbestemmelser, der indebærer, at taksterne skal være omkostningsbestemte. Priserne skal endvidere anmeldes til henholdsvis elprisudvalget og gas- og varmeprisudvalget, der kan påbyde ændringer, hvis priser og andre betingelser er urimelige, herunder hvis priserne er begrundet i urimeligt høje omkostninger. I vandforsyningsloven er det alene fastslået, at kommunalbestyrelsen fastsætter drift- og anlægsbidrag for kommunale forsyningsvirksomheder, samt at kommunalbestyrelsen skal godkende de tilsvarende bidrag for private forsyningsvirksomheder.

Før prisfastsættelsen for el-, gas- og varmeforsyning blev lovbestemt, gik Indenrigsministeriet i sin praksis ud

fra, at forsyningsvirksomheder skulle hvile i sig selv, dvs. at indtægter og udgifter set over en årrække skulle balancere. Dette princip gælder stadig, hvor lovgivningen ikke indeholder nærmere regler om udgiftsfordelingen. Baggrunden for princippet er, at kommunens engagement på dette område alene tjener til at sikre borgernes forsyning med disse forbrugsgoder. Kommunen må derfor ikke bruge sine skatteindtægter til at give tilskud til den eventuelt begrænsede kreds af kommunens borgere, der får forsyning fra den kommunale virksomhed, ligesom kommunen modsat ikke må anvende sin forsyningsvirksomhed til at forøge sine indtægter. Princippet medfører, at takster for forsyningsgoder kan variere fra kommune til kommune. "Hvile-i-sig-selv-princippet" er tiltrådt af Folketingets ombudsmand, der i en konkret sag har udtalt, at fastsættelse af takster på et højere eller lavere niveau end det, de faktiske omkostninger betinger, ville indebære en "reel forrykning af byrdefordelingen mellem kommunens borgere, herunder navnlig den byrdefordeling, som den kommunale skattelovgivning er udtryk for." En sådan forrykning måtte efter ombudsmandens opfattelse forudsætte et særligt retsgrundlag. (FOB 1975, side 380 ff).

Ved fastsættelsen af takster for forsyningsvirksomhed mv. skal såvel anlægsudgifter som løbende driftsudgifter medtages i beregningsgrundlaget. Endvidere skal medtages sådanne udgifter, som på længere sigt må antages at blive en følge af den pågældende virksomhed.

I de tilfælde, hvor sådanne udgifter ikke har kunnet forudses - eksempelvis udgifter ved oprensning af de stærkt forurenede, tidligere gasværksgrunde - og dermed ikke løbende har kunnet medtages i beregningsgrundlaget for **forsyningstaksterne**, må det dog formentlig være lovligt for en kommune at lade udgifterne afholde af skatteindtægterne.

Kommunernes overtagelse af traditionelle grundejerforpligtelser, som fx bortskaffelse af spildevand og affald, har mange lighedspunkter med kommunal forsyningsvirksomhed. Udgangspunktet for de to typer af opgaver er imidlertid forskelligt. Pligten til spildevands- og affaldsbortskaffelse, vedligeholdelse af private veje mv. er ved lov eller i henhold til lov som udgangspunkt pålagt grundejerne. I modsætning til

den førnævnte forsyningsvirksomhed - der også uden egentlig lovhjemmel betragtes som en lovlig kommunal fællesopgave - kræver kommunal overtagelse af de såkaldte grundejerforpligtelser derfor lovhjemmel. En sådan hjemmel findes bl.a. på spildevandsområdet i lov nr. 372 af 13. juni 1973 om miljøbeskyttelse, samt vedrørende vedligeholdelse af private veje i lov nr. 288 af 7. juni 1972 om private fællesveje.

Reglerne om kommunal overtagelse af grundejerforpligtelser indeholder ligeledes hjemmel for kommunerne til at opkræve betaling for ordningerne. Selv om de omhandlede love normalt ikke foreskriver, hvorledes kommunen skal fastsætte de nærmere betalingsregler, kan kommunen ikke frit træffe bestemmelse herom. For det første vil kommunerne ikke uden udtrykkelig hjemmel kunne lade udgifterne afholde af de almindelige skatteindtægter. Derved ville jo også andre - nemlig de, der ikke er grundejere - komme til at deltage i udgifterne. Ud fra samme hensyn, som gælder for fastsættelse af betaling for forsyningsvirksomhed, må kommunerne endvidere hverken tjene penge på eller yde tilskud til sådanne ordninger, medmindre der er særlig hjemmel hertil. En sådan særlig hjemmel fandtes tidligere på spildevandsområdet, hvor lovgivningen hjemlede (påbød) kommunale tilskud. Denne hjemmel er nu ophævet ved lov nr. 863 af 23. december 1987 om betalingsregler for spildevandsanlæg, hvorefter det antages, at kommunalt tilskud ikke længere må ydes, jf. bemærkningerne til lovforslagets § 11.

Desuden skal betalingen som udgangspunkt fastsættes efter et lighedsprincip, således at det tilstræbes, at betalingen for den enkelte bruger svarer til de omkostninger, som denne typisk belaster den pågældende ordning med. Af praktiske og administrative grunde er det imidlertid accepteret, at betaling ikke nødvendigvis skal fastsættes individuelt på baggrund af det konkrete forbrug, men at differentiering i stedet kan finde sted på grundlag af mere objektivt betonedede kriterier. Eksempelvis fastsættes betalingen for dagrenovation i mange kommuner efter ejendommens størrelse eller antallet af affaldsposer/containere på den pågældende ejendom.

Uanset det ovenfor anførte om kommunal forsyningsvirksomheds udgiftsmæssige neutralitet i forhold til den kommunale

økonomi antages kommunerne i et vist omfang som en ulovbestemt opgave - altså uden udtrykkelig hjemmel - at kunne yde tilskud til de nævnte former for virksomhed begrundet i almene kommunale fællesskabsfordele. Dette kan ske i de tilfælde, hvor kommunen gennem aktiviteten ønsker at varetage andre hensyn end de, der ligger bag hvile-i-sig-selv-princippet eller den udgiftsfordeling, der fremgår af skreven lov. Således antages den særlige kommunale interesse i at undgå henkastning af affald i naturen f.eks. at kunne begrunde etablering og finansiering af en kommunal containerplads. Det bemærkes i den forbindelse, at det såkaldte forureneren-betaler-princip er et lovgivningsprincip, der ikke nødvendigvis finder anvendelse uden egentlig lovhjemmel, og at specielt miljøforbedringernes sygdomsforebyggende karakter accepteres som en lovlig kommunal interesse inden for det ulovbestemte kommunale område. En almen interesse i sygdomsforebyggelse kan således være et hensyn, som kan begrunde et kommunalt tilskud til en foranstaltning, som primært har miljøforbedrende formål, og som derfor i henhold til miljølovgivningen principielt skal finansieres ved brugerbetaling.

4.3. Kommunal støtte til erhvervslivet.

Det er som udgangspunkt ikke nogen lovlig kommunal opgave at yde støtte til erhvervsvirksomhed. Der er dog på ingen måde tale om, at den private og den offentlige sektor - herunder den kommunale - fungerer uafhængigt af hinanden. Det er tværtimod klart, at den offentlige på en række områder kan eller endog skal stå for tilvejebringelsen af produktionsbetingelser, der er af største betydning for den private sektors udvikling. Det gælder først og fremmest tilvejebringelsen og vedligeholdelsen af en tidssvarende infrastruktur; veje, transportnet, fysisk planlægning, miljøkontrol og renovation. Derudover varetager offentlige myndigheder i det væsentlige hele uddannelsesområdet.

Fælles for disse opgaver er, at de vedrører tilvejebringelsen af et produktionsgrundlag, der fremmer erhvervsudviklingen generelt. Det er ligeledes et fælles kendetegn, at disse ydelser principielt står åbne for alle, omend der på de

enkelte områder kan findes sagligt begrundede undtagelser fra den almene adgang. Næsten samtlige opgaver, der er henskudt til kommunerne i relation til infrastrukturen, er fastlagt ved lov. Der eksisterer dog herudover en mere ubestemt adgang for kommunerne til generelt at skabe bedre vilkår for den erhvervsmæssige udvikling i kommunen. I denne kategori falder f.eks. kommunernes deltagelse i erhvervsrådgivning samt mere generelt betonedede reklamefremstød for det lokale næringsliv. Endelig har der i tidligere praksis været accepteret en vis adgang til at støtte nødlidende virksomheder, hvis lukning har været velfærdstruende for kommunen.

4.3.1. Generelt virkende støtte.

Som anført eksisterer der en ulovbestemt adgang til at yde generelt virkende støtte til etablering og udvikling af erhvervslivet i en kommune.

Uden for de lovbestemte områder (jf. kapitel 4) kan støtte til det lokale erhvervsliv ske gennem tilrettelæggelse af den almindelige kommunale service, herunder ved kommunens indkøb af varer og tjenesteydelser. Det er dog ikke lovligt herved at lægge vægt på en forhandlers tilknytning til kommunen. Valget af en lokal leverandør må ske ud fra saglige hensyn, såsom pris, kvalitet, leveringsbetingelser mv.

Mere direkte støtte kan ske gennem bl.a. rådgivning til iværksættere eller virksomheder, der ønsker at etablere sig i kommunen, om kommunens erhvervsstruktur, markedsforhold, myndighedskrav mv., formidling af kontakt til myndigheder og andre virksomheder mv., generel information og reklame for kommunen, formidling af kontakt til finansieringsinstitutter og rådgivere, afholdelse af kurser for iværksættere eller kurser specielt tilpasset det lokale arbejdskraftbehov, og i begrænset omfang reklamefremstød i udlandet, evt. via venskabsbyer. Det gælder ligeledes her, at den nærmere udformning af den omhandlede service - herunder fastlæggelsen af, hvem der kan nyde godt af denne - skal ske på grundlag af saglige kriterier. Støtten må afspejle lokale fællesbehov og ikke enkelte virksomheders individuelle behov.

De såkaldte eksporthandelshuse har til formål at forbedre eksportmarkeder for mindre virksomheder, indtil de selvstændigt kan varetage egne eksportaktiviteter. Eksporthandelshusene påtager sig i den forbindelse risikoen for leverancer, betaling mv.

Eksporthandelshusenes aktiviteter kan ikke anses for generelt virkende erhvervsstøtte. Der er derimod tale om egentlig erhvervsvirksomhed, som kommunerne ikke kan støtte uden lovhjemmel. Folketinget har senest i 1987 afvist et beslutningsforslag, som pålagde regeringen at fremsætte lovforslag om bl.a. kommunale eksporthandelshuse, jf. beslutningsforslag B 93, fremsat den 20. januar 1987 af SF.

Indenrigsministeriet har endvidere i en række tilfælde udtalt, at kommunal drift af, eller støtte til, eksporthandelshuse ville være svært forenelig med kommunale lighedsgrundsætninger. Eksporthandelshusenes virksomhed kræver således typisk, at der foretages en udvælgelse blandt de lokale erhvervsvirksomheder, så kun de, der er rimeligt økonomisk funderede, og hvis produkter er særligt eksportegnede, kan komme i betragtning.

Kommunerne har dog mulighed for på anden måde at deltage i kontaktformidling mv. med henblik på de lokale virksomheders eksportmuligheder. I en udtalelse fra februar 1988 har Indenrigsministeriet fundet, at en kommune lovligt kunne formidle kontakt mellem lokale virksomheder og udenlandske samhandels partnere. Specielt er en sådan adgang naturlig, når samhandel ønskes etableret med lande, der traditionelt lægger stor vægt på, at der deltager repræsentanter for offentlige myndigheder. Det er selvfølgelig en forudsætning, at den kommunale service står åben for alle interesserede virksomheder, ligesom kommunens kontaktformidling ikke må involvere kommunen på en sådan måde, at den kan pådrage sig noget medansvar for opfyldelse af kontrakter mv. Der kan altså ikke blive tale om, at kommunens repræsentanter deltager direkte i forhandlinger mv. Det vil som udgangspunkt heller ikke være lovligt, at en kommune støtter målrettede markedsføringsbestræbelser for bestemte, lokale produkter f.eks. i udlandet.

I Frederiksborg Amt har amtsrådet ansat en konsulent i biodynamisk og økologisk landbrug med henblik på at yde gratis rådgivning til jordbrugere i amtet, som ønsker at overgå til alternative dyrkningsmetoder. I den anledning udtalte Indenrigsministeriet i skrivelse af 14. august 1986, at en amtskommune lovligt kunne medvirke til at fremme bredere miljø- og sundhedsmæssige interesser gennem iværksættelse af generelle foranstaltninger, herunder generelle rådgivningsordninger. Endvidere udtalte ministeriet, at det ikke er nogen betingelse for en sådan rådgivningsvirksomhed, at der opkræves betaling for benyttelsen. Man henledte dog opmærksomheden på, at en 100 pct. offentligt finansieret rådgivning kunne komme i en uønsket konkurrence med den, der foregår i bl.a. de landøkonomiske selskaber. Denne rådgivning er delvis baseret på brugerbetaling.

Den kommunale, generelt virkende støtte ydes ofte gennem et erhvervsråd eller erhvervsudvalg, som er sammensat med repræsentanter for såvel kommunen som erhvervslivet og arbejdsmarkedets organisationer, jf. 4.3.1.1 nedenfor.

I praksis vil det formentlig i mange tilfælde være vanskeligt at trække en klar grænse for, hvornår den generelt virkende indsats hører op, og aktiviteterne i stedet får karakter af ulovlig direkte støtte til enkeltvirksomheder. Overtagelse af opgaver som f.eks. konkret revisionsvirksomhed for enkeltvirksomheder ligger klart uden for området for den lovlige støtte.

En anden afgrænsning må ske på baggrund af opgavefordelingen mellem forskellige offentlige myndigheder, hvor der f.eks. ved uddannelsesaktiviteter kan være tale om, at opgaven kan være henført til et andet niveau end det kommunale.

4.3.1.1. Støtte via erhvervsråd eller -fonde.

Mange kommuner vælger at kanalisere den generelt virkende indsats over for erhvervslivet via erhvervsråd eller erhvervsfonde, hvis virksomhed i større eller mindre udstrækning er finansieret af kommunen, og i hvis bestyrelser kommunalbestyrelsesmedlemmer undertiden har sæde.

Kommunerne kan ikke ved at indskyde et sådant ekstra led mellem kommunalbestyrelsen og en bestemt aktivitet udvide råderuinmet udover, hvad der i øvrigt gælder for kommunal virksomhed. Det tilskud, der ydes fra en kommune, må således ikke overstige, hvad der i erhvervsrådet eller - fonden anvendes til lovlige kommunale erhvervsfremmeopgaver.

En kommunalbestyrelse kan ligeledes kun være repræsenteret i ledelsen af selskaber, institutioner mv., der driver erhvervsvirksomhed eller yder tilskud til sådan virksomhed, når virksomheden er af en sådan karakter, at den lovligt ville kunne varetages af kommunen selv (forarbejdning og afsætning af biprodukter, accessorisk virksomhed og forsyningsvirksomhed).

Kommunal repræsentation i selskaber, der varetager ikke-kommunale opgaver er dog fundet lovlig i ganske særlige tilfælde, hvor der foreligger en kvalificeret kommunal interesse i at deltage i ledelsen af erhvervsdrivende selskaber mv. Som eksempel kan nævnes Amtsrådsforeningens deltagelse i bestyrelsen af Falck-koncernen.

Det forhold, at et erhvervsdrivende selskab mv. er leverandør til kommunen eller udøver en virksomhed, som i almindelighed har betydning for kommunen, medfører ikke i sig selv, at der foreligger en sådan kommunal interesse i selskabet, at kommunalbestyrelsen lovligt kan repræsenteres i dets bestyrelse.

4.3.2. Andet.

4.3.2.1. Kommunal jordforsyning.

Kommunernes varetagelse af jordforsyning sker på grundlag af planlægningsmæssige hensyn, og formålet er herudover at sikre borgernes forsyning med byggegrunde.

Udgangspunktet for kommunernes adgang til salg af jordarealer er, at jorden skal sælges til markedsprisen, og at jordsalget skal være en økonomisk forsvarlig disposition for kommunen.

Ved at kræve markedsprisen for et jordareal sikres, at der ikke ved salg ydes ulovligt tilskud til enkeltpersoner.

Det medfører på den anden side også, at det ikke vil være tilstrækkeligt, at kommunen sælger til en pris, der dækker omkostningerne ved jordkøb og byggemodning, hvis markedsprisen ligger højere end dette beløb. Der gælder altså ikke et "hvile i sig selv-princip" på jordforsyningsområdet, således som der gør for kommunernes forsyning af borgerne med el, gas, vand mv.

Jordsalget skal som nævnt dernæst være økonomisk for-svarligt, jf. Indenrigsministeriets cirkulæreskrivelse af 16. februar 1984. Dette vil som udgangspunkt medføre, at såvel omkostninger til erhvervelse af arealet som byggemodningsom-kostninger m.v. skal kunne dækkes af salgssummen. Har en kom-mune imidlertid købt og byggemodnet jord i berettiget for-ventning om, at dette vil være en økonomisk forsvarlig dispo-sition, og det senere viser sig, at det mest økonomisk for-svarlige er at sælge jorden, selvom markedsprisen ikke skaber dækning for de samlede omkostninger, vil et sådant salg være lovligt.

4.3.2.2. Hotel- og kursuscentervirksomhed.

Det er som udgangspunkt ikke nogen kommunal opgave at eje og drive hotel. Der er tale om erhvervsvirksomhed, som bl.a. på grund af konkurrencehensyn er forbeholdt private.

Det er imidlertid anerkendt, at en kommune kan have en lovlig interesse i, at der som led i den nødvendige infra-struktur i et lokalsamfund findes overnatningsmuligheder. Dette formål kan som en undtagelse lovliggøre, at kommunen fx overtager et hotel, der er ved at lukke. Det er dog en betin-gelse, at der ikke findes andre hotelovernatningsmuligheder i lokalsamfundet.

At en kommune således undtagelsesvist kan eje et hotel betyder imidlertid ikke, at en kommune kan drive hotelvirk-somhed. Begrundelsen herfor er konkurrenceforvridning i for-hold til restauratører og hoteller i andre kommuner. Kommunen skal udleje hotellet til markedslejen, dvs. den højeste leje, som hotellet kan indbringe, og på sædvanlige vilkår. Hvis markedslejen ligger under kommunens udgifter til hotellet, vil der kunne være tale om et tilskud til det lovlige kommunale

formål at skaffe overnatningsmuligheder og ikke et tilskud til forpagteren, der jo betaler markedslejen.

Faciliteter for kursus- og kongresvirksomhed anses tilsvarende for et privat erhverv. Kommunal drift af eller støtte til kongrescentre o.lign. er derfor som udgangspunkt ikke tilladt. Som for støtte til hotelvirksomhed må det dog under ganske særlige omstændigheder være lovligt, at kommunen yder en vis støtte, hvor tilstedeværelsen af kursus- eller kongresfaciliteter i området må anses for at have afgørende egnsudviklings- eller turistmæssig betydning for kommunen. I en sag om et mindre, **amt**s kommunal t lån til en selvejende institution, der ville drive lejrskole og kursuscenter mv. på Femø, udtalte Indenrigsministeriet i skrivelse af 29. april 1987: "Idet amtskommunen som regional myndighed har en interesse i at bevare øsamfundene, idet lov nr. 620 af 21. december 1983 om støtte til de små øsamfund ikke anses for udtømmende, og idet centrets påtænkte aktiviteter i øvrigt som helhed ikke ses at ligge uden for, hvad en amtskommune lovligt kan støtte, skal Indenrigsministeriet vejledende udtale, at man på det foreliggende grundlag finder, at amtskommunen lovligt vil kunne yde det pågældende lån." Udover de særlige interesser, der ligger i bevarelsen af øsamfundene, skal udtalelsen imidlertid ses på baggrund af, at den påtænkte virksomhed mere rettede sig mod f.eks.. udlejning til institutioner for børn og unge end kursusvirksomhed af den art, der typisk udøves i private kursuscentre.

Indenrigsministeriet har ved anden lejlighed endvidere udtalt, at kravene til at anse betingelsen om ganske særlige omstændigheder for opfyldt er ganske store, når det drejer sig om et nyt kursuscenter, men synes at kunne lempes en smule, når der er tale om at støtte bevarelsen af et eksisterende.

Selvom det ikke kan udelukkes, at der herved påføres hotelerhvervet konkurrence, kan kommunerne ifølge gammel praksis lovligt etablere og støtte vandrerhjem og campingpladser. Kommunernes muligheder på disse områder må ses i sammenhæng med kommunernes adgang til at fremme turismen i området.

4.3.2.3 Forsamlingshuse, medborgerhuse og udlejning af lokaler til selskaber, der selv sørger for serveringen.

Kommunerne har altid kunnet stille kommunale lokaler vederlagsfrit til rådighed for at imødekomme borgernes behov for fællesfaciliteter til mødevirksomhed samt til andre kulturelle, idrætslige og lignende formål. Kommunerne har ligeledes altid kunnet yde tilskud til etablering og drift af private lokaler til sådanne fælles formål, typisk forsamlingshuse og i nyere tid medborgerhuse. Det er uden betydning for vurderingen af retstilstanden, om der i de nævnte lokaler er køkkenfaciliteter, der kan benyttes af brugerne i forbindelse med de aktiviteter, der foregår i lokalerne.

Begrundelsen for, at kommunerne har kunnet påtage sig denne opgave, har været, at kommunerne traditionelt har indtaget en aktiv rolle med hensyn til at skabe rammerne for det kulturelle og politiske liv mv. - specielt som det udfolder sig i de lokale foreninger. Det har aldrig været stillet som betingelse for kommunens engagement, at der ikke måtte findes egnede private forsamlingssteder i lokalsamfundet. Man har altså accepteret, at kommunen på dette almene område konkurrerer med fx. private restaurationsvirksomheder, der udlejer selskabslokaler. Der har heller aldrig været stillet krav om, at der skulle opkræves leje af lokalerne for at mindske denne konkurrence.

Det må endvidere antages, at sådanne møde- og samlingslokaler også kan stilles til rådighed for borgernes mere private forsamlinger. Der er tradition for, at private har kunnet bruge forsamlingshusene til private fester og sammenkomster, hvad enten forsamlingshusene er private eller drives med kommunal støtte. Det antages derfor også at være lovligt, at kommunen stiller lokaler til rådighed for sådanne aktiviteter.

Det vil imidlertid ikke være lovligt, at kommunen yder tilskud til private sammenkomster af denne karakter, idet der da vil være tale om ulovlige tilskud til enkeltpersoner. Det er derfor en betingelse for brug af kommunale lokaler til sådanne formål, at kommunens udgifter dækkes. Hvor der er tale om private lokaler med kommunalt tilskud, må det tilsvarende sikres, at lokaleudlejningen drives på en sådan måde, at det

kommunale tilskud ikke kommer de private sammenkomster til gode.

4.3.2.4. Kommunale anlægstilskud til erhvervs- og arbejdsmarkedsuddannelsesskoler.

Tidligere var beskæftigelsesfremme udelukkende en statslig opgave. Dette skyldtes formentlig, at beskæftigelsesfremmende foranstaltninger oftest indebærer et mere eller mindre udpræget element af støtte til enkeltvirksomheder eller på anden måde griber ind i markedsmekanismerne. Kommunerne kunne derfor kun deltage i beskæftigelsesfremme i tilfælde, hvor der forelå lovhjemmel.

I de senere år er kommunerne gennem lovgivningen blevet tildelt en noget større rolle på beskæftigelsesområdet, jf. kapitel 3.5. Denne lovgivning hviler imidlertid på det udgangspunkt, at kommunal støtte til enkeltvirksomheder kræver lovhjemmel - også i de tilfælde, hvor formålet med støtten angiveligt er at skaffe f.eks. ungdomsarbejdsløse i beskæftigelse, jf. bl.a. forarbejderne til lov om beskæftigelsesmuligheder for unge samt den nu ophævede lov om jobskabelse.

Når en kommune varetager en i øvrigt lovlig kommunal opgave, kan den i et vist omfang som et biformål tage beskæftigelsesmæssige hensyn. Eksempelvis kan nævnes, at en kommune i forbindelse med en licitation over kommunale bygge- og anlægsarbejder lovligt kan stille krav om, at der ved arbejdets udførelse ekstraordinært beskæftiges EFG-elever eller lærlinge, når dette er muligt. Den særlige kommunale interesse i at fremme den lokale beskæftigelse rækker dog ikke til, at kommunen uden lovhjemmel kan producere med henblik på afsætning til udenforstående, yde støtte til private erhvervsvirksomheder eller begunstige enkeltpersoner. En henvisning til, at lokalisering af et kursus- og kongrescenter ville have væsentlig beskæftigelsesmæssig betydning for kommunen, kunne således efter Indenrigsministeriets opfattelse ikke i en konkret sag bære en kommunal garanti for aktiekapitalen i et privat selskab, der skulle opføre og drive et kongrescenter.

En anden undtagelse er kommuners og amtskommuners mulighed for at yde støtte til udgifterne ved anlæg af selvejende

undervisningsinstitutioner for erhvervs- og arbejdsmarkedsuddannelserne.

Fælles for disse selvejende institutioner er, at staten helt eller delvis betaler for skolernes drift, ligesom der er mulighed for delvis statsfinansiering af anlægsudgifter. På baggrund af såvel styringen som finansieringen af disse institutioner, må den pågældende undervisning anses for en statslig opgave. Det er derfor også givet, at en kommune ikke kan yde tilskud til skolernes drift.

Efter lov om handelsskoler, tekniske skoler mv. kan staten yde rente- og afdragsfrie lån til opførelse eller køb af bygninger, ombygning mv., med indtil 5/6 af de pågældende anlægs værdi (købesummen). Det er i forarbejderne til loven forudsat, at kommuner og amtskommuner kan medvirke til finansiering af den resterende del af udgifterne, som i øvrigt skal afholdes af den selvejende institution. Det følger heraf, at kommuner og amtskommuner har mulighed for at yde støtte i form af tilskud eller lån til finansiering af hele institutionens andel af anlægsudgifterne.

Mere tvivlsomt har det derimod været, om kommunerne lovligt kunne yde finansieringstilskud med mere end 1/6 i de tilfælde, hvor statsstøtte ikke - eller i hvert fald kun delvis - har kunnet opnås. På baggrund af en sag om udvidelse af Svendborg Tekniske Skole, hvor statsstøtte slet ikke kunne opnås, har Indenrigsministeriet i skrivelse af 16. juni 1987 fundet det lovligt, at såvel amtskommune som kommune deltog i finansieringen med tilsammen mere end 1/6 af anlægsudgifterne. Det må være en forudsætning for en sådan støtte, at der er en væsentlig kommunal interesse i, at en skole placeres eller skoleudvidelse foretages netop i det pågældende område. Sådan interesse vil typisk foreligge, når en stor del af de elever, der går på skolen, har bopæl i det pågældende område. Af motiverne til forslag til lov om erhvervsskoler, der er fremsat af undervisningsministeren den 6. oktober 1988 fremgår således, at kommuner og amtskommuner eventuelt kan finansiere mere end 1/6 af anlægsomkostningerne, hvis staten ikke har kunnet afsætte de nødvendige lånemidler.

Amter og kommuner har ligeledes mulighed for at støtte anlæg af skoler, der oprettes med hjemmel i lov nr. 237 af 6. juni 1985 om arbejdsmarkedsuddannelser.

Specialarbejderuddannelsen finder sted på specialarbejderskolerne, der enten kan være statsdrevne eller selvejende institutioner, hvis drift finansieres ved 100 pct. statstilskud. Da der som udgangspunkt er tale om en statslig opgave, må kommunerne være afskåret fra at yde driftstilskud selv i de tilfælde, hvor statslig støtte til driften ikke kan opnås. Ligeledes må kommunalt tilskud til anlægsudgifter være udelukket, når det drejer sig om egentlige statsdrevne skoler.

For så vidt angår selvejende specialarbejderskoler kan staten yde tilskud til anlægsudgifter gennem statslån, der dækker op til 85 pct. af udgifterne. Som det er tilfældet ved handelsskoler, tekniske skoler mv., fremgår det også her af forarbejderne til loven, at kommunerne kan engagere sig i finansieringen af den del af anlægsudgifterne, der ikke dækkes af realkredit- og statslån.

Efteruddannelse af faglærte samt eventuelt efteruddannelse for andre grupper efter kapitlerne IV og V i arbejdsmarkedsuddannelsesloven foregår dels på specialarbejderskoler, tekniske skoler og teknologiske serviceinstitutter, dels på skoler, der specielt er indrettet med henblik på netop disse efteruddannelser. Sidstnævnte skoler kan modtage kommunal støtte til anlægsudgifter efter samme regler som specialarbejderskolerne.

De erhvervsintroducerende kurser - de såkaldte EIFL- og EIFU-kurser - foregår i almindelighed på specialarbejderskoler. Der kan dog i særlige tilfælde ydes statstilskud til anlæg af særlige skoler, der specielt er indrettet til disse kurser. Også i dette tilfælde må der kunne ydes supplerende tilskud fra kommuner og amtskommuner efter de ovenfor anførte retningslinier.

Den adgang, som kommuner og amtskommuner har for - gennem finansiering af anlægsudgifterne ved opførelsen af skoler - at ændre på den centrale planlægning, modificeres ved, at statstilskuddet til driften af skolerne skal godkendes af statslige myndigheder.

4.3.2.5. Kommuners deltagelse i forsknings- og udredningsarbejde samt udviklingskontrakter.

Forskningsvirksomhed har traditionelt været tæt knyttet til uddannelsessektoren, og generel støtte til forskningsinstitutioner er overvejende blevet anset for en statslig opgave. Der findes dog enkelte undtagelser herfra. Institut for Grænseregionsforskning er således blevet til i et specielt samarbejde mellem staten og Sønderjyllands Amtskommune, der blev indledt ved en aftale mellem amtskommunen og Undervisningsministeriet, jf. Finansudvalgets aktstykke nr. 123 af 9. december 1975. Sydjysk Universitetscenter finansieres bl.a. af Ribe Amtskommune og flere af regionens kommuner, hvoraf Esbjerg Kommune er største bidrager.

Kommuner må antages at kunne iværksætte og støtte konkrete forskningsinitiativer i det omfang, at den herved tilvejebragte viden er af væsentlig betydning for løsningen af de kommunale opgaver.

En kommune kan imidlertid ikke uden særlig hjemmel iværksætte eller yde tilskud til generelle udredningsprojekter, der er uden lokal tilknytning, og som derfor ikke kan henføres til det lokale opgaveniveau.

En særlig form for kommunal deltagelse i forskning findes i de såkaldte udviklingskontrakter, der indgås mellem kommuner og private erhvervsvirksomheder, og som typisk har dobbelt sigte. Dels sigter samarbejdet mod udvikling af produkter, som kommunen ønsker at aftage, dels mod at fremme produktudvikling i virksomheden, der giver muligheder for øget produktion og eventuel eksport. Muligheder, som typisk ikke ville have eksisteret uden den offentlige deltagelse i udviklingskontrakten.

De nærmere forhold vedrørende den statslige styring af offentlige myndigheders deltagelse i udviklingskontrakter er beskrevet ovenfor i kapitel 3.3.2.6. Kommunerne har herudover mulighed for i et vist omfang at indgå udviklingskontrakter uden Udviklingsfondets medvirken.

4.3.3. Nødstedte virksomheder.

En undtagelse fra den generelle regel om, at kommuner ikke lovligt kan støtte enkelte virksomheder, er den meget snævre adgang, som det i ældre indenrigsministeriel praksis har været antaget, at kommunerne havde til at støtte nødstedte virksomheder, hvis bevarelse var af essentiel betydning for kommunens økonomi. Denne adgang er oprindelig blevet støttet på nødretslignende betragtninger, hvorefter det er anset for lovligt, at en kommune benytter sig af et i øvrigt ulovligt middel, nemlig direkte støtte af virksomheden, for at redde et større gode, kommunens økonomiske eksistens.

Under nutidige forhold forekommer det ikke sandsynligt, at betingelserne for at yde støtte vil kunne være opfyldt, idet lukning af en virksomhed normalt ikke medfører noget umiddelbart indkomsttab. Det må således anses for sandsynligt, at adgangen til at støtte nødstedte virksomheder er meget begrænset.

Kapitel 5. Udvalgets overvejelser og forslag.

5.1. Udvalgets overvejelser.

5.1.1. Kritik af de nugældende muligheder for kommunal erhvervspolitik.

Som det fremgår af kapitel 2 og 4, har man her i landet traditionelt ment, at kommunerne først og fremmest kunne fremme erhvervslivets udvikling ved at levere gode serviceydelser til en lav skat og ved at sørge for en hurtig og erhvervsvenlig administration af regler om planlægning, miljøgodkendelse m.v.

Kommunerne løser derudover på eget initiativ en række generelle rådgivningsopgaver over for virksomhederne.

Som det fremgår af kapitel 3, er det offentliges mere direkte erhvervsrettede aktiviteter, såsom teknologifremme, egnsudvikling etc. hidtil blevet administreret med en meget beskeden kommunal medvirken.

Der er fra kommunal side rejst ønske om ændringer i tingenes tilstand. I dette afsnit diskuteres ønskerne, medens udvalgets øvrige overvejelser og forslag præsenteres i de følgende afsnit.

Fra kommunal side er det under udvalgsarbejdet blevet fremført, at de senere års markante udvikling af den lokale erhvervsfremmeindsats har højnet kompetenceniveauet vedrørende erhvervsforhold i de kommunale enheder. Samtidig viser erfaringerne, at de lokale myndigheders særlige muligheder for at mobilisere lokalsamfundene omkring de erhvervsmæssige problemstillinger er af væsentlig betydning for skabelse af vækstmiljøer. Disse forhold i forening med den omstændighed, at der gennem den øvrige kommunale opgavevaretagelse er gode muligheder for at tilrettelægge nuancerede, lokalt tilpassede foranstaltninger, begrundes, at kommunerne finder det hensigtsmæssigt, at der tilvejebringes hjemler, der udvider deres muligheder for at fremme den lokale erhvervsudvikling inden for rammen af en koordineret erhvervspolitik.

Det skal tilføjes, at kommunerne siden kommunalreformen har fået et stadigt mere omfattende ansvar for det lokale sam-

fund og dermed også en stadigt voksende interesse for dettes udvikling. Samtidig er kommunerne blevet pålagt en betydelig rolle i beskæftigelsespolitikken, især i administrationen af ordningerne for ungdomsarbejdsløse og langtidsledige.

En meget stor del af midlerne til løsning af de kommunale opgaver skal tilvejebringes ved lokal beskatning. Kommunerne er derfor stærkt afhængige af den indkomst og beskæftigelse, der skabes i det lokale erhvervsliv. Det kan da forekomme utilfredsstillende, at kommunerne stort set er afskåret fra at yde en direkte indsats for at fremme dette erhvervsliv.

Fra kommunal side er gjort gældende, at en større direkte og målrettet indsats kan medvirke til at skabe og sikre nye erhvervsaktiviteter, Med henvisning til velfærdsinteressen peger kommunerne på, at ligesom staten har interesse i at styrke de store eksporterende virksomheder som "lokomotiver" for udviklingen, har amter og kommuner interesse i at fremme og styrke regionale og lokale "lokomotiver".

Kommunerne mener at have særligt gode muligheder for at bidrage til at fjerne barrierer for iværksættere og mindre virksomheder, hvoraf nogle - men naturligvis ikke alle - herved får forbedrede muligheder for vækst.

Heroverfor har man traditionelt henvist til, at kommunerne savner forudsætninger for at bedømme de enkelte virksomheders effektivitet og afsætningsmuligheder, således at et aktivt kommunalt engagement let vil blive ensbetydende med kortsigtet beskæftigelsesfremme i ineffektive virksomheder, ligesom et sådant engagement let fører til konkurrence på kommunekasserne.

Kommunerne fremhæver imidlertid, at de nævnte risici kan reduceres afgørende, dels gennem bestemmelser vedrørende omfanget af det økonomiske engagement, og dels ved etablering af organer, der kan sikre, at de kommunale midler investeres på baggrund af professionelle bedømmelser af aktiviteterne.

Imidlertid har der ikke fra kommunal side været noget ønske om at få mulighed for direkte kommunal produktion eller økonomiske tilskud til enkeltvirksomheder.

Kommunerne har dog det synspunkt, at kommuner og/eller erhvervsudviklingsselskaber i et begrænset omfang bør kunne

deltage med ansvarlig indskudskapital i iværksætterprægede virksomheder og aktiviteter, der har til formål at udfylde særlige behov i den regionale eller lokale erhvervsstruktur. Kommunerne henviser i denne sammenhæng til erfaringer fra de erhvervsaktiviteter, som kommuner og amter allerede forestår, samt de planer og overvejelser om udbygning af erhvervsserviceforanstaltninger m.v., som for øjeblikket behandles i flere kommuner. Disse erfaringer peger på, at den fornødne forretningsmæssige ekspertise til håndtering af investeringer o.a. kan tilvejebringes gennem etablering af organer, der samtidig muliggør disponering af offentlige og private midler, og som muliggør ansættelse af medarbejdere med de rette professionelle kvalifikationer.

Kommunerne er opmærksomme på, at konkurrence mellem kommunekasserne er uønskelig. Man peger derfor på, at der samtidig med indførelse af større erhvervspolitiske frihedsgrader bør fastsættes en øvre grænse (ramme) for de kommunale aktiviteter på de områder, som de nye frihedsgrader berører.

Alt i alt fremhæves det fra kommunal side, at den traditionelle kommunale opgave at tilvejebringe infrastruktur bør defineres bredere end hidtil. Små og mellemstore virksomheder er i stigende grad afhængige af en sektororienteret infrastruktur.

Der henvises i den forbindelse til, at kommunerne i en række lande, vi ofte sammenligner os med, varetager betydningsfulde erhvervsfremmeopgaver.

I Sverige og Norge engagerer kommuner og amtskommuner sig i både generel erhvervsfremme og enkeltvirksomheder gennem etablering af udviklingsselskaber.

En undersøgelse i Sverige af de kommunale udviklingsselskaber viste, at 86 af de 182 selskaber havde haft negativt resultat for 1981. Næsten ligeså mange havde et positivt driftsresultat. I Sverige er der herefter sket en forskydning i selskabernes opgaver, så de har øget deres virksomhed i rådgivningsspørgsmål, stimulering af samarbejde, opøgning af finansieringskilder og produktionsudviklingsopgaver.

I England findes der en særlig paragraf i Local Government Act, som giver de lokale og regionale myndigheder ret til

at inddrive en særlig skat op til en nærmere fastsat overgrænse.

Disse midler har været anvendt til lokale og regionale myndigheders støtte til enkeltvirksomheder og iværksættere. I de senere år er midlerne i stigende grad blevet kanaliseret over i separate fonde og selskaber, som har til formål at stimulere den lokale/regionale erhvervsaktivitet og beskæftigelse.

I Sverige har man derudover i et vist omfang decentraliseret den industripolitiske støttevirksomhed, idet dele af de industripolitiske midler fordeles til länenene, dels gennem grundbevillinger, dels som sagsafhængige bevillinger.

Også i Holland er provinser og regioner involveret i tilrettelæggelsen og driften af eksportfremmepolitikken.

Med henvisning hertil efterlyses fra kommunal side en decentralisering af den statslige erhvervsfremmepolitik. Det fremhæves, at der ofte rejses kritik af, at støtteordningernes mangfoldighed vanskeliggør overblikket. Der peges i den forbindelse på, at det som led i en konsolidering og af bureaukratisering af de industripolitiske virkemidler bør overvejes at overlade kommunerne en rolle som formidler mellem navnlig de mindre virksomheder og de statslige eksport- og teknologi-fremmemyndigheder.

I fortsættelse heraf fremhæves det, at kommunerne bør have øgede muligheder og et større ansvar for at de ledige modtager en uddannelse, der gør dem egnede til fornyet beskæftigelse.

5.1.2. Erhvervspolitikken rolle i den økonomiske politik.

Erhvervspolitikken har i de seneste år fået en væsentlig mere central placering i dansk økonomisk politik. Dette skyldes bl.a., at den generelle økonomiske politik ikke alene har kunnet sikre den nødvendige vækst, omstilling og fornyelse i dansk erhvervsliv. De erhvervspolitiske virkemidler supplerer den generelle økonomiske politik med henblik på at overvinde særlige barrierer på områder, hvor de markeds-mæssige tilskyndelser har vist sig utilstrækkelige. Det gælder i særdeleshed barrierer for virksomhedernes udviklingsmuligheder på områder,

hvor internationaliseringen har synliggjort nogle alvorlige strukturproblemer for dansk erhvervslivs fremtidige udviklingsevne og -muligheder.

Målet for den danske erhvervspolitik er helt overordnet at øge erhvervssektorens størrelse og konkurrenceevne ved at skabe de bedst mulige udviklingsbetingelser i virksomhederne med henblik på vækst i produktion, eksport og antallet af arbejdspladser.

Erhvervspolitikens virkemidler er i stigende grad blevet rettet mod den erhvervsmæssige infrastruktur i bred forstand. Det gælder f.eks. den teknologiske infrastruktur, hvor der er tale om tendenser i retning af øget decentralisering, eksempelvis ved etablering af regionale teknologiske informationscentre. Denne udvikling modsvares af, at traditionel egnsudviklingsstøtte indgår med relativt aftagende vægt i den statslige erhvervspolitik.

Kommunerne har traditionelt fremmet erhvervsudviklingen gennem de etablerede sektorpolitikker, planlægning, miljøpolitik, forsyning, veje, jordpolitik, kulturpolitik, uddannelsesforanstaltninger, institutionsudbygning, skattepolitik m.v.

Kommunernes erhvervsengagement standser imidlertid ikke hermed. De kommunale forvaltninger har betydelig indsigt i skatteforhold, arbejdsmiljøforhold, materiale- og teknologi-anvendelse, bygningsforhold, organisations- og ledelsesforhold m.v.

Erhvervsvirksomhederne er i stigende grad opmærksomme på den udviklingsmæssige betydning af den kommunale indsats på disse områder. I takt med udvikling af større gensidig forståelse mellem virksomheder og kommuner har kommunerne og virksomhederne etableret en meget bred vifte af erhvervsfremmende aktiviteter som behovsbestemte supplementer til infrastrukturpolitikkerne.

Udvalgets undersøgelser viser, at det kommunale engagement i erhvervsfremmen er så bredt og nuanceret, at der ikke gennem dette udvalgsarbejde har kunnet etableres en fuldstændig og udtømmende afgrænsning af området.

Udvalget ser imidlertid heller ikke en sådan fuldstændig afgrænsning som et mål, - tværtimod.

Formålet for arbejdet er at styrke dynamikken i erhvervsudviklingen til gavn for økonomi og beskæftigelse bl.a. ved at sikre en samlet forbedret effektivitet i de erhvervspolitiske foranstaltninger.

Udvalgets overvejelser og forslag skal derfor ses på baggrund af udvalgets generelle opfattelse af,

at de aktiviteter, der finder sted i henhold til de nu gældende regler, samt de samarbejdsflader mellem kommuner og erhvervsvirksomheder, der er opstået som en konsekvens heraf, skal bevares og styrkes, således at mulighederne for samarbejde mellem erhvervsliv og kommuner forbedres, at eventuelle regeldannelser eller lovgivning på særlige områder skal bedre mulighederne for samvirke mellem den private og offentlige sektor samtidig med, at lokalområdernes forskellige behov kan tilgodeses,

at kommunernes beskæftigelsesindsats, - som nu i væsentligt omfang tilgodeser de langtidsledige, - kan drejes mod eller suppleres med indsatser for at skabe nye almindelige arbejdspladser i den private sektor,

at den kommunale erhvervsfremmeindsats ikke må medføre konkurrenceforvridning eller modvirke en sund udvikling i eksisterende og kommende virksomheder, hvilket indebærer, at der må sættes grænser for det kommunale økonomiske engagement i erhvervsfremme. Disse grænser kan dog ikke være meget detaljerede.

5.1.3. Udvalgets almindelige synspunkter om kommunerne og erhvervslivet.

De kommunale forvaltninger har betydelig indsigt i skatteforhold, arbejdsmiljøforhold, materiale- og teknologianvendelse, bygningsforhold, organisations- og ledelsesforhold m.v. ligesom der i de amtskommunale og kommunale forvaltninger er betydelige erfaringer med tværgående planlægning.

Denne viden udgør, sammen med den politiske vilje til at styrke lokalsamfundenes udviklingsmuligheder og det stadigt forbedrede samarbejde mellem kommunerne og virksomhederne, et væsentligt aktiv i dansk erhvervspolitik. Dette aktiv kan ud-

nyttedes med størst resultat, hvis de nationale, regionale og lokale erhvervspolitiske initiativer koordineres.

Det er den lokalt formulerede erhvervspolitik styrke, at den nærmere udformning af virkemidlerne heri kan ske på grundlag af de lokale behov. Den lokale erhvervsstruktur, erhvervstraditionerne, som de bl.a. finder udtryk i arbejdskraftens kvalifikationsstruktur samt den politiske tradition i området, danner således baggrund for, at de konkrete erhvervsfremmeforanstaltninger varierer stærkt fra kommune til kommune og fra region til region.

De gældende kommunalfuldmagtsregler danner det retlige grundlag for denne virksomhed. Reglerne giver kommuner og amtskommuner en særlig frihed, idet de indebærer, at kommuner og amtskommuner i vid udstrækning kan påtage sig løsningen af opgaver, som ikke er særligt hjemlet i lovgivningen.

Som nærmere beskrevet i kapitel 4 fremstår grænserne for denne frihed ikke altid skarpe. Dette skyldes bl.a., at det kommunale tilsyn typisk kun udtaler sig om konkrete fortolkningsspørgsmål, når disse er rejst af kommuner eller borgere i relation til påtænkte eller truffne beslutninger i kommunalbestyrelserne. Kommunalfuldmagtsreglernes mindre præcise karakter kan på denne baggrund i enkelte tilfælde medføre, at der i en periode kan være tvivl om, hvorvidt kommunerne lovligt kan varetage en opgave.

Da der imidlertid altid eksisterer en mulighed for, at kommunerne kan indbringe eventuelle tvivlsspørgsmål for tilsynsmyndighederne, finder udvalget dog, at den generelle afgrænsning af kommunernes opgaver, der sker gennem kommunalfuldmagtsreglerne, langt er at foretrække for en udtømmende lovgivning, der alt i alt ville give en mindre fleksibel retsudvikling på det erhvervspolitiske område.

Udvalget finder således, at afgrænsningen af de kommunale opgaver i relation til kommunal erhvervspolitik fortsat bør bygge på centrale retsprincipper, som de finder udtryk i tilsynsmyndighedernes praksis; retsprincipper, der er baseret på samfundsøkonomiske og forvaltningspolitiske overvejelser om hensigtsmæssigheden af opgavernes placering under hensyn til generelle træk i samfundsudviklingen. I den forbindelse finder

udvalget anledning til at nævne, at forholdet mellem den private og den offentlige sektor har været og formentlig fremover vil blive underlagt betydelige forandringer.

Udvalget har på denne baggrund overvejet, om der er grund til at ændre et af de hidtidige hovedprincipper i kommunalfuldmagtsreglerne for så vidt angår kommunerne og erhvervslivet, nemlig at en kommune ikke kan yde økonomisk støtte til enkeltvirksomheder.

Der er i udvalget enighed om, at kommuner fortsat ikke bør kunne yde økonomisk støtte til enkeltvirksomheder.

Heraf følger, at kommuner fortsat bør være afskåret fra at støtte enkeltvirksomheder gennem salg af jord under markedspris, lave takster for forsyningsvirksomheders leverancer til erhvervslivet m.v.

I fortsættelse heraf har udvalget overvejet, om kommuner bør have udvidet adgang til helt eller delvis at eje virksomheder, hvis disse virksomheder drives på sædvanlige kommercielle vilkår.

Ved vurderingen heraf har udvalget taget udgangspunkt i, at der i Danmark ikke er tradition for, at det offentlige ejer erhvervsvirksomheder, hvilket også finder udtryk i den kommunale styrelseslov, hvorefter kommunale midler, der ikke af hensyn til daglige forretninger skal foreligge kontant, skal anbringes på en i bestemmelsen nærmere fastsat måde. Det er herved en forudsætning, at kommunale midler ikke kan anbringes passivt i f.eks. aktier og lignende. På baggrund af behovet for en mere dynamisk erhvervspolitik, har udvalget fundet anledning til at overveje, hvorvidt lempelser i disse forhold vil være hensigtsmæssige.

Medens udvalget som helhed således ikke mener, at kommunerne bør have mulighed for generelt at støtte erhvervsvirksomheder, skal de kommunale og amtskommunale medlemmer pege på, at der - udover de tilfælde, der accepteres i henhold til de gældende kommunalfuldmagtsregler - kan gives visse begrænsede muligheder for, at kommuner og/eller erhvervsudviklingselskaber kan deltage med ansvarlig indskudskapital i iværksætterprægede virksomheder og aktiviteter, der har til formål

at udfylde særlige behov i den lokale eller regionale erhvervsstruktur.

De kommunale medlemmer fremhæver, at sådanne økonomiske engagementer ikke skal betragtes som støtte til enkeltvirksomheder, men skal betragtes som strukturinvesteringer, der har til formål at styrke grundlaget for den lokale velfærdsudvikling.

De kommunale medlemmer fremhæver endvidere, at de kommunale midler kun må udgøre en begrænset andel af den enkelte virksomheds aktiekapital, at der fastsættes grænser for den længste varighed af det kommunale engagement, og at midlerne iøvrigt skal være tilbagebetalingspligtige efter samme regler, som gælder for statslige engagementer.

Det er fra statslig side fremhævet, at kommunerne ikke bør være medejere af enkeltvirksomheder, eftersom dette vil virke konkurrenceforvridende mellem virksomhederne indbyrdes og påføre skatteyderne yderligere økonomiske byrder.

Kapitaltilførslen til enkeltvirksomheder tilvejebringes - samfundsøkonomisk set - mest effektivt gennem det almindelige kapitalmarked. Dette gælder også, når det drejer sig om ejerkapital og ansvarlig kapital. Virksomhederne vil kun være interesserede i kommunale kapitalindskud, hvis denne form for kapitaltilførsel er billigere - eller mere risikovillig (og dermed også billigere) - end kapitaltilførsel via kapitalmarkedet. Der er således også i disse tilfælde reelt tale om, at der ydes støtte til enkeltvirksomheder.

De statslige medlemmer af udvalget finder i fortsættelse heraf, at kommunerne heller ikke bør kunne indskyde kapital i de nedenfor omtalte iværksættercentre og udviklingsselskaber, idet et kommunalt engagement formentlig først og fremmest vil komme på tale, hvis risikoen for tab er meget stor.

En sådan subsidiering vil på længere sigt påføre landet som helhed et velfærdstab ved at fastholde produktionsaktiviteter, der kan gennemføres billigere andetsteds - enten her i landet eller i udlandet.

Selv uden kapitalindskud har kommunerne en vigtig rolle at spille i sådanne organer i kraft af dels lokalkendskab, dels de almindelige kommunale opgaver.

Der er enighed i udvalget om, at i det omfang der gives kommunerne adgang til et øget erhvervspolitisk engagement, bør der fastsættes en ramme for den samlede ressourceindsats til erhvervsfremme.

5.1.4. Arbejdsdeling mellem staten og kommunerne på det erhvervspolitiske område.

Udvalget ser ganske særligt gunstige muligheder for at effektivisere indsatsen over for iværksættere og små- og mellemstore virksomheder ved en koordineret kommunal erhvervsfremme.

Kommunen har modsætningsvis ikke så gode muligheder for at effektivisere indsatsen over for de store virksomheder. Her har staten langt bedre muligheder.

Udvalget skal derfor pege på, at den statslige erhvervsfremmeindsats lettere kan nå de små virksomheder, hvis kommunerne inddrages i administrationen. Som led i koordinationen peger udvalget på, at det bør overvejes at overflytte elementer af de statslige virkemidler og støtteordninger til regionale eller lokale erhvervsfremmeorganisationer. Erfaringer fra igangværende projekter og forsøgsordninger (f.eks. Nord-Tek og Start Lolland) antyder, at der vil være fordele ved sådanne koordineringsmetoder.

Kommunens rolle over for de store virksomheder vil da være at tilpasse investeringer og service til virksomhedernes behov og samtidig medvirke til, at de store virksomheders kraft og ressourcer i størst mulig udstækning medvirker til opbygningen af lokalsamfundenes øvrige virksomheder og iværksættere.

Selv om de regionale forskelle i Danmark er væsentligt mindre end f.eks. i de øvrige skandinaviske lande, er der betydelige variationer med hensyn til de erhvervsmæssige udviklingsbetingelser.

Den kommunale erhvervspolitik må i høj grad være et spejl af de lokale brugeres behov.

Der vil derfor også fra region til region være store forskelle for så vidt angår indholdet af de lokale erhvervspolitiske initiativer. Det betyder, at der også vil være for-

skel på, hvilke former for erhvervspolitisk koordinering mellem staten, amterne og kommunerne, der er hensigtsmæssig.

5.2. Udvalgets forslag.

5.2.1. Disposition for udvalgets forslag.

Udvalget har på denne baggrund samlet sine forslag om følgende emner:

Først drøftes (afsnit 5.2.2), hvorledes koordinationen mellem den kommunale og den statslige erhvervspolitik kan forbedres.

Herefter stilles forslag vedrørende kommunal erhvervs-service (afsnit 5.2.3), iværksættercentre (afsnit 5.2.4), teknologifremme (afsnit 5.2.5), udviklingsselskaber (afsnit 5.2.6), uddannelsesforhold m.v. (afsnit 5.2.7), og EF-tilskud (afsnit 5.2.8).

Efter udvalgets opfattelse har de nedenfor omtalte forslag ikke en sådan karakter, at de giver anledning til kompensation i henhold til det udvidede totalbalanceprincip.

5.2.2. Bedre koordinering af lokal og central erhvervspolitik.

Det fremgår af kapitel 2 og 3, at kommunerne yder en aktiv erhvervsfremmende indsats gennem tilrettelæggelse af den lokale infrastruktur i bred forstand, og at kommunerne kun i meget ringe udstrækning deltager i forvaltningen af den statslige erhvervspolitik.

Det er (med de oven for omtalte begrænsninger) udvalgets opfattelse, at kommunerne bør have bedre mulighed for at spille en mere aktiv erhvervspolitisk rolle, både gennem inddragelse i administrationen af den statslige erhvervspolitik og gennem egne initiativer.

En sådan mere aktiv rolle vil imidlertid forudsætte en bedre koordinering, såvel mellem stat, amt og kommune som mellem myndigheder på samme niveau.

Koordineringen er nødvendig for at undgå overlapning og for at muliggøre koordinerede programmer på tværs af administrative grænser.

Udvalget foreslår derfor, at de (amts)kommuner, der er aktivt engagerede i erhvervspolitikken, danner regionale samarbejdsorganer med den opgave at

koordinere erhvervspolitiske initiativer i kommunerne være et formidlende led mellem statslig og kommunal erhvervspolitik.

Et sådant regionalt samarbejdsorgan kunne bestå af repræsentanter for de berørte kommuner og amtskommuner samt relevante statslige myndigheder og repræsentanter for erhvervslivet.

5.2.3. Kommunal service.

I kapitel 2 er behandlet den erhvervsfremmende indsats, der består i planlægning, tilrettelæggelse af kommunens produktion af serviceydelser, en hurtig ekspedition af sager, hvor kommunen optræder som myndighed, og almindelig informationsformidling til og fra erhvervslivet.

En række servicemæssige og informationsmæssige aktiviteter gennemføres let inden for rammerne af den nugældende kommunalfuldmagt og er iøvrigt ikke bundet af statslige regelsæt.

Regelstyringen er noget mere fremtrædende i sagsbehandlingsarbejdet, hvor der dog sædvanligvis er muligheder for en vis lokal tilpasning med hensyn til den interne sagsbehandlingsprocedure. En række sagstyper af betydning for erhvervsudvikling skal ofte behandles af flere myndigheder.

Der er efter udvalgets skøn grund til at antage, at en fleksibel og billig produktion af serviceydelser, en overskuelig, kortvarig og velkoordineret sagsbehandling og en effektiv information er af meget stor betydning for erhvervslivets konkurrenceevne og udviklingsmuligheder.

Udvalget anbefaler myndighederne at være opmærksomme på erhvervsfremmehensynet i den fysiske planlægning og ved tilrettelæggelsen af administrationen.

5.2.4. Iværksættercentre.

Det er oven for påpeget, at der er generelle barrierer for igangsættelse af nye virksomheder. Det er udvalgets opfattelse, at det offentlige kan medvirke til at sænke disse barrierer, og at denne opgave vil kunne løses af kommunerne, idet den forudsætter såvel lokalkendskab som et administrativt apparat.

En af de barrierer, som potentielle iværksættere kan støde mod, er problemet med at finde velegnede lokaler til en rimelig leje.

Efter gældende regler kan kommunale erhvervsejendomme (industrihuse) alene opføres i egnsudviklingsområder, og kun hvis der ydes lån fra Industriministeriet, samt som led i frikommuneforsøg.

De kommunale industrihuse med hjemmel i egnsudviklingsloven må kun udlejes eller sælges til én virksomhed, og aftale om udleje eller salg skal være truffet, inden kommunen erhverver industrihuset. Egsudviklingsrådet er dog i færd med at lempe denne praksis.

Udvalget foreslår, at kommunerne får en øget adgang til at etablere erhvervslokaler beregnet på udleje til iværksættere. Sådanne iværksættercentre kunne eventuelt etableres uden nogen klausul om, at lokalerne skal udlejes samlet, eller at udleje skal være sikret, inden lokalerne erhverves. Lokalerne i iværksættercentrene vil skulle udlejes til markedspris. Under frikommuneprojektet er der godkendt forsøg efter disse retningslinier.

Udvalget er opmærksom på, at kommunalt eje af iværksættercentre kan indebære en betydelig risiko for kommunale tab. De kommunale repræsentanter skal derfor pege på den mulighed, at der skabes hjemmel til, at kommunernes engagement højst kan udgøre en vis procentdel af byggesummen.

Iværksættercentrene vil da kun kunne oprettes, hvis der kan skaffes privat kapital, og kommunens risiko begrænses til at vedrøre den indskudte kapital.

De statslige repræsentanter finder som tidligere nævnt ikke, at kommunerne bør bidrage med kapital til iværksættercentre.

5.2.5. Teknologisk udvikling.

Udvalget finder, at kommunerne kan spille en væsentlig rolle i formidling af ny teknologi.

Udvalget foreslår derfor, at den offentlige, teknologiske informations- og rådgivningsvirksomhed, der i dag varetages af de teknologiske institutter og T.I.C'erne, udbygges, eventuelt således at der på det lokale niveau bliver mulighed for at oprette og drive kommunale, teknologiske informationscentre. Det er forudsat, at sådanne lokale teknologiske informationscentre vil være af samme beskedne størrelsesorden som de nuværende TIC'er, og at virksomheden i kommunale teknologiske informationscentre er nøje koordineret med den statslige teknologiske informationsvirksomhed, således at overlapning undgås.

Udvalget henviser i den forbindelse til, at der i forbindelse med en analyse af det statslige system på dette område må ske en vurdering af, hvorledes koordinationen mest hensigtsmæssigt tilrettelægges.

En endelig drøftelse af spørgsmålet om etablering af kommunale teknologiske informationscentre, må afvente at den igangværende vurdering af Industriministeriets erhvervsfremmeordninger er afsluttet.

Kommunale informationscentre vil kunne varetage følgende funktioner:

Generel rådgivning og information til især mindre virksomheder i lokalområdet, der ikke selv råder over teknologisk sagkundskab.

Nyttiggørelse i virksomhederne af den viden og erfaring på teknologiområdet, som er oparbejdet i kommunens eget regi. Mulige modeller kunne her være en ordning, hvor der udveksles personale mellem kommunen og virksomhederne, eller en kontaktpersonordning, hvor én eller flere ansatte i kommunen har som særlig opgave at videreformidle teknologisk viden, som oparbejdes i kommunen.

Etablering af samarbejde mellem forskellige virksomheder i kommunen med henblik på at opføre fælles faciliteter til forskning og udvikling; eventuelt også andre samar-

bejdsformer mellem lokale, (små) virksomheder. Kommunen kan med sit kendskab til de lokale virksomheder foreslå projekter, som herefter udføres af virksomhederne selv.

Opbygning af teknisk-videnskabeligt bibliotek.

Formidling af oplysninger om, hvilke krav om kvalificering af arbejdskraften den ny teknologi stiller (evt. i samarbejde med Arbejdsformidlingen).

Indførelsen af en hjemmel til oprettelse af kommunale informationscentre vil være ensbetydende med, at såvel staten som amtskommuner og kommuner tillægges eller kan optage opgaver inden for teknologisk rådgivning af erhvervslivet. Den lokale teknologirådgivning vil i første række være begrundet i, at den tættest mulige føling med brugernes ønsker og behov kan opnås på det lokale niveau.

De lokale, teknologiske informationscentre må samtidig have mulighed for at trække på den specialicerede viden, der opnås i de mere koncentrerede videns- og forskningsmiljøer, som de regionale T.I.C.'er og de teknologiske institutter udgør. Det er en forudsætning for en tilstrækkelig effektiv informationsindsats på det teknologiske område, at der sker en omhyggelig koordination. Der må stilles særlige krav til koordinationen i den fase, hvor de lokale, teknologiske informationscentre etableres. Udvalget forudsætter derfor en gensidig høringspligt for lokale og regionale, teknologiske informationscentre forud for nyetablering eller udvidelser af den hidtidige aktivitet.

5.2.6. Erhvervsudviklingsselskaber.

Med henblik på at fremme koordinering og effektivitet samt at skabe rammer for effektiv idéudnyttelse og initiativkraft foreslår udvalget, at der skabes muligheder for oprettelse af lokale udviklingsselskaber med mulighed for kommunal, amtslig, statslig og privat deltagelse.

Udvalget foreslår, at der åbnes mulighed for etablering af udviklingsselskaber i Danmark efter nedenstående retningslinier.

For at begrænse risikoen for kommunale tab, skal de kommunale repræsentanter pege på den mulighed, at den kapital, kommuner og amtskommuner kan indskyde i udviklingsselskaber, højst kan svare til en vis procentdel af den samlede kapital.

De statslige repræsentanter finder som tidligere nævnt ikke, at kommunerne bør have adgang til at bidrage med kapital til sådanne selskaber.

Et lokalt udviklingsselskab er en sammenslutning af interessenter, der har til formål i forening at fremme erhvervsudviklingen i et område.

Interessenter i et lokalt udviklingsselskab kan være offentlige myndigheder, offentlige undervisnings- og serviceinstitutioner, private virksomheder, banker og sparekasser, andre private og offentlige kapitalformidlingsinstitutioner, organisationer med tilknytning til erhvervsliv og arbejdsmarked og enkeltpersoner. Der kan eventuelt også være tale om en ændring af et eksisterende samarbejde. Der bør normalt være tale om en flerhed af kommuner.

Udviklingsselskabet organiseres som en selvejende institution.

Udvalget foreslår, at de lokale udviklingsselskaber skal kunne løse følgende opgaver.

1. Etablering af erhvervslokaler til udlejning.
2. Undersøgelser- og planlægningsopgaver.
3. Deltagelse i generel markedsføringsvirksomhed for områdets produkter.
4. Erhvervsrådgivningsfunktioner.
5. Rådgivning vedrørende offentlige erhvervsfremme-, uddannelsesmæssige- og arbejdsmarkedsmæssige ordninger.
6. Iværksætterfremme.
7. Andre serviceopgaver.

Selskaberne skal derimod være afskåret fra at støtte enkeltvirksomheder økonomisk.

Ad 1. Den hjemmel, som oven for foreslås givet til kommunerne, skal kunne udnyttes af udviklingsselskaber. Det skal

bemærkes, at etablering af erhvervslokaler bl.a. skal kunne foregå ved anvendelse af lediggjorte kommunale bygninger.

Ad 2. Udviklingsselskaberne skal kunne løse undersøgelses- og planlægningsopgaver af indirekte og direkte betydning for områdets erhvervsudvikling. Der tænkes her på undersøgelses- og planlægningsopgaver på sociale, miljømæssige, uddannelsesmæssige, kulturelle, trafikale, økonomiske, demografiske, markedsmæssige og teknologiske områder.

Udviklingsselskaberne skal desuden kunne formulere og rekvirere forskning m.v. fra forsknings- og uddannelsesinstitutioner og iøvrigt være frit stillet med hensyn til vidensindsamling. Udviklingsselskaberne skal endvidere kunne løse opgaver vedrørende indkøbskoordinering og etablering af udviklingskontrakter. Selskaberne skal dog ikke selv kunne indgå udviklingskontrakter.

Ad 3. Udviklingsselskaberne skal kunne deltage i generelle markedsføringsopgaver.

Ad 4. Udviklingsselskaberne skal kunne yde rådgivning i forbindelse med projekter f.eks. vedrørende brancheomstillinger, genbrugs- og miljøforhold, kultur, turisme, virksomhedssamarbejde m.v.

Ad 5. Udviklingsselskaberne skal kunne tilbyde erhvervsrådgivningsydelser som dem, der allerede tilbydes gennem erhvervsråd og erhvervschefer.

Udviklingsselskaberne skal i samarbejde med de relevante ministerier, styrelser og organer kunne tilbyde en sammenhængende vejledning vedrørende statens erhvervsfremmende, uddannelsesmæssige og arbejdsmarkedsmæssige ordninger.

Endvidere skal udviklingsselskaberne kunne oprette og drive lokale teknologiske informationscentre med de opgaver, som er nævnt ovenfor.

Ad 6. Udviklingsselskaberne skal kunne løse en række opgaver med henblik på støtte til iværksættere og virksomheds-etableringer. Foruden den tidligere nævnte adgang til etablering af erhvervslokaler med henblik på udleje skal udviklingsselskaberne have mulighed for at koordinere og udføre opgaver, som kommunerne lovligt kan varetage og finder hensigtsmæssige.

Ad 7. Udviklingsselskaberne skal kunne påtage sig løsning af sådanne offentlige serviceopgaver, som de deltagende myndigheder finder det hensigtsmæssigt at løse i fællesskab, ligesom selskabet kan stå for anskaffelser, som de deltagende myndigheder finder det hensigtsmæssigt at købe i fællesskab.

5.2.7. Uddannelsesforhold og arbejdsmarkedsspørgsmål.

Spørgsmålet om (amts)kommunernes engagement i uddannelses- og arbejdsmarkedsanliggender indgår i udvalgets kommissorium.

Under henvisning til at disse problemer nu indgående overvejes som led i regeringens **afbureaukratiseringsbestrebelse**r, har udvalget imidlertid ment at måtte afstå fra at stille egentlige forslag.

De kommunale repræsentanter ønsker at pege på den tætte sammenhæng mellem arbejdsmarkedet, uddannelsessystemet og erhvervslivet.

Tilstedeværelsen af en kvalificeret arbejdskraft er en afgørende forudsætning for en dynamisk lokal og regional erhvervsudvikling.

De kommunale repræsentanter skal derfor anbefale, at der åbnes mulighed for, at man regionalt kan fastlægge en uddannelsesstruktur med et tilstrækkeligt og relevant udbud af uddannelser, afstemt efter arbejdsmarkedets og erhvervslivets behov. Der henvises i den forbindelse til de overvejelser, der fremgår af rapporten fra **Lotz-I-udvalget**.

5.2.8. Særligt om EF.

I visse tilfælde har det været muligt for kommuner eller amtskommuner at opnå **EF's** støtte til erhvervsudviklingsaktiviteter, som de efter danske regler i almindelighed ikke har hjemmel til at gennemføre.

Da EF-tilskuddene er et led i fællesskabernes almindelige politik, som også den danske regering har tilsluttet sig, foreslås det, at der tilvejebringes hjemmel til, at (amts)kommuner i det af EF forudsatte omfang kan udføre eller medfinansiere aktiviteter, der modtager tilskud fra EF efter regler svarende til frikommunelovens bestemmelser.

6. Lokal erhvervsstatistik.

Amternes og kommunernes indsats vedrørende udvikling af det lokale erhvervsliv er igennem de senere år intensiveret. I forbindelse hermed er behovet for viden om de lokale virksomheders udvikling og produktionsbetingelser forøget. Dette behov kan til en vis grad tilgodeses gennem Danmarks Statistiks materiale, men der sker dog også mange steder en lokal indsamling og registrering af erhvervsrelevante statistiske oplysninger, fordi man ikke har fundet Danmarks Statistiks oplysninger om de lokale forhold tilstrækkelige.

Danmarks Statistik er imidlertid i besiddelse af et meget stort og meget detaljeret datamateriale, hvoraf kun en mindre del offentliggøres på et vist aggreret niveau. Brugere, der har behov for mere detaljerede oplysninger, har dog mulighed for, på bestilling, at få kørt specialkørsler på mere detaljerede data, ligesom der er mulighed for at blive tilsluttet en af Danmarks Statistiks databanker eller få leveret materiale fra et af de etablerede servicesystemer. Det må dog bemærkes, at Danmarks Statistik af diskretionshensyn ikke kan levere så detaljerede oplysninger, at enkeltvirksomheder vil kunne identificeres.

6.1. Den offentliggjorte statistik.

I det følgende redegøres for den del af den offentliggjorte erhvervsstatistik, der indeholder oplysninger om lokale forhold. Der ses både på virksomhedernes og arbejdsstyrkens fordeling på kommuner og amtskommuner.

6.1.1. Virksomheder i kommunen.

En del af den offentliggjorte erhvervsstatistik indeholder ikke oplysninger på kommunalt niveau. Danmarks Statistik udarbejder dog statistikker på kommunalt niveau og har til en vis grad mulighed for - på bestilling - at køre specialkørsler på mere detaljerede data.

6.1.1.1. Registerbaseret arbejdsstedsstatistik.

Danmarks Statistiks registerbaserede arbejdsstedsstatistik indeholder oplysninger om arbejdssteder med lønnet beskæf-

tigelse. På kommunalt niveau findes oplysninger om antal virksomheder og antal fuldtidsbeskæftigede fordelt på følgende branche-opdeling:

1. Landbrug m.v.
2. Fremstilling m.v., bygge- og anlægsvirksomhed
3. Handel, forretningsservice, tjenesteydelser i øvrigt
4. Offentlige ydelser samt uoplyst.

Til illustration vises oplysningerne for Albertslund Kommune.

Tabel 1. Registerbaseret arbejdsstedsstatistik. Albertslund Kommune 1983.

	Antal fuldtids- beskæftigede hele året	Antal arbejds- steder med løn- net beskæfti- gelse ultimo november	Antal an- sættelses- forhold ultimo november
I alt	17.590	788	20.940
Landbrug m.v.	25	12	40
Fremstilling m.v., bygge- og anlægsvirk- somhed	4.735	172	5.323
Handel, forretningsservice, tjensteydelser i øvrigt	9.215	458	10.801
Offentlige ydelser samt uoplyst	3.615	146	4.776
Årlig lønsum	2.881 mio. kr.		

Kilde: Stat. Efterretninger. Generel erhvervsstatistik og handel. 1987:2

På ainskommunalt niveau findes væsentligt mere detaljerede oplysninger om virksomhedernes størrelse og fordeling på brancher.

I bilag 1 vises de offentliggjorte tabeller for Københavns amtskommune.

Tabel 5 i bilag 1, som viser antal arbejdssteder med lønnet beskæftigelse fordelt efter branchehovedgruppe og størrelse, kan på servicebasis køres for enkeltkommuner med

valgfri inddeling af arbejdsstedernes størrelse og med den ønskede detaljering af brancheopdelingen. Brancheopdelingen kan gøres meget detaljeret. Danmarks Statistik opererer med en opdeling på op imod 600 undergrupper. Der er ligeledes mulighed for at foretage kørsler på en geografisk underopdeling af den enkelte kommune.

Tabel 6 i bilag 1 kan ligeledes køres for enkeltkommuner, men af diskretionshensyn må antal ansatte på den enkelte virksomhed ikke offentliggøres. For mindre kommuner vil denne tabel derfor være uhensigtsmæssig.

Den ovennævnte tabel (tabel 5 i bilag 1) gør det muligt at få en ganske detaljeret kortlægning af erhvervsstrukturen i den enkelte kommune. Det må imidlertid bemærkes, at der er en forholdsvis lang indsamlings- og bearbejdningsstid på disse tal. I sommeren 1988 er tallene for november 1984 offentliggjort og eventuelle servicekørsler vil blive foretaget på 1984-tal.

6.1.1.2. Industristatistik og landbrugsstatistik.

Danmarks Statistik udgiver hvert år publikationen Industristatistik (senest Industristatistik 1986, udkommet i marts 1988), som indeholder mere aktuelle oplysninger om beskæftigelsen i industrien. Industristatistikken har enkelte tabeller med oplysninger om antallet af ansatte i industrien på kommuneniveau. (Eksempler herpå vises i bilag 2 og 3).

Det er dog ikke alle landets kommuner, der er medtaget i disse opgørelser.

Publikationen "Landbrugsstatistik" udkommer ligeledes hvert år. Landbrugsstatistikken indeholder meget detaljerede oplysninger om landbruget. I den seneste udgave af landbrugsstatistikken (Landbrugsstatistik 1986) er der ingen oplysninger på kommuneniveau. De seneste oplysninger på kommuneniveau er offentliggjort i Landbrugsstatistik 1985.

6.1.2. Arbejdsstyrke- og beskæftigelsesstatistik på kommuneniveau.

Danmarks Statistik udgiver årligt i serien Statistiske Efterretninger, Arbejdsmarked, en "geografisk fordelt arbejds-

styrke- og beskæftigelsesstatistik samt pendlingsstatistik", som indeholder oplysninger på kommuneniveau.

Til illustration vises i bilag 4 statistikken oplysninger om Albertslund Kommune.

Som det fremgår af bilag 4, indeholder statistikken oplysninger om arbejdsstyrken i den enkelte kommune fordelt på løn, arbejdsstilling, branche, bopæl samt pendlingsmønster. Statistikken kan således bruges til en kortlægning af den enkelte kommunes arbejdsstyrke. Ud over de opgørelser, der er vist i tabellerne, giver datamaterialet mulighed for en række andre kombinationer af variablene. Danmarks Statistik kan levere specialkørsler af denne type på servicebasis, ligesom visse tabeller kan leveres for vilkårlige underopdelinger af de enkelte kommuner.

Det må imidlertid bemærkes, at oplysningerne ikke er helt aktuelle. I sommeren 1988 er der således offentliggjort oplysninger for 1985. Det må dog forventes, at arbejdsstyrkens sammensætning ændres forholdsvis langsomt, således at dette ikke har den store praktiske betydning. Danmarks Statistik arbejder mod en hurtigere offentliggørelse, således at statistikken vil kunne offentliggøres ca. 15 måneder efter årets udløb.

I samme serie (Statistiske Efterretninger, Arbejdsmarked) offentliggøres Danmarks Statistiks kvartalsvise arbejdsløshedsstatistik, baseret på oplysninger fra Arbejdsdirektoratets centrale register for arbejdsmarkedsstatistik.

Statistikken indeholder aktuelle oplysninger om antallet af personer berørt af ledighed fordelt efter køn, alder, civilstand, statsborgerskabsgruppe, amtskommune, forsikringskategori og ledighedsgrad. Danmarks Statistik sender desuden en lokal arbejdsløshedsstatistik til samtlige kommuner.

6.1.3. Omsætningsstatistik.

Danmarks Statistik udgiver årligt i serien Statistiske Efterretninger, Generel erhvervsstatistik og handel, en omsætningsstatistik baseret på virksomhedernes momsregnskaber.

Omsætningsstatistikken omfatter:

antal momsregistrerede virksomheder fordelt på branchegrupper
omsætningen i de momsregistrerede virksomheder
eksporten fordelt på branchegrupper
antal, omsætning og eksport fordelt efter ejerform
geografisk opdeling af omsætning, eksport, antal virksomheder fordelt på 10 branchegrupper i alle amtskommuner.

I bilag 5 vises et eksempel på den sidste type, der er den eneste af de offentliggjorte tabeller, der er geografisk fordelt.

Der er mulighed for at få lavet specialkørsler på mere detaljerede data, f.eks. på kommuneniveau, men der er dog grænser for, hvor detaljerede tabeller, der kan leveres, idet Danmarks Statistiks krav om fuld diskretion for de enkelte virksomheder skal opfyldes.

Den seneste statistik, offentliggjort i foråret 1988, omhandlede året 1985.

6.2. Den ikke-offentliggjorte erhvervsstatistik.

Foruden de offentliggjorte statistikker, der af praktiske grunde nødvendigvis må være på et vist aggregeret niveau, har Danmarks Statistik en stor mængde mere detaljerede data, der er gjort tilgængelige for brugerne på forskellige måder. For kommunernes vedkommende er de vigtigste KSDB (kommunalstatistisk databank) og KÅS (kommunernes årsservice), som kort omtales i det følgende.

6.2.1. KSDB - kommunalstatistisk databank.

Danmarks Statistik tilbyder brugere direkte adgang til forskellige statistiske databanker, indrettet efter hver sin brugerkreds. En af databankerne er den kommunalstatistiske databank, KSDB.

KSDB indeholder statistik om hver enkelt kommune fordelt på følgende emnegrupper:

1. Personstatistik
 - befolkning og boligforhold
 - uddannelse
 - social sikring
 - arbejdsmarked
 - indkomst og formue
2. Erhvervsstatistik
 - industri
 - byggeri og bygningsforhold
 - generel erhvervsstatistik
3. Offentlige finanser
 - kommunale budgetter og regnskaber
 - ejendoms- og personbeskatning

Statistikken kan aggregeres til flere kommuner, amter og hele landet, men den kan ikke splittes op på områder inden for kommunen.

KSDB indeholder årsstatistik med de nyeste officielle tal sammen med tal for en årrække bagud i tiden. Tallene er fordelt efter mange kriterier og systemet er flexibelt, så der er gode muligheder for selv at fastlægge sine egne grupperinger.

Kommunerne kan benytte systemet enten fra egen EDB-terminal, eller man kan få Danmarks Statistik til at foretage udtræk fra databanken til levering på papir, diskette eller magnetbånd.

6.2.2. KÅS - kommuneårsservice.

Danmarks Statistiks KÅS-system er et sammenhængende statistikservicesystem, der tilbyder levering af en lang række statistiske oplysninger på delområder af kommuner. KÅS-systemet består på nuværende tidspunkt af følgende 5 moduler:

1. KÅS-befolkning
2. KÅS-indkomst
3. KÅS-bolig
4. KÅS-pendling
5. KÅS-beskæftigelse

Med hensyn til erhvervsstatistikken er det navnlig de to sidste - beskæftigelses- og pendlingsstatistikken - der er relevante.

KÅS-pendling giver detaljerede oplysninger om befolkningens pendlingsmønster på valgfri områdeinddelinger (herunder underopdelinger af den enkelte kommune). Oplysningerne vedrører dels pendling mellem bopæl og arbejdssted for alle beskæftigede personer og dels pendling mellem bopæl og uddannelsessted for uddannelsessøgende. Pendlingsoplysningerne fordeles efter bl.a. køn, alder, arbejdsstilling og erhverv.

Oplysningerne leveres dels i form af printede tabeller og dels i form af magnetbånd.

De seneste oplysninger, som er indsamlet i sidste uge af november 1986, kan leveres fra ca. 1. december 1988.

KÅS-beskæftigelse giver oplysninger om befolkningen fordelt efter køn, alder, civilstand, beskæftigelsesforhold samt indkomstforhold. Som et væsentligt element i dette KÅS-modul kan der foretages opgørelser af disse oplysninger på delområder af kommuner dels efter bopæl (natbefolkning) og dels efter arbejdssted eller uddannelsessted (dagbefolkning).

Oplysningerne leveres dels i form af printede tabeller og dels i form af magnetbånd.

De seneste oplysninger vedrører året 1986 og kan leveres fra ca. 1. december 1988.

6.2.3. Det centrale erhvervsregister.

Danmarks Statistik administrerer desuden Det Centrale Erhvervsregister, hvori der findes oplysninger om 460.000 virksomheder i Danmark. Registret kan oplyse offentlige myndigheder og institutioner om disse virksomheders adresse, branche, størrelse, ejerform m.v.

Det er muligt selv at afgrænse sin målgruppe, og der kan foretages stikprøver, f.eks. på grundlag af brancheoplysninger eller oplysninger om antal beskæftigede.

6.3. De kommunale organisationers ønsker til erhvervsstatistikken.

Danmarks Statistik er - som det er fremgået - i besiddelse af ret detaljerede oplysninger om virksomhedernes og arbejdsstyrkens fordeling på kommuner. Oplysningerne offentliggøres kun i oversigtstabeller, men det er muligt at få foretaget servicekørsler på ret detaljerede data på kommuneniveau, ligesom en del oplysninger er tilgængelige i KSDB og KAS.

Da der hovedsageligt er tale om registerbaseret statistik, er der dog en forholdsvis lang indsamlings- og bearbejdningstid på statistikkerne, og det er derfor ikke muligt at foretage servicekørsler på helt aktuelle tal.

En del kommuner finder imidlertid ikke disse statistikker tilstrækkelige til at tilgodese de lokale behov, og der foregår derfor - i amter og kommuner samt en række andre instanser, f.eks. arbejdsformidlingen, arbejdsmarkedsnævn, erhvervs- og turistråd, TIC-centre - en omfattende indsamling af erhvervsrelevante oplysninger.

Det er næppe muligt at tilgodese alle lokale behov gennem en central statistikudarbejdelse, men i de fleste tilfælde vil det nok være hensigtsmæssigt, at dataindsamlingen og databehandlingen foregår centralt. Det vil bl.a. give ensartede og sammenlignelige oplysninger og betyde, at unødvendige dobbeltregistreringer undgås.

I det følgende redegøres kort for de kommunale ønsker til erhvervsstatistikken.

6.3.1. Kommunen som enhed i statistikken.

De væsentligste dele af erhvervsstatistikken er efterhånden blevet omlagt til registerbaseret statistik, hvilket betyder, at statistikken uden vanskeligheder kan opsplittes på større eller mindre områder, f.eks. kommuner eller dele af kommuner. Som tidligere nævnt offentliggør Danmarks Statistik en del af disse oplysninger på kommuneniveau, størstedelen udgives dog ikke, men stilles til rådighed på servicebasis.

Krav til diskretion betyder imidlertid, at Danmarks Statistik ikke kan offentliggøre oplysninger der medfører, at enkeltvirksomheder vil kunne identificeres.

Diskretionshensynet betyder, at der er grænser for, hvor små områder det vil være meningsfyldt at opsplitte statistikken i, idet oplysninger, der betyder, at enkeltvirksomheder vil kunne identificeres, automatisk fjernes fra statistikken. For de mindre kommuner, der kun har en eller to virksomheder i hver kategori, medfører diskretionshensynet, at disse virksomheder fjernes fra statistikken.

Der er således visse former for erhvervsstatistik, som det vil være meningsløst at producere på kommuneniveau for de mindre kommuner.

De kommunale organisationer har fremsat ønske om, at kravene til diskretion lempes, således at hensynet til enkeltvirksomheder ikke hindrer produktion af erhvervsstatistik på kommuneniveau.

Danmarks Statistik er imidlertid af den opfattelse, at en forudsætning for, at virksomhederne vil indberette pålidelige oplysninger er, at oplysningerne behandles fortroligt.

6.3.2. Aktualiteten.

De kommunale organisationer har gjort opmærksom på, at det er af overordentlig stor betydning for de lokale erhvervspolitiske initiativer, at kommunerne er i besiddelse af aktuelle data.

De foreslår derfor, at Danmarks Statistik undersøger mulighederne for at offentliggøre visse data i en foreløbig form.

Danmarks Statistik mener imidlertid ikke, at det er hensigtsmæssigt at offentliggøre foreløbige tal, da de vil være behæftede med fejl. Man vil hellere bruge ressourcerne til at få offentliggjort de endelige tal hurtigere.

Da der er tale om registerbaseret statistik, vil der under alle omstændigheder være en vis indsamlings- og bearbejdnings- og indregningstid, inden tallene kan offentliggøres. Danmarks Statistik arbejder på at få de registerbaserede statistikker offentliggjort i et hurtigere tempo.

6.3.3. Andre statistikområder.

Danmarks Statistik producerer som nævnt erhvervsrelevant statistik på en lang række områder, men af hensyn til de lokale erhvervspolitiske initiativer, kan der alligevel være behov for yderligere oplysninger. De kommunale organisationer har peget på, at de ønsker statistikken udbygget, således at følgende forhold kan belyses bedre:

Tilgang/afgang af virksomheder.

Statistik om servicevirksomheder.

Turiststatistik.

Virksomhedernes investeringer.

Af hensyn til vurdering af det lokale arbejdsmarkeds stabilitet kan der være behov for viden om tilgang og afgang af virksomheder inden for de forskellige brancher. Danmarks Statistik er også meget interesseret i at lave statistik på området, men der er en række problemer forbundet med at producere en sådan statistik.

Størstedelen af Danmarks Statistiks virksomhedsstatistik drejer sig om de traditionelle erhverv: landbrug og industri. En større og større del af virksomhederne passer imidlertid ikke ind i disse kategorier, men er en form for servicevirksomheder. Der er derfor behov for at få udbygget den erhvervsrelevante statistik med en statistik for servicevirksomheder.

Danmarks Statistik forsøger for tiden at få frigjort ressourcer til dette formål.

De kommunale organisationer har efterlyst en statistik om turisme, da turistbranchen efterhånden har fået en vis økonomisk betydning. Man ønsker oplysninger om besøgstal, antal sommerhusudlejninger, besøg i lystbådehavne, øvrige udlejninger osv.

Man efterlyser endvidere oplysninger om virksomhedernes investeringer fordelt på forskellige områder såsom anlæg, maskiner, edb-udstyr, samt udgifter til forskning og udvikling.

Det er de kommunale organisationers opfattelse, at Statistik om disse områder med fordel kan produceres centralt. Det mest fordelagtige for kommunerne vil formentlig være, at Danmarks Statistik indsamler og bearbejder oplysningerne og stiller dem til rådighed via KSDB.

6.4. Sammenfatning.

Danmarks Statistik producerer en række erhvervsrelevante statistikker og stiller yderligere et detaljeret datamateriale til rådighed for kommunerne via KSDB og KÅS-systemerne.

Af hensyn til de lokale erhvervspolitiske initiativer kan der imidlertid være behov for yderligere forbedringer af statistikken, og de kommunale organisationer har som nævnt peget på følgende:

1. Kravene til diskretion bør lempes, således at der kan produceres statistik på små geografiske områder (f.eks. mindre kommuner) uanset at det vil betyde, at enkeltvirksomheder vil kunne identificeres.
2. Statistikkerne bør offentliggøres tidligere. Nu offentliggøres de typisk 15-20 måneder efter årets udløb. Hvis de endelige statistikker ikke kan offentliggøres tidligere, bør der offentliggøres foreløbige tal.
3. De kommunale organisationer har fremsat ønsker om, at der produceres statistik på en række nye områder, hvor Danmarks Statistik ikke hidtil har produceret statistik.

De kommunale organisationer har således ønsker både om forbedring af den eksisterende statistik og om produktion af ny statistik.

Som det fremgår, er Danmarks Statistik allerede i gang med at løse visse af problemerne, mens andre (lempelse af diskretionshensynet og offentliggørelse af foreløbige data) afvises.

Problemer vedrørende de resterende punkter må afklares nærmere i Danmarks Statistiks Kommunekontaktudvalg.

Bilag 1.

Statistiske efterretninger 1987:2.

Registerbaseret arbejdsstedsstatistik: Beskæftigelse og løn 1983

Tabel 5. Antal arbejdssteder med lønnet beskæftigelse ultimo november 1983 i de enkelte amtskommuner fordelt efter branchehovedgruppe og størrelse

	Antal ansættelsesforhold på arbejdsstederne ultimo november							I alt
	1-2	3-5	6-9	10-19	20-49	50-99	100 og derover	
København amtskommune	5 613	3 468	2 494	2 684	1 499	581	438	16 787
Landbrug, fiskeri m.v.	129	52	30	21	10	1	-	243
Fremstillingsvirksomhed m.v.	445	399	361	445	285	106	106	2 149
Bygge- og anlægsvirksomhed	470	397	228	213	119	34	27	1 488
Engroshandel	611	434	323	316	286	98	53	2 119
Detailhandel	798	671	435	295	138	41	17	2 393
Restaurations- og hotelvirksomhed	165	125	77	52	26	12	3	460
Transportvirksomhed	358	158	117	104	80	38	33	888
Pengevæsen og forretningservice	1 044	428	316	276	116	26	36	2 244
Offentlig administration m.v.	617	381	377	756	351	213	145	2 840
Tjenesteydelser i øvrigt	956	417	230	206	79	12	16	1 916
Uoplyst erhverv	20	6	-	-	1	-	-	27

Tabel 6. Antal ansættelsesforhold ultimo november 1983 i de enkelte amtskommuner fordelt efter arbejdsstedernes branchehovedgruppe og størrelse

	Antal ansættelsesforhold på arbejdsstederne ultimo november							I alt
	1-2	3-5	6-9	10-19	20-49	50-99	100 og derover	
København amtskommune	7 788	13 291	18 290	36 181	44 674	40 867	144 227	306 318
Landbrug, fiskeri m.v.	166	194	213	286	-	1 220
Fremstillingsvirksomhed m.v.	661	1 531	2 663	6 015	8 586	7 326	32 375	59 137
Bygge- og anlægsvirksomhed	667	1 509	1 667	2 646	3 623	2 306	5 936	18 544
Engroshandel	862	1 692	2 379	4 320	8 687	6 481	10 753	36 174
Detailhandel	1 154	2 603	3 166	3 914	3 989	2 880	5 218	22 904
Restaurations- og hotelvirksomhed	252	481	565	690	750	812	1 036	4 586
Transportvirksomhed	479	607	848	1 425	2 413	2 723	13 170	21 663
Pengevæsen og forretningservice	1 392	1 655	2 311	3 743	3 488	1 945	11 961	26 485
Offentlig administration m.v.	870	1 436	2 642	10 223	10 506	15 478	57 575	98 930
Tjenesteydelser i øvrigt	1 266	1 559	1 668	2 717	6 214	16 562
Uoplyst erhverv	28	24	-	-	29	-	-	81

Bilag 2.

Industristatistik 1986.

57

Tabel 2.05. Antal virksomheder og samlet personel (årgennemsnit) i 1986 fordelt på Industrihovedgrupper i kommuner, som indeholdt et byområde med mindst 10 000 indbyggere i 1981

Establishments and their employment (annual average) in urban municipalities, by main groups of industries, 1986

	Antal virksomheder	Råstof-udvin- ding ¹	Næ- rings- og hånd- væbs- industri	Tekstils- bæklæd- nings- og læder- industri	Træ- og møbel- industri	Papir- og grafisk industri	Kemisk industri m.m.	Sten-, ker- og glas- industri	Jern- og metall- værker og støberier	Jern- og metall- industri	Anden industri	I alt
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
antallet personer												
København	428	59	5 139	710	113	8 020	3 207	1 103	37	9 536	315	28 239
Frederiksberg	44	-	54	9	40	357	728	892	-	1 144	21	3 245
Albertslund	62	-	952	29	59	278	541	37	32	1 209	48	3 185
Ballerup	74	-	1 347	-	-	952	1 466	-	-	5 104	317	9 186
Brendby	68	-	151	20	23	687	562	41	373	3 210	108	5 175
Gentofte	21	-	1 994	18	31	29	796	44	-	148	-	3 060
Gladsaxe	91	-	574	345	109	368	3 709	15	10	3 129	21	8 280
Glostrup	43	-	99	-	17	245	216	76	-	623	12	1 288
Herlev	79	-	16	92	61	508	478	290	66	2 187	-	3 698
Hvidovre	68	3	923	-	20	303	206	184	48	1 826	21	3 533
Heje Tåstrup	56	64	220	35	-	261	366	1 246	-	660	98	2 960
Lyngby-Tårnby	15	-	-	-	-	17	1 007	14	-	895	43	1 976
Rødovre	116	-	28	20	114	413	406	20	22	1 474	86	2 583
Søllerød	18	-	46	12	-	61	415	-	-	2 413	-	2 947
Isle	38	-	-	12	74	179	237	-	18	648	15	1 181
Tårnby	38	-	106	33	20	216	142	-	-	409	79	1 006
Vallensbæk	18	-	54	19	6	74	166	-	-	241	31	561
Værløse	23	-	-	-	-	145	17	48	-	973	-	1 181
Allerød	45	27	37	8	18	23	461	14	7	1 066	43	1 724
Birkerød	31	-	149	6	15	87	257	-	-	389	-	903
Farum	34	-	120	-	43	208	233	38	1	432	-	1 075
Frederiksberg-Humlebæk	15	-	-	-	15	102	268	-	-	184	7	578
Frederikssund	26	-	407	30	-	16	492	26	-	273	-	1 246
Frederiksværk	18	-	13	33	-	23	66	256	1 880	174	-	2 446
Helsingør	51	8	497	22	-	221	813	22	-	1 631	16	3 230
Hillersød	32	-	26	6	9	389	266	159	7	796	12	1 692
Hersholm	14	-	225	-	-	14	67	-	-	444	-	750
Karløse	10	-	35	2	-	-	121	-	-	403	-	561
Greve	51	15	-	19	-	166	216	342	-	443	13	1 214
Køge	63	1	426	79	932	226	1 367	49	9	866	-	3 955
Roskilde	58	7	736	34	72	254	499	302	-	625	12	2 543
Solrød	17	-	-	-	56	-	78	-	-	157	101	392
Holbæk	37	-	705	-	124	241	492	31	29	577	-	2 189
Kalundborg	19	-	58	-	7	87	846	151	-	860	-	2 008
Korsør	26	17	27	261	52	235	-	147	14	536	-	1 289
Ringsted	49	-	1 614	27	58	239	253	105	-	772	63	3 131
Slagelse	46	-	1 269	94	71	546	8	18	22	952	69	3 049
Nakskov	19	-	648	130	-	123	98	-	-	1 193	26	2 218
Nykøbing Falster	33	-	1 064	68	72	300	18	59	19	466	-	2 093
Næstved	56	-	51	82	102	828	91	83	146	1 860	3	3 238
Rønnø	27	79	792	-	18	185	2	196	9	363	-	1 632
Middelfart	35	-	-	242	116	41	23	98	18	1 694	-	2 155
Nyborg	23	-	282	13	29	26	700	4	72	112	-	1 239
Odense	230	0	2 786	1 222	383	1 772	1 536	242	385	6 939	93	16 034
Svendborg	56	-	1 016	180	128	319	70	14	91	1 339	114	3 270
Haderslev	48	-	354	412	28	67	66	151	-	617	-	1 714

Anm. Antal virksomheder er eksklusive hjemstovssteder.

Antallet af beskæftigede er opgivet eksklusive hjemmearbejdere, men inklusive ansatte i hjemstovssteder.

¹ Ekskl. olieudvinding og efterforskning.

TRANSLATION - Heading: see table 2.04. - Front Column: urban municipalities (i.e., municipalities whose largest urban area had a population of 10 000 or more, according to the 1981 population census).

58

Tabel 2.05. Antal virksomheder og samlet personel (års gennemsnit) i 1986 fordelt på industrihovedgrupper i kommuner, som indeholdt et byområde med mindst 10 000 indbyggere i 1981

Establishments and their employment (annual average) in urban municipalities, by main groups of industries, 1986 (continued)

	Antal virksomheder	Relateret udvin- ding ¹	Nær- ings- og nydelses- middel- industri	Textil- bæklæd- nings- og læder- industri	Træ- og møbel- industri	Paper- og grafisk industri	Kemisk industri m. m.	Sten- ter- og glas- industri	Jern- og metal- varer og støbe- nær	Jern- og metal- industri	Anden industri	I alt
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
	Antal personer											
Sønderborg	45	-	233	33	44	80	76	49	-	1 644	-	2 159
Åbenrå	29	8	264	89	131	119	-	32	-	470	59	1 172
Esbjerg	135	8	3 584	376	50	521	554	267	-	2 893	41	8 294
Verde	20	9	31	-	44	19	239	61	-	258	-	661
Fredericia	64	-	1 535	359	64	514	978	52	-	2 048	113	5 661
Horsens	103	4	1 234	99	661	559	1 048	51	-	3 724	39	7 419
Kolding	117	-	1 282	352	116	1 142	632	516	41	2 079	185	6 345
Vejle	93	10	2 402	1 099	110	532	554	97	-	1 285	61	6 150
Hemming	219	59	1 079	4 325	1 058	291	34	193	66	1 525	10	8 640
Holstebro	65	-	1 348	397	532	207	260	66	529	399	-	3 738
Ikast	158	-	44	3 297	819	119	39	79	-	249	18	4 664
Silkeborg	31	-	822	83	299	22	36	-	-	2 159	-	3 421
Grenå	30	-	526	366	9	689	353	43	-	718	-	2 724
Randers	118	-	1 253	541	410	1 360	299	133	13	3 280	109	7 398
Silkeborg	90	-	265	1 437	555	436	97	96	-	2 308	92	5 286
Skanderborg	33	-	157	76	40	38	58	19	54	481	27	950
Århus	325	26	4 790	741	634	3 318	1 014	341	120	7 281	144	18 411
Skive	50	-	752	72	160	406	120	267	377	1 235	63	3 452
Thisted	48	19	603	115	304	95	227	39	40	1 276	21	2 739
Viborg	70	9	261	599	102	336	281	40	-	972	8	2 607
Brønderslev	26	-	223	162	62	12	109	20	-	935	9	1 532
Frederikshavn	42	-	753	162	74	244	10	35	-	3 477	-	4 755
Hjørring	47	-	1 263	191	189	212	101	63	-	640	93	2 752
Skagen	30	-	638	61	27	30	6	17	11	389	-	1 179
Ålborg	176	21	2 895	612	267	1 321	548	2 574	184	6 351	26	14 799
Øvrige kommuner ²	11	-	-	-	-	19	48	12	-	87	-	166
I alt	4 639	466	53 277	19 986	9 774	32 521	31 801	11 673	4 748	106 791	2 806	276 941

² Ørager og Ledøje-Smarum

Bilag 3.

Industristatistik 1986.

59

Tabel 2.06. Antal virksomheder, beskæftigede (årgennemsnit) og lønudbetaling i de enkelte kommuner 1986

Industrial establishments, employment (annual average), and wage and salary costs in Denmark's municipalities 1986

	Antal virksomheder	Samlet personale	Inden- haver	Funktionærer gnsat antal ansatte			Arbejdere gnsat antal ansatte			Lønudgift	
				I alt	Mænd	Kvinder	I alt	Mænd	Kvinder	Funkti- onærer	Arbejdere
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
	1 000 kr.										
København	428	28 239	86	11 983	7 891	4 102	18 180	12 323	3 837	2 886 358	2 686 943
Frederiksberg	44	3 245	14	1 391	832	459	1 840	1 254	588	314 466	271 390
Københavns amtskom- mune											
Albertslund	62	3 185	13	1 385	938	446	1 787	1 390	397	286 773	279 711
Ballerup	74	9 186	2	4 839	3 171	1 668	4 345	2 710	1 635	1 081 765	680 657
Brøndby	68	5 175	8	1 985	1 420	565	3 182	2 403	779	428 624	490 936
Dragør	6	100	2	48	38	8	52	39	13	7 569	7 771
Gentofte	21	3 080	2	1 102	894	408	1 956	1 410	546	253 112	323 325
Gladsaxe	91	8 280	9	4 148	2 365	1 781	4 125	2 958	1 169	949 304	650 916
Glostrup	43	1 288	5	549	348	201	734	625	109	121 749	133 183
Herlev	79	3 698	8	1 452	983	459	2 238	1 744	494	343 686	354 645
Hvidovre	68	3 533	5	1 537	1 083	474	1 991	1 478	515	347 375	312 931
Høje Tåstrup	56	2 950	11	1 284	849	415	1 675	1 342	333	289 981	252 180
Ledøle-Smarum	5	68	-	37	30	7	29	29	-	7 905	3 861
Lyngby-Tårnby	15	1 978	3	812	532	280	1 161	1 057	104	181 683	204 237
Redovre	116	2 583	25	921	643	278	1 637	1 285	352	197 119	280 783
Søllerød	18	2 947	1	1 828	1 347	481	1 118	792	326	424 666	162 588
Isnøj	36	1 181	2	478	346	132	701	554	147	103 778	116 874
Tårnby	36	1 005	8	255	180	75	742	634	108	58 374	118 937
Vallensbæk	18	591	2	235	145	90	354	293	61	50 622	58 508
Værløse	23	1 181	1	357	238	119	823	298	527	78 477	108 628
Københavns amtskom- mune i alt	835	51 985	107	23 228	15 341	7 887	28 880	21 036	7 615	5 183 540	4 500 629
Frederiksborg amts- kommune											
Allerød	45	1 724	8	688	480	208	1 030	728	304	140 518	152 771
Birkedal	31	903	6	437	259	178	480	280	180	100 753	84 913
Farum	34	1 075	4	431	284	147	640	469	171	89 125	92 156
Fredensborg-Humlebæk	15	578	3	217	128	91	368	251	105	43 517	48 843
Frederikssund	26	1 246	1	485	322	163	780	468	295	94 083	108 188
Frederiksværk	18	2 445	1	623	465	158	1 821	1 580	271	124 250	267 935
Græstede-Gilleleje	10	300	-	78	53	23	224	129	95	16 668	30 788
Helelsø	24	967	6	208	143	65	753	529	224	42 867	101 480
Helelsø	51	3 230	1	1 103	728	377	2 128	1 488	627	234 287	321 416
Hillerød	32	1 692	10	811	475	336	871	633	238	158 544	140 634
Hundested	8	408	7	117	65	52	284	88	185	23 622	31 798
Hersholm	14	750	2	420	319	101	328	220	108	98 108	54 708
Jægerspris	6	181	2	52	35	17	127	88	28	9 391	18 635
Karlshøj	10	561	-	188	124	48	382	216	177	36 604	60 721
Skibby	6	100	4	23	11	12	73	44	29	2 813	9 153
Skævinge	14	623	2	182	118	64	439	368	81	38 124	62 380
Slangør	9	655	2	215	142	73	438	216	223	48 138	60 808
Slangerup	14	520	1	183	121	42	368	270	88	38 118	54 018
Ølstykke	17	623	-	175	114	61	448	276	173	38 889	67 289
Frederiksborg amts- kommune i alt	384	18 579	58	6 986	4 382	2 313	11 086	8 388	3 688	1 372 388	1 748 738

Anm. og noter, se side 86.

Bilag 4.

Statistiske efterretninger. 1987:6.

Geografisk fordelt arbejdsstyrke- og beskæftigelsesstatistik samt pendlingsstatistik ultimo 1984.

Tabel 1. Beskæftigede personer fordelt efter bopæls- og arbejdsstedskommune. Indpendlere i pct. af personer med arbejdssted i kommunen. Udpændlere i pct. af beskæftigede personer med bopæl i kommunen, ultimo november 1984

	Personer med arbejdssted i kommunen			Beskæftigede personer med bopæl i kommunen			Indpendlere i pct. af personer med arbejdssted i kommunen			Udpændlere i pct. af beskæftigede personer med bopæl i kommunen		
	Mænd og kvinder	Mænd	Kvinder	Mænd og kvinder	Mænd	Kvinder	Mænd og kvinder	Mænd	Kvinder	Mænd og kvinder	Mænd	Kvinder
Albertslund	21 405	13 516	7 889	15 895	8 474	7 421	76,5	82,7	65,8	68,4	72,5	63,7

Tabel 2. Beskæftigede personer med bopæl i kommunen (= natbefolkning), personer med arbejdssted i kommunen (= dagbefolkning), indpendlere og udpændlere fordelt efter branche, ultimo november 1984

Amt og kommune	Beskæftigede i alt	Branche										
		Landbrug og fiskeri m.v.	Fremstillingsvirksomhed	Bygge- og anlægsvirksomhed	Handels- og restaurationsvirksomhed	Transportvirksomhed	Finansiering og forretningsservice	Undervisning og forskning	Sundhedsvæsen	Socialvæsen	Offentlige ydelser og administration i øvrigt	Tjenesteydelser i øvrigt samt uoplyst
Albertslund												
Natbefolkning	15 895	70	2 568	787	3 235	1 244	1 585	1 206	958	1 554	1 805	883
Indpendlere	16 377	29	3 394	1 662	6 500	744	861	541	120	399	1 029	1 098
Udpændlere	10 867	35	2 006	559	2 170	1 024	1 162	801	906	661	943	600
Dagbefolkning	21 405	64	3 956	1 890	7 565	964	1 284	946	172	1 292	1 891	1 381

Tabel 3. Befolkningen fordelt efter køn, arbejdemarkedstilknnytning og bopæl, ultimo november 1984

	Mænd				Kvinder			
	I alt		I arbejdsstyrken		I alt		I arbejdsstyrken	
			I alt	Heraf beskæftigede			I alt	Heraf beskæftigede
			Erhvervsfrekvens for 16-66 årige				Erhvervsfrekvens for 16-66 årige	
			antal	pct.			antal	pct.
Albertslund	14 664	9 263	8 474	86,4	14 454	8 298	7 421	79,5

Tabel 4. Befolkningen fordelt efter arbejdsstilling og bopæl, ultimo november 1984

	I arbejdsstyrken						Uden for arbejdsstyrken		Hele befolkningen
	Selvstændige og medhjælpende ægtefæller	Funktionærer	Faglærte arbejdere	Ikke-faglærte arbejdere	Beskæftigede lønmodtagere u.n.a.	Arbejdsløse	I alt	Heraf uddannelsessøgende og børn	
	antal								
Albertslund	626	8 951	1 791	2 816	1 711	1 666	17 561	2 391	29 138

Bilag 5. Omsætningsstatistik.

Tabel 3. Fordeling på amtskommuner 1985

	Antal regi- strerings- enheder	Heraf rent lokale regi- strerings- enheder	Samlet afgifts- angivel- omsæt- ning	Heraf i rent lokale regi- strerings- enheder	Antal regi- strerings- enheder med afgifts- fri eksport m.v.	Afgifts- fri eksport m.v.
			mill. kr.	mill. kr.		mill. kr.
Københavns og Frederiksberg kommuner						
Landbrug, fiskeri m.v.	382	323	139	88	7	
Råstofudvinding	42	24	313	10	5	15
Fremstillingsvirksomhed	4 536	4 018	37 425	9 206	1 199	11 802
Energi- og vandforsyning	55	37	3 788	560	1	
Bygge- og anlægsvirksomhed	2 537	2 421	5 961	3 650	67	828
Engroshandel	4 911	4 280	125 064	31 663	1 949	39 279
Detailhandel	6 698	5 959	17 524	8 505	1 395	672
Restaurations- og hotelvirksomhed	2 297	1 832	4 374	2 785	25	216
Transportvirksomhed m.m.	1 980	1 430	37 574	4 765	471	26 628
Tjenesteydelser m.m.	12 811	11 611	24 874	12 094	1 356	2 458
I alt 1985	36 249	31 935	257 038	73 327	6 475	81 900
I alt 1984	35 323	31 341	250 968	65 896	6 397	82 468
Københavns amtskommune						
Landbrug, fiskeri m.v.	1 160	1 053	748	457	9	1
Råstofudvinding	17	10	81	10	2	
Fremstillingsvirksomhed	4 167	3 761	49 966	14 235	1 218	17 712
Energi- og vandforsyning	65	53	6 237	863	1	
Bygge- og anlægsvirksomhed	3 347	3 186	13 195	5 398	105	659
Engroshandel	4 808	4 285	87 891	42 037	1 997	14 509
Detailhandel	4 058	3 636	50 379	9 056	663	444
Restaurations- og hotelvirksomhed	1 153	848	1 854	1 106	16	460
Transportvirksomhed m.m.	1 788	1 607	11 096	4 652	348	8 531
Tjenesteydelser m.m.	10 782	10 024	21 137	6 968	750	2 623
I alt 1985	31 345	28 463	242 584	84 783	5 109	45 078
I alt 1984	30 056	27 263	213 337	73 087	4 948	41 687
Frederiksborg amtskommune						
Landbrug, fiskeri m.v.	3 745	3 534	1 334	1 191	16	
Råstofudvinding	27	25	58	47	-	
Fremstillingsvirksomhed	2 497	2 277	12 839	5 958	660	5 983
Energi- og vandforsyning	119	106	2 244	1 916	1	
Bygge- og anlægsvirksomhed	2 597	2 513	7 022	3 918	71	345
Engroshandel	2 510	2 300	15 751	10 537	812	2 204
Detailhandel	2 800	2 519	8 461	6 410	470	166
Restaurations- og hotelvirksomhed	852	633	869	658	16	42
Transportvirksomhed m.m.	1 014	943	2 918	1 663	199	1 988
Tjenesteydelser m.m.	6 720	6 311	4 181	2 855	409	222
I alt 1985	22 881	21 161	55 676	35 155	2 654	11 679
I alt 1984	21 717	20 089	46 436	28 087	2 570	8 791
Roskilde amtskommune						
Landbrug, fiskeri m.v.	2 904	2 707	1 256	1 073	6	
Råstofudvinding	17	15	31	29	1	
Fremstillingsvirksomhed	1 536	1 417	7 418	5 364	307	3 526
Energi- og vandforsyning	155	144	365	108	-	
Bygge- og anlægsvirksomhed	1 770	1 706	2 849	2 672	31	7
Engroshandel	1 389	1 296	7 786	4 586	384	704
Detailhandel	1 618	1 446	4 953	3 354	185	39
Restaurations- og hotelvirksomhed	517	384	449	354	7	1
Transportvirksomhed m.m.	858	796	1 070	929	124	292
Tjenesteydelser m.m.	3 761	3 482	2 175	1 712	125	74
I alt 1985	14 525	13 393	28 352	20 180	1 150	4 651
I alt 1984	14 007	12 935	24 914	17 679	1 102	4 077

